

199-1

Ставмуывса пролетарііяс, 6тувт66!

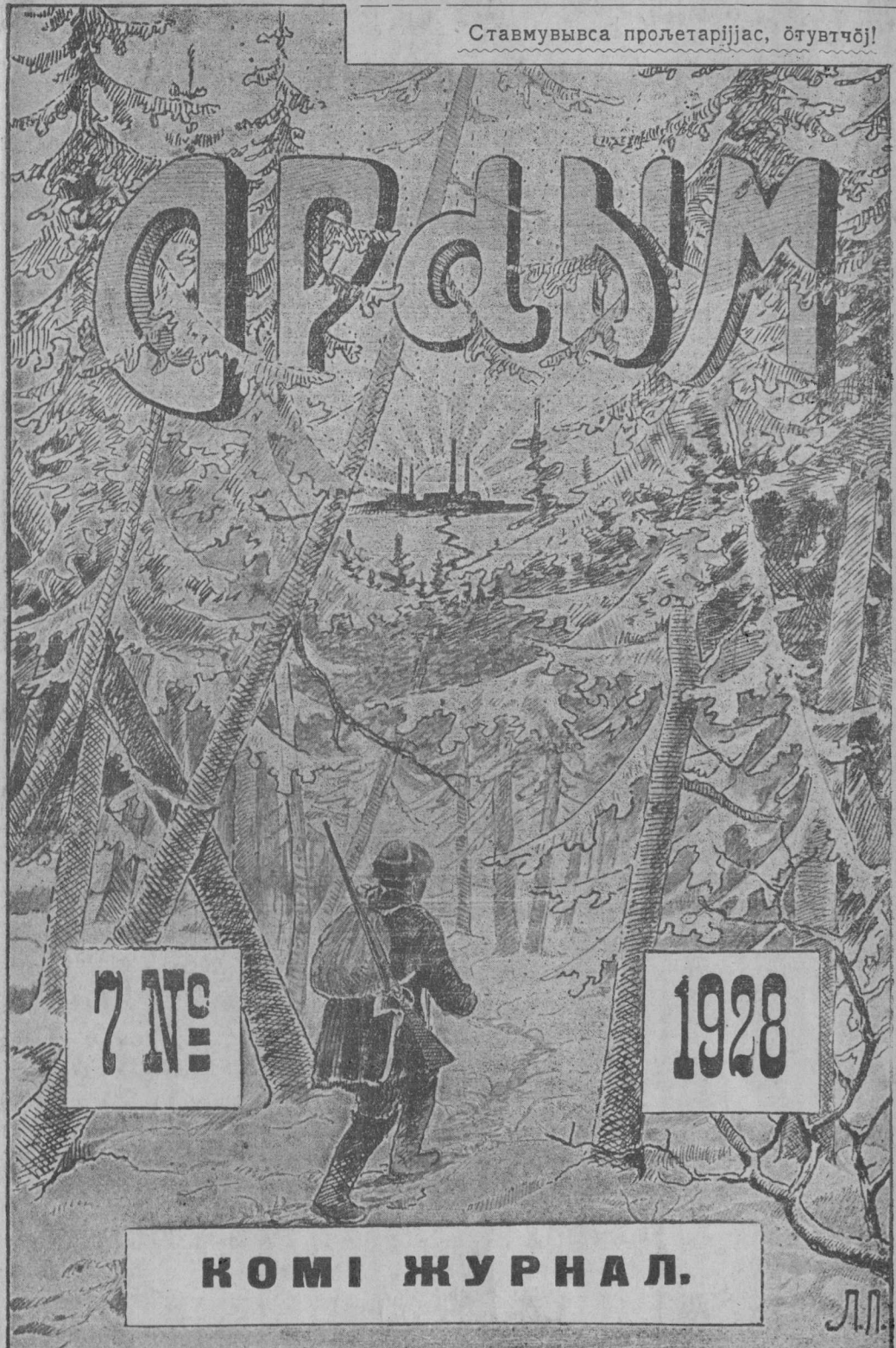
ОРАДЫМ

7 №

1928

КОМІ ЖУРНАЛ.

Л.П.

ЈУРИДАЛЫҒ.

Листбоқјас.

ВКП(б.) Комі областувса комітетлөн којмөд пленум 1.
Виқөј челафөс мыт- виғөмығ **Нокаһин.** 20.

Мијан өиктјасын.

Кымын переменаөн мујас ужавны буржык. **В Латкин.** 28.
„Вылмоз“ коммуналы 10 во. **Лева-Өльөк-пи** 30.
Оласноғ. **Шыладорса Миш.** 33.
„Төдығ“. **Тикөн-Өльөксан.** 39.

Көми гижөдчүкөр.

Көнөг-нө ті. **Шаков Ө. Ј.** 41.
Гожга вој. **Кон-Өль.** —
Гөрд пегук. **Лева-Өльөк пи.** 42.
Страдујтөгөн. **Тит-Паш Вань.** 46.
Виқ-вылын. **Шаков Ө. Ј** 48.
Ежва-јылығ кывбертјас. **Јус.** 49.
Мырғығ војтыр, өтувтчөј. **Пармөзон.** 50.
Оз-тај муғны. —
Көр. **П. Әсрөһин.** 51.
Натал. **С. А. С.** 52.
Сі-гудөк. **Шаков.** 56.
Вотчығјас **Шаки в Ө. Јогор.** 57.
Кык туј. **Пед-Гень.** 58.
Зев ыжыд керка ми... **Илла-Вас.** 60.
Кызі бурмөдны комі гижөд да гижан сам. 61.

НЖК Коми
1-1

У-15

Ставмувывса пролетаріјас, ӧтувтӧј!

о р д ы ж

КОМІ ЈӖЗЛӦН ЖУРНАЛ.

ЛЕЗӖ ВКП (б)-лӧн ОБКОМ БЫД ТӖЛЫГЫН ӖТЧЫД.

П. Б. В. А. И.
ОБЯЗ. ЭКЗ.
1928.

7 (22) №

Ј у л ь

1928 во.

ВКП (б) Коми областувса комі-тетлӧн којмӧд пленум.

Областувса комітет бјуролӧн отчет.

Обкомса секретар Козлов-јортлӧн доклад *).

Јортјас, ме чајта, оз ковмы тіјанӧс тӧдмӧдны став колан уж-нас, мыј вӧчіс Обкомлӧн бјуроыс кӧкјамыс тӧлыг-чӧжӧн. Сіјӧ уж-нас ті тӧдмагінныд-нын міјан печатнеј отчет-герті, кодӧс вӧлі воэ-выв разӧдӧма тіјан-пӧвсын, да менам доклад-тезісјас-герті. Ӗні ме тіјанлы вігтала сӧмын медга коланажык ужјас-јывгыс; щӧщ ков-мас сорнґыштны-і предложеньнејас-јылыс, кодјас актїв-пӧвсын кы-пӧдлївлїсны, дај ӧні-на мукӧд-дырјыс кыпӧдлӧны вензӧмјас.

Мед-возын лоӧ тӧдмавны, кущӧм уж-вылӧ мед-јона міјанлы колӧ кутчіглыны тајӧ кадас? Буржыка-кӧ мї віӧдлам јӧз настро-женьне-вылӧ, местајасгаъ воӧм гїжӧдјас-вылӧ да полїтшколајасын вензӧмјас-вылӧ, тајӧ тӧдӧмыс міјанлы нӧті оз ло лышнеј.

Мед-гырыс да колана торјас міјан партїја-ужын.

Быдӧн гӧгӧрвоӧны—міјанлы колӧ зіла, мыј-выныс пагкӧдны, ӧдӧдны сотсіализм-нога олӧм лӧгӧдӧм. Тајӧ кывјасыс зев пагкыдӧг. Векнґіджыка-кӧ шуны, колӧ:

Ӗті-кӧ, зілны індустріализатсіја лептӧм-вӧсна. Кор міјан јонмас промышленност (гырыс пабрїкјас да заводјас), секї вӧлігті мї вермам кыпӧдны став овмӧссӧ міјан государстволыс. Міјан областын інду-стріализатсіја кыпӧдӧм-могыс мунӧны сещӧм ужјас: быд во вӧр ну-ны чукӧртӧм, эвер-ку чукӧртӧм да, кӧт нєыжыд, заводјас стрӧїтӧм;

*) Роч-вылыс лӧбӧдӧма.

Möd-kö, мијан сиктјас зев јона бөрө колёмаѳс кар-серти ас пемыдлуннас, ас гөл овмөснас да ас важ ужалан көлүнас да ужалан ногнас. Колө зильны, мед сиктыс суѳдас карсө культураѳн, буржык овмөсөн да бур ужалан көлүѳн. Тајө ужсө нуѳдөмлаһыс ескө һеуна мыј-сурө вөчыштөма-һын (паскалө кино, радио, чельаф виған јаслы, уждыган коператсија, виғму ужалан машинајас суғөдөм да мукөдтор). Сөмын тајө зев-на еща, тајө ужсө јона-на колө нуѳдны воғө;

Кожмөд-kö, мијан колө зильны посһи крестана-овмөсјас вочасөн өтувтны, лөгөдны өтувја ғырыг овмөсјас; секи вөлиғти крестана овмөсјасыд кыптасны, секи вөлиғти најө кутасны вермыны лөгөдны машинајас да заводитасны машинајасөн ужавны; секи онја гөһлуһыс крестаналөн бырө;

Һольөд-kö, мијанлы колө зильны сиктјасыг бырөдны кулакјасөс. Медым өдјөжык бырас кулакјаслөн паскалан-тујыс, сы-вөсна јонжыка лоө отсавны гөл крестаналы, зильны кыпөдны да јонмөдны гөһа-шөркөѳһема крестаналыг коператсија.

Поғө-ө шуны коператсијаѳс сотсиализм-тујөн.

Унаыг мијан уж нуѳдигөн да велөдчигјасөн лыблывлөны јортјас-костын горһијас, весиг венјас—поғө-ө коператсијаѳс шуны сотсиалиғтической торјөн (элемент). Ме-ногөн, тајө төдмалөмыс мијанлы зев колө. Коператсија мијан лыдһыггө сиктса овмөсјасөс кыпөдан тујөн. Промышленность отсөгөн да став мијан влагт отсөгөн, коператсија вермас бергөдны сиктса овмөсјасөс сотсиалиғтической овмөсө. Һерт, мијан коператсија абу-на ставнас сотсиалиғтической-ногса; емөг-на сені і капиталығтической торјас. Мі төдам, вөвһины өтувја овмөсјас кулакјас кипод-улын. Тащөмыс, Һерт, ез-жө вөв уна-а. Сегга ми пыр-жө зилам тащөм торјасөс бырөдны. Коператсијаѳс мијанлы колө шуны, дај лоө шуны, ыжыд колан-торјөн сотсиализм лептигөн, сытөг ми сотсиализм лөгөдны огө вермөј.

Коператсија-жылыг Леһин гиһлис:

„Мијан өнија олан-ногын коперативјас торјалөны частней капиталығтической предпріјатһејасыг, кықи өтувја предпріјатһејас. Коперативней предпріјатһејас, востөмаѳс-кө најөс ужалыг-јөз-государство му-вылын да ужалөны-кө сійө ужалан көлүѳн, оз торјавны сотсиалиғтической предпріјатһејасыг“.

Воғө һөшта гиһөма: „коператсија быдмөм мијан өткоѳ сотсиализм быдмөмкөд; сы-понда мијанлы бығ лоө зикөз вежны асғыным виғөдөм сотсиализм-вылө“.

Государственней аппарат мед вөлі ужалыг-јөз сінвоғын.

Витөд-kö, колө донтөммөдны да бурмөдны советскеј да коперативней уж нуѳданінјас, медым советскеј аппаратыс вөлі гөгөрвоана прөстеј ужалыг-јөзлы, дај донтөм.

Квајтöд-кө, колö јонмöдны ужалыг-јöзлыг влагтсö (диктатура пролетариата). Сиктса ужалыг-јöзлыг колö кыпöдны культурасö да воғмöстчöмсö культуралаң, велöдчöмлаң, овмöс кыпöдöмлаң да сөветскеј учреждёнёнејасын уж нуöдны отсалöмлаң.

Гизимöд-кө, мијанлы колö бырöдны учреждёнёнејасыг бјурократизм. Сы-вöсна колö, мед ужалыг-јöз агныс локторсö сетыг индасны да вiгтавласны, кызи поғö буржыка лөгöдны. Тажö ужыс медым воғö мунас, колö ужалыг-јас-крегтана-пöвсыг бөрјыны јöзöс да велöдны ужавны сөветјасын да общественнеј уж-вылын, мед најö вермасны вежны ужнуöдыг-јасöс улысса учреждёнёнејасгаң вылиöғ (областувсаöғ).

Кущöмөн колö лоны воғмöстчыг ужнуöдылы.

Сещöм мортыс мед вöли:

Öти-кө, ужалыг-јöз-пыг, абу јуыг, абу гöм лотајтыг, i сiјö мед вöли тöждыгö Сöветскеј казна-вöсна;

Möд-кө, медым общественнеј ужсö вылöжык пуктiс аслас уж-дорыг. Бухарин-јорт шулис: „Гöм лотајтыгöс, лок-мортöс, казна-вöсна тöждыгтöмöс колö быд-ногөн јанöдны, вегiг медым i јöзыс щöщ öтдортiсны да лөгалисны сещöмыс-вылö, кодi омöлтö партијаöс да Сöвет-влагтöс“. Тащöм вегкыд кывјассö мијанлы колö бура тöдны;

Kojmöд-кө, мед оз öтдорт сiјö гöд-јöзöс, оз ыжыдö пукгы, мед вöли јöзлаңыс кывзыг да шыагыс.

Нольöд-кө, мед вöли грамотнеј, кужö ужсö нуöдны, дај уж-вылас гамсö петкöдлыны мукöд ужалыг-јас-воғын. Ми воғза ужалöм-јас-герти (туј вöчöм-јасөн да промышленноғ лептигөн) тöдам, кущöм лoка инмö ужыслы сам нуöдны кужтöмыс. Быд уж-вылын колö тöдны аслыс-ногса гам: кущöма колö гаммыны ас уж-вылын волiсполкомын јуралыглы, сещöма-жö колö ас ужлыг тöдны гамсö јачејкаса секретарлы, коператсијаын ужалыглы, овмöс-лептан гамкутыглы.

Кызи колö гөгөрвоны—кужны ужлыг сам нуöдны, ужөн вегкöдлыны?

Та-јылыг Сталин-јорт гижö:

„Ужөн вегкöдлöм лö—ужыслыг артмöмсö воғвыв адғöм. Тажö оз ло куш гијалöм нарадјас-щöктöмјас. Ужөн вегкöдлöм лö—щöктöм-герти вöчöмсö дај щöщ индöдјассö-щöктöмјассö видлалöм.

Колö тöдны, кызи ставмувывса јöзлөн олöм содöма-паскалöма, јöзкöд овны öтвылыг.

Витöд-кө, сылы колö бура тöдны да велöдны асгыс ужсö, кущöм уж-вылö сiјöс сувтöдöма партија, Сöвет-влагт да бөрјыг-јöз. Мед уж-вылын сiјö вöли зил, вегшөрö кад ез вiғ. Мед ужалис вегжөрөн, медым вылпöв сылыс ужсö ез ковмы ужавны.

Воғза ужјас-герти тöдам—ми зев щöкыда собраңнејас вöчлывлам, мукöд вежоннас быд лун, вегiг мукöд луннас кымыныскö. Ма-

терјалјас собраннејас-кежлө кыз-сурө, омөлика лыффылам да решеннејассө вөчлывлам бара-жө кыз-сурө, бура лөсөдтөг. Колө ташом ногсө зикөз вежны. Ешажык мед вөліны собраннејас да мед јонжыка вөлі матерјалсө на-кежлө видлалөма да лөгөдчөма.

Квајтөд-кө, мед сјјө вөлі возмөстчыгөн общественнеј ужын. Мед вөлі сотсіализм стрөитыгөн не куш кыв-вылын, а уж-вылас.

Выл-торјас мјан партіјаса да јөз-ныщса олөмын.

ЦК да ЦКК шуөмјас-јылыг да мјан нелучкіјас-јылыг.

Тажө колан каднас мјан государство-вывті муніс уна лөктор: наң чукөртігөн тырмытөмјас, шахтінскеј делө, артемовскеј, смоленскеј делөјас да мукөд. Мыј најө висталөны? Најө висталөны: мјан абу-на бырөмаөг Сөвет-влагтлы паныд муныгјас, дај сещөм јөзыс век-на нөшта содөны. Мјан учреждөеннејасын зев-на уна шогмытөм-торјыс, лөк јөзыс, уна-на нелучкіыс. Најө мјанлы пыр шөктөны видлавны асгыным партіјнеј радјаснымөс, абу-ө щөщ мјан-пөвсө колөмаөг сещөм лөк сгөмөдан гагјасыс. ЦК да ЦКК сещөм торјасыс-куза вөчөма чорыд бур индөдјас:

1) Партіјнеј мортөс, вөчис-кө сјјө кушөмкө прөступка, да позө-накө сјјөс колны партіјаө, мөдөдны ыжыд партіјнеј уж-вылыг улыса уж-вылө ас ужалан-сам-гертыыс;

2) Ответственнеј ужнуөдыгјасөс сјз-жө ыстывлыны ужавны улыса уж-вылө;

3) Кутны чорыд дістсіпліна овмөс лөгөдан планјас нуөдігөн. Вермагны кыз-сурө ужалөмјаскөд, ас-вөсна да ас служітанін-вөсна (местничество, ведомственность) сулалыгјаскөд;

4) Лөгөдны уж-јылыг јөз-костын горнитөмјас (массовая критика) да мукөдтор.

Мыј петкөдлө мјанлы смоленскеј делө.

Смоленскеј делө-јылыг ЦКК сетіс партіјнеј організатсіјаслы бур индөдјас (выводјас). Öнигаң сјјө индөдјас-кузаыс колө вермагны быдсама нелучкіјаскөд.

Тажө индөдјасыс со мыј висталөны:

„Туј-вылыг кежыгјаскөд, шыкны заводітөм јөзкөд медга бур вермасан ногјасөн колө лыффыны: внутріпартіјнеј демократіја пакөдөм, улыгаң массөвеј контрол содтөм, шыккыг јөзсө улыса уж-вылө ыстөм. ЦКК-лөн прежідіум индө партіјнеј організатсіјаслы, кушөм лөкторјас вермасны лоны јуөмыг да лөк-ногөн олөмыг; сещөм лөк торјасыс вегіг уна важ партіјетсјасөс кежөдісны ужалан-тујыс. Ташөм јөзыс зев јона пыкөны быдтыны зөньвізаа большевітскеј том-јөзөс. Контрольнеј комісіјалөн прежідіум оз шөкты некушөма шыблавны сещөм партіјетсјасөс өтік өответственнеј уж-

вылыг мөд օтветственей уж-вылө, кытчөз сещөмјасыслөн морттујыс бөр оз бурлаң вегкав да оз ло дөверје. Сещөм вежлалөмјасыс օтк уж-вывгаң мөд уж-вылө, јөзыслыг морттујсө төдтөг, мүкөдсө сөмын јонжыка бергөдө туј-вывгыс. Тащөм јөзсө, пощө-накө видчигны налыг бур-вылө бөр вежгөм, колө мөдөдны улыса уж-вылө асланыс сам-гертыс, меd сiјө уж-вылас бара вермісны најө коргны дөверјесө партијалыг да ужалыг-јөзлыг“.

Тажө индөдјасыс мiјанлы сетөны зев вегкыд выл матыгтчан ног быдгама һелучкiјаскөд вермаган ужө. Нелучкiјасыс мiјан зев-на уна.

Мiјан өнөз-на омөля јитөдным ужалыг-јөзкөд.

Мiјан тајө көкјамыс төлыгга ужным петкөдліс уна-пөлөс һелучкiјас-на:

1) Мi зев-на омөля јитчөмаөг пабрік-заводын ужалыг јөзкөд да крестанакөд. Сiјө тыдалө со мыј-герты: мiјан партијней органјаслөн оз-на сузгы выныс ужалыг јөз-пөвсыг бөрјыны выл партијаса ужалыгјасөс;

2) Омөля-на ужалам мi гөль крестана-пөвсын да беспартијней актiв-пөвсын, торја омөля батракјас-пөвсын. Мi өнi-на сөмын арталiм асгыным ужнымөс гөль крестана-пөвсын; коргны-кө, көнi буржыка уж нуөдөма на-пөвсын—оз гур. Емөг кущөм-гурө гiжөдјас на-пөвсын собранһејас вөчөм-јылыг, сөмын ужсө нуөдөм-јылыг зев еща сетыг адғам.

Огө кужө бөрјыны бур ужалыгјасөс.

3) Зев һөжјөн, дыша-пырыг, мi бөрјалам јөзөс общественей уж-вылө. Овлывлө унаыг, мi бөрјывлам-индывлам уж-вылө жуыгјасөс да օтарө-мөдарө щөјтыгјасөс, кодјас сөмын вөчлывлөны быдгама ковтөм торјасө. Вежлалам օтк ужывывгаң мөд уж-вылө. Овлывлө вегiг, мүкөд-дырјi казна-гөм лотајтыгылы сетам ыжыджык уж, донөнжык мынтам-i. Серт, тајө ставыс оз вермы лөны парторганјас-вөсна. Уна јөз емөг, кодјаслы партијаөз һекущөм мог абу, кодјасөс партија ез пуктыв уж-вылас, сөмын-i сещөмјас-вөснаыс, најө лок-нога ужалөмгыс мыжсө лоө щөщ нуны партијалы. Ме верма индыны, ковмас-кө, сещөм јөзсө бура унаөс. да-өд сещөмјасыс оз јандыгны јөзгыс асланыс локморттујыс-вөсна. Агнысө век правдајтөны, агнысө һекор оз лыффыны мыжаөн. Тащөм лөксө өдјөжык колө помавны. Шуөны, мiјан-пө абу јөзыс, һекөдөс-пө пуктыныс, индыныс. Абу сiғi. Тащөм шуөмыс сөмын петкөдлө асыным вынсузгытөмлуннымөс.

4) Партијетсјасөн вөчөм лөкторјасыс-вылө мi вижөдам һебыда, кокһыка. Шуам: мi-пө пелөсын олам, культураыг колөм облагтын да сөкыд-пө мiјанын ужавны, еща-пө бура ужалыг јөзыс.

ОКК-лөн воҗа пленум тащом помкажассо (причины) шулис пыдди ӗе пуктыны, щоктылис вермагны прѣступкажаскѣд чорыджыка.

Ме-ногѣн, та-жылыг пленумкѣд колѣ сѣгласитчыны. Сѣмын ми-жан, ӗерт-на, ѣткымын прѣступкажас видлавны лоѣ тащом мотивжасыскѣд лыддыгѣмѣн.

5) Ми-жан ас жѣз еща, сѣмын ми ӗе кор-на егѣ шыаглѣ ЦК-дорѣ, ме-д сижѣ ми-жанлы уж нуѣдны ыстас со-дтѣд жѣзѣс. Та-жѣ ме щѣщ лыдда ӗе-лужкиѣн. Ми-жан код-гурѣ вѣли шуѣны: ми-жанлы-пѣ оз ков бокыгыс жѣзыс. О-ни, буракѣ, сыла-ӗ ӗе код-нын ӗинѣм оз шу. Ми-жан, уж нуѣдыгжаслы ескѣ зев бур вѣли ужалыштны промышлѣнне-ж ра-жонжасын, а сетыг ужалыгжассѣ кымынѣскѣ ыстывлыны ми-жан Об-ла-стѣ.

Ловжа уж ка-балаѣн но-жѣм-пы-дди.

6) Ми-жан зев-на уна бжуро-кратизмыд. Сижѣ оз ло сѣмын учре-жде-ӗе-жасын скѣра да локыг гор-нитѣм могѣн во-лыгжаскѣд да вы-вти дыр ӗе-лажас ӗе-жѣдѣм. Бжуро-кратизмѣн щѣщ лыддыгсѣ зев шоча гик-т-жасѣ жѣз во-жѣ от-чотжасѣн во-лывлѣм. Тѣвбыдѣн ми сѣмын ку-жымыс ветлим ужалыг-кре-стѣна-пѣвсѣ, да-ж сижѣ ветлѣмжаснас еща жѣз-дорѣ ло-и во-лѣмыс. Улыса ужалыгжас унаыг шу-лывлѣны: бжуро-кратизмыс-пѣ об-ла-стувса робѣтжыкжаслѣн. Сижѣ абу сижѣ. Бжуро-кратизм уна ем щѣм вѣлѣстжасын. Со, бог-тны-кѣ: став во-лисполкомжас-пыщкын 44 % (100 пыщкыс 44 во-лисполком) селько-зналогыг кок-ӗѣджас сѣталѣма-ѣг ӗе-лужки; сѣталѣма-ѣг весиг озыржаслы, а гѣл мукѣд кре-стѣнаыс-лы ез ло весиг зако-ныс-сѣрти колана кок-ӗѣдыс. Ми унаыг ар-талам гик-тса олѣм-жылыг кан-тсѣларске-ж гумагажас-ку-жа да от-чотжас-сѣрти. Колѣ ескѣ вид-явлывлыны, кы-жѣ жѣзыс думажтѣ да сы-сѣрти-и ар-та-вны. да-и та-жѣ-на нѣшта зев еща.

ЦК-шуѣмсѣ ответ-ственне-ж ужалыгжасѣс мѣдѣдлывлыны тѣ-лыс 2-3-ке-жлѣ улыса уж-вылѣ, колѣ ескѣ вѣли тани щѣщ пѣртны олѣмѣ. ӗерт, ми-жанын сѣкыд лоѣ та-жѣ ужсѣ нуѣдны, уна кад та-вылѣ муна-с па-гкыд места-вѣснаыд, сѣмын сыыг ми-жанлы оз ков повны.

Ку-щѣм ӗе-лужкижас емѣс ми-жан-пѣвсын.

7) Ми-жан сѣветса, ко-пе-ративса да мукѣд ак-тив-пийн жона-на ов-лѣны жуѣмжас, жона-на ми пемыдѣг, ов-лывлѣ нывбабажаскѣд кы-ж-гурѣ олѣм. Мукѣд-дыржыс ком-му-нистлыс судѣн пер-жѣны кага кѣрым, весиг суд-тлывлѣны нывбабаѣс мыр-дѣналѣмыс. А мы-жта-на ов-лы-влѣ гѣм лота-жтѣмыд, нѣшта-нын тѣргужтан-уж-нуѣдыс, ко-пе-ративса ор-га-низатсияжасын. Та-щѣм лѣк ужжасыс жона лѣкѣдѣны, дѣзмѣ-дѣны кре-стѣнаѣс. Та-щѣмжассѣ ми-жан жона колѣ зилны бырѣдны.

Со тајо лыдпасјасыс вiсталоны тајо лок-јывгыс. Обсојузлөн став Облагт-пагтаыс 1926-27 воын вöли лотајтöмаөг сöмсö 13 сурс шајт. Тајо мед-бөрја ноль вонас лотајтöмаөг 60140 шајт. Јöзыс Обсојузлы ужјöзаөг 284 сурс шајт. Тајо сöмыс оз бергав Обсојузса оборотас, Обсојузыс вајис убытка 2 сурс шајт. Гельпромкредитсојузын лотајтöмаөг 13 сурс шајт; во-гöгöрнас Гельпромкредитсојузлөн убыткаыс кајис 76 сурс шајт. Инвалиднеј коператсија асгыс ужсö помалиг 76 сурс шајт убыткаөн. Обпајторг вајис убытка 6170 шајт. Крајсојузлөн вöли лотајтöмаөг 5470 шајт. Госторгын лотајтöмаөг 180463 шајт.

Хлебопродукт сöм лотајтöмјас-јылыг нинöм ез вiстав, сöмын позö чајтны i сенi вöлины сöм лотајтысјасыд. Бара јöзганыс уж-јöзыс сылы уна—163441 шајт воö.

Јуöм-понда тајо каднас строк тыртöчыс вöлины вылыг бөрјöмаөг бјуројассö кык укомыг. Сегга сы-вöсна-жö лоi öткымын јорт-јасöс вöтлöма öтветственнеј ужјас-вылыг облагтувса учреждённе-јасыс да органiзатсијасыс.

8) Парторганјаслөн гiжöдјасыс ас-уж-јывгыс, öтчотјас кампањнејас нуöдöм-јылыг гормывлывлöны 3-5 тöлыгöз, да сiјö-на нöшта оз петкöдлы ужсö став јачекајасыслыг. Сы-вöсна сегга он вермы кадын примiтны колан мерајас, i бјуројаслөн вiсталоmjасыс ужјас мунöм-јылыг местајасын омöлжыкöг.

9) Ми ог-на вермö бура, кужöмөн пуктыны тудöдсö овмöс лöгöдан-кыпöдан ужын Облагтын. Тајо мед-јона тöдчö стрöительство-ужын.

Јортјас, код-сурöлы гашкö ез ло лöгыд омöлнјассö, нельучкi-јассö уна вiставла-да. Ме танi мед-јона нельучкiјас-јывгыс i гор-нiтi, ещажык вiстали достiжењнејас-јылыг, медым öдјöжык вермам бырöдны омöльторјассö, огö-кö чорыда кутö вермагны нельучкiтор-јасыскöд, најö кутасны пыкны мiјан сотсиализм-нога олöм лöгöдан ужсö. Мiјанлы оз ков зebлавын асгыным тырмытöмјаснымöс, колö најöс кыз вермам коргавны, петкöдны вöла-вылö, вермагны накöд.

Мiјан овмöс-јылыг да партiјалөн ужөн вескöдöм-јылыг.

Выл стрöительство-ужлөн омöльторјасыс.

Тајо кадөн Облагтувса 8-д партконференцiја шöктöм-сертi ми вiдлалiм кушöма мунö мiјан стрöительство-ужыс. РКI-гањ да овмöс кыпöдöм-вöсна тöждыгыг органiзатсијажасса гiжöдјас вiсталоны: оз зев бура мун мiјан стрöительство ужын; уна нельучкiјас ми адзам. Шуам, сы-вылö бура артавтöг гметајас вöчöма, сегга рöскодыс ыжыджык кајö воzza арталöм-сертыс. Сегга ми адзам—абу мiјан тырмымөн бур уж нуöдысјас, тудöдалыг-индöдалысјас

тајо ужјас-вылас. Сузодны најос бокрыг зев гөкыд. Сузодан-кө,— налы ковмас унжык мынтыны, сы-понда строітельство ужыс сувтө дона. Сегга мијан строітельствө-ужын он бура төд коджык сижө уж-вөснаыс мыжсө-кутө.

Строітельство-уж-бөрғыс омөла визөдөны да видлавлөны вег-көдлыгјасыс-тујдөдыгјасыс. Мукөд-дырјыс зев лок-нога ужалөны. Производственней сөвещаньејас зев омөла ужалөны, улыгаыс ин-далөмыс пөштө абу. Пофсоюзса да партјясса организатсияјасыс ез бура јитчыны строітельство-ужсө нуөдыг робочейјаскөд. Со кушөм нелучкјяс петисны сінвозө строітельство-ужсө видлалігөн.

Ме чайта, сегга тјанлы нинөмла-нын вигтавлыны лыд-пасјасөн локторјас-јылыг, сижө ті төданныд-нын менам тезисјас-серті. Кымынкө делө ми ыстим прокуратураө. Öнi сижө делөјасыс судынөг.

Кызі ми нуөдим строітельство-уж партконфе- рентсіја индөдјас-куза.

Тајо каднас ештөдим да лезім печераса вөр-пильтан завод да Улыс-Чөвса гідро-стантсіја.

Кажымса заводлыг ужалөмсө видлалөм-арталөм-бөрті адрім: сижө убыткатөг ужавны оз вермы, шуім сижөс тупкыны. Сетыг ужалыг-јассө (робочейјассө) индыны мукөд уж-вылө. Налы мөдлаө мунны отсөг гетны.

Нувчјмса заводын ужыс бужыка мунө. Позө надетчыны— сижө вермас пагкавны, позө-на сижөс бурмөдны. Ми шуім буржыка регыджык төдмавны, медем бергөдны неуна мөд-пөлөс уж-вылө.

Консерв вөчан завод, сижөс чайтам таво ештөдны. Колан ма-терјалјас сылы лоі лөгөдөма. Öнi мијан ыжыд мог вајавны сылы ужалан-торјас (сырјо). Тајо ужын ескө јона вермісны отсавны Крајсоюз да Госторг.

Сереговса сов пуан завод бурмөдөм-вылө гмета да чертежјас лөгөдөм-бөрын ми адрім бурмөдан ужыс важ арталөмјас-сертіыс вылөжык сувтө. Воқза арталөм серті колө вөлі 76 сурс шайт, öнi областувса інжеңерөн вөчөм гмета серті колө 152 сурс шайт. Ма-терјалјас вөлі лөгөдөма-нын. Нималө, і секі-пө абу ставыс лучкі, шылыда мунөма. Ми вөлі öнiгаң-жө көсјам строітельство ужсө ну-өдны. Збыл-кө ма-терјалјасыс абу тырмымөныс, лөб, гашкө, ужсө еновтлыны локтан воғз.

Замша вөчан пабрік да төчіла вөчан завод строітөм таво за-водітөм оз-жө ло, гөмыс абу-да. Буракө, партконферен-тсіјалыг ин-дөдјассө олөмө вајөдөмыс тајо строітельство уж-кузаыс нужалө кымы н-кө во-чөж.

Став строітельствоыс мијан абу зев ыжыд. Тајо ужјасыс мунө-ны омөл условіејасын, ыжыд нелучкјясөн-да. Сөмын мијан ов-

мөслы вайо пабрік-заводјас вөчөмыс да бурмөдөмыс—зев колантор, сытөг овмөс мијан Облагтын оз кыпты. Наяо лептөны Һе-куш мијан Областлыг ужалан вынсө (производительные силы), на-вылын велөдөны јөзөс—ләгөдөны јөз-пөвсыг бур гамөн ужалыгјасөс, стрөителство-ужөн веккөдлыгјасөс. Овмөс лөгөдан ужнуөдыг органјаслы колө [возө-вылө, областувса ыжыд стрөителство ужјас-кежлө, бөрјыны саммыг, гуг јөзөс.

Стрөителство-уж петкөдны јөз-өинвозө.

Воҙза стрөителствө-ужным мијанөс велөдө, медем ми буржыка збылыг богтөм бөрјыны саммыг јөзөс гырыг дај пөснөжык ужјас-вылө. Јонжыка јитчыны ужалыгјаскөд, нөшта-һин профсојузјаскөд, налыг ужсө бурмөдны. Колө јөзөс чүјдны, төдмөдны мијан стрөителство ужнас да мијан област-пыщса ембур чуктөдан, перјан ужјаснас (эксплоатация природных богатств). Таяо ужсө позө уна-ногөн нуөдны: газет-пыр, собранҺејас-вылын, сјездјас-вылын, сө-вещчанҺејас-пыр.

ЛҺен-јорт та-јылыг гаравліс: „коркө-пө ужалыг јөз-пөвсын гырыг собранҺејас-вылын ми кутам кывзыны спетсіалістјаслыг докладјас өіктса овмөс лептөм-јылыг, ембур муыг чуктөдөм-перјөм-јылыг“... Ме чайта, тащөм кадыс мијанлы воіс-һин. Мијанлы ЛҺен-јортлыг шуөмсө колө вайөдны өні олөмө.

Сөм-пуктөмјас мијан областувса овмөсө.

Таво лоі леҙөма вель-уна сөм: гражданскеј да промышленнеј стрөителство-уж нуөдны, туј вөчөмјас вылө-і. Сіктса овмөс лептөм-вылө сыыг-на нөшта уна лоі сетөма. Колан 1926-27 воө сікта овмөс лептөм-вылө виҙим 483.500 шайт, таво-һин сетчө гујим 1.580.300 шайт. Со мыјта содіс. Бур али абу тази сөмсө јукөмыс? Ме чайта, бур. Мијан јона унжык јөзыс олөны, кынөмпөтсө перјөны сіктса овмөс-помыг. Мед ескө өтвыв крөгҗанаыскөд мунны со-тсіалізмлаң (а натөг-һин оз поз), колө налыг овмөссө кыпөдны, кутчигны бергөдны крөгҗана овмөссө вьл-ногса овмөсө.

Таво ми промышленноғтө гујам 590.600 шайт. А став областувса овмөсө леҙим 3.686 сурс шайт. Колан во вөлі 1.969.800 шайт. Ме чайта, таяо лыдјасыс Һеуна ічөтжыкөс, збылыгсө унжык-на таыг кајас.

Сіктса овмөс өтүвтөм.

Таяо каднас сіктса овмөс өтүвтөм-куҗа ужсө мыјкө-мында бергөдім-жө. Нуөдім өтүвја овмөсјаслыг мед-воҙза сјезд. өтүвја овмөсјас-вөсна јонжыка кутисны төҗдыгны Сельпромкредітсојуз да Һемельнеј органјас. Сөмын таяо ужнас веккөдлөмсө оз-на поз налыг лыдҗыны тырманаөн, бурөн. Таво өтүвја овмөсјаслы сетгө

ужјөзөн 85 сурс шайт, унжыкыс на-пйыг ыжыд строк-кежлө. Гөл крестана фондыг (20 сурс шайтыг) мыјтакө лејим гөл јөзлыг овмөс өтүвтөм-вылө.

Лоі нуөдөма мед-бур өтүвја овмөс-вылө конкурс. Конкурс-дырји асгыныс ужнысө петкөдлісны уна өтүвја овмөсјас. Гижөдјас-гертіыс да ОЗУ-өн видлалөм матерјалјас-герті мі адрім, мјан тыр өтүвја овмөсјас абуөг-на. Емөг сөмын поснїдік котыртчөмјас машиннеј төварішществојас, віқму бурмөдан артельјас (мелиоративные артели) да мукөд-пөлөс өтүвтчөмјас. Зев-нын најө омөльөг, зев еща налөн віқмуыс, еща асланыс гөмыс, ез-на бура јонмыны дај өтүвја-торјасыс тајө өтүвтчөмјасыслөн зев-на еща. Мјанлы јонжыка колө тајө ужас кутчіглыны, буржыкыжыд отсөг сетны тащөм өтүвтчөмјасыслы, велөдны бура ужавны, сетны налы унжык гөм дај агрономјаслы јонжыка отсавны. Мјанлы колө зільны отсавны тащөм поснїдік өтүвтчөмјасыслы пагкөдчыны, медем тащөм өтүвтчөмјасгаһыс почіс вужөдны гырыг өтүвтчөмјас-вылө—гырыг јон өтүвја овмөсјасө.

Віқму-вөсна ужнуөдыг органјас (земорганы) лөгөдөмаөг план вогтыны віқму ужалан 133 өтүвтчөм. Тајө план-гертіыс лөгөдөма тајө өтүвтчөмјаслы сетны отсөг ужјөзөн гөм. Öні колө сөмын өтүвја овмөс котыртан ужнуөдыгјаслы да партјачејкајаслы јонжыка чүждөдны јөссө, мед өтүвтчаласны. Віқму-вөсна ужнуөдыг органјаслөн таво-кежлө лөгөдөма вогтыны 700 видлөга участокјас крестанаса да обществоса віқму-вылын. Тајө ужыс кутас мунны агрономјас түждөдөмөн. Колө мјанлы кықи вермам отсавны тащөм торсө нуөдны.

Јонжыка кыпөдам өіктса овмөс.

Көзан-гөран ужнуөдан кампаһыһыд буржыка муніс-да, крестана-пөвсын лыбіс воқмөстчөмыс машинајас лөгөдөмлаһ, турун да мукөд-пөлөс көза-пуктасјас көқөмлаһ да іза (минеральные) му вынсөданторјас радејтныжык пондісны. Тащөм торјассө крестана јонжыка кутісны окофитны лөсөдавны, сөмын мјан организатсіјас ез-на вермыны вајны тырмымөн. Мјан өіктса овмөсын ем сокущөм һелучкі: крестана зев ещатор ас овмөсыг вермөны вузавны. Вај-герті мјан өіктса овмөсыг бостөм торјыс вузасгө, Обплан вісталөм-куға, сөмын 41%, скөт-помыг перјөм торјас (выј, јөв, јай) нөшта-на еща вузалөны—сөмын 32,2%. докодыс крестаналөн овмөсас вај-герті содіс, а вузөсыс чініс. Сіктын јөзыс öні буржыка кутісны сојны.

Јонжыка колө віқөдлыны өіктса овмөс-вылө, зільны крестана овмөсјассө өдјөжык өтүвтавны. Та-герті мі кутам артавны өіктса партјачејкајаслыг ужалөмсө.

Кызі мјан мунө аппарат донтөммөдөм.

Јона колана ужјасөн тајө кадын вөліны бјуджет лөгөдөм да партјялыг щөктөм торсө олөмө пөртөм—учреждєньеса уж нуөдан рөскөдјас 20%—өз чінтөм. Местнеј бјуджет-куза вермім рөскөдјас чінтыны 16,8%. Выл рөскөдјастөг чініс 21,45%. Рөскөдјас чінтөм ужыс Һеуна буржыка муніс көџајственнеј організацјяжасын. Обкомса бјуро мед-бөрја заседаҥҥе-вылын РКІ вөчліс аппарат донтөммөдөм-јылыг доклад. Мі каҗалім, воҗө ташөм-ногөн учреждєньејаслыг ужалыҗас-лыдсө чінтыны оз поҗ. Мјанлы колө выльпөв відлавны став сөветскеј аппаратсө, бырөдны јукөдјасыг өтпөлөс ужјас (паральлєлізм), бырөдны мукөд јукөдүвјас. Тајө ужбердас ковмас өні мјанлы кутчісны.

Мјан бјуджет.

Областува бјуджет сетө зев ыҗыд отсөг област-пыщса овмөс кыпөдны. Бјуджет-пыр мі вермам вынөдны, кыті мјанлы колө овмөсыг, вермам отсавны јонжык культура лептыны да мукөдтор. Бјуджетөн мі вермам чінтавны докөдјассө кулақјаслыг да озыржык јөзлыс, сы-пыдҗі јонжыка отсавны гөл јөзлы кыпөдны овмөснысө да пагкөдны сотсіалізм-ногса олөм.

Со-тај кызі мунө бјуджет јуклөмыс. 1924-25 воын областува бјуджет вөлі 2.282.900 шајт, 1927-28 воын 4.217.214 шајт-һін (185%). Рөскөд учреждєньејас віҗөм-вылө вөлі 1926-27 воын—18,5%, 1927-28 воын—14,2%, культура лептөм-вылө, велөдчөм-вылө вөлі 47,4%, өні лоі 50%; овмөс да промышлєнноҗ кыпөдөм-вылө вөлі 26%, өні лоі 28,7%. Гөл јөзлы отсөг-вылө колан во вөлі 15 сурс шајт, өні лоі леҗөма 20 сурс шајт. Рөскөдјассө јуклөмыс мјан бур-ногса. Сөмын-тај унатор-вылө-на мјанлы лоө корны сөмтө содтөд тсентралнеј (государственнеј) бјуджетыг. Сетыг сөм сетөмыс ескө абу омөлтөр, сіјө зев бур, сөмын со мыј сені лөкыс: сөмсө дыр лоө вітчыгысө. Таво мі сөмын јанвар төлыгын вермім прімітны (помөн артавны) став бјуджеттө. Тајө абу шаҥ: октабрсаҥ јанварөҗ пыр лоө овны мыјкө-вылө надејтчөмөн, воҗынсө олан-һін, а мөд воҗын-кежлас ковмас векнөдчыны. Тајө Һекытчө оз туж, таҗі овмөсөн веккөдлыны оз поҗ, он вермы. **Колө докөдјастө чукөртны јонжыка, содтыны татыг места-вылыг.** Нөшта колө вігтавны: јөзыслөн јона содө культуралаҥ гетчөмыс, сөмын мі аг бјуджетыг сы-вылө ог-на вермө тырмымөн сөмтө леҗны. Ковмас-і воҗө зілыны учреждєньејасса уж нуөдан рөскөдјас чінтыны, сы-пыдҗі содтыны сөм јурдөдчан уж-вылө. Рөскөдјастө колө содтыны быд мортлы аслас бјуджетын: віна-вылө віҗөм-пыдҗі сөмтө колө індыны гаҗет-вылө, һіга-вылө, радіо да кіно-вылө. Мі век-на важ-моз өлам: вонас го шајт віҗам віна-вылө, гривєҥнік

газет-вылө. А колө унжык вөлі віңны газет-вылө да ыга-вылө, унжык сөмовмөс лөгөдөм-вылө, а вина-вылө весіг өтi ур ңе віңны.

Кушөмөсө мiјан коператiвјас.

Мi артыштим во-гөгөргө ужсө Обпотребсојузлыг да Гельпромкредiтсојузлыг (улыса коператiвјасыскөд). Налөн кыкнаныслөн ем өтi-нога со кушөм ңелучкi: асланыс сөмныс оз тырмы. Нөшта-ңин омөл да ебөстөм Гельпромкредiтсөјуз—во-гөгөрөн сiјө вәјис 76 сурс шәјт убытка. Обiсполком егкө ужјөзөн прөценттөг сетiс 163 сурс шәјт, да оз-на тырмы сылы сөмыс ужсө бурмөдны. Виңму овмөс-бердса коператсiјаө Областын 3 лунвыв ујездыг (Iзватөг) став овмөс-пiғыс пырөма 52,5 прөч. Потребiтельса коператсiјаө пырөма 69 прөч. Кыкнан-пөлөс коператiвса правльеңејасө унжыксө бөрјөма гөл да шөркофдема крестана-пөвсыг. Потребiтельса коператсiјалөн улыса коператiвјасыс јонжыкөг. Сөмын 24 потребiтельса коператiв таво вәјис убытка, 94 коператiв сетiс прiбыл. Отув лыдөмөн-кө, став потребiтельса коператсiја вәјис чiстеј прiбыл 39578 шәјт. Гельпромкредiтсојузлөн матө жын отувтчөмыс вәјис убытка.

Коператiв уж-јылыг горңiјас нуөдiгөн мi пыр зурагам со кушөмтор-вылө: нағрузка-вылө, омөл аппарат-вылө да ужалыгјас тырмытөм-вылө. Мi шулим: буржыка төдмавны, оз-ө поң кыкнан-пөлөс коператсiјаыслыг ужсө отлаавны. Сөмын та-јылыг өнөң-на мi вескыда ңекодарас ңинөм ог вермө шуны.

Төвар вәјөм, лөсөдөм да Госторгө пәјө пырөм.

Таво төв мiјан ез вөв тырмымөн төвар. Оз вөлі тырмы весіг јона колан төвар, шуам: карасiн, iзтөг, сов, черi да мукөдтор. А сiјөјас ставсојузса рынок-вылын вөліны тырмымөн, сурөны вөлі ңөбнысө. Мыјла сещөм торјыс лоi? Отi-кө, таво крестаналөн нажеткаыс ыжыд-жык вөлі мукөд војас-сертi вөр леңөмыс, заводјасө ветлөмыс, бокын ужалөмјасыс, вөралөмыс; сөгга нөшта таво вөлі буржык урожај турун-һаңлөн, сы-вөсна крестаналөн ңөбаган выныс содiс. А төвар вәјан плантө вөчiгөн мi ег артыштлөј тајөс. Сiктын војна-јылыг горңiјас-понда крестана јонжыка ңөбагалiсны, заптыгалисны төварјаснас. Мөд-кө, ез-жө бура сур тырмымөн ңөбны да вәјны мануфактура—ез сетны мiјанлы мыјта мi корлим. Којмөд-кө, вузеган уж нуөдыг област-пышса органiзатсiјајас төвар вәјан плансө ез вермыны ставнас тыртны: план-сертiыс Госторг төвар вәјис 95 прөч., Обсојуз—86 прөч., Пәјторг—62 прөч., Гельпромкредiтсојуз—67 прөч., Крајсојуз—118 прөч. Областын ставыс төвар вәјан план лоi тыртөма сөмын 90 прөч.-вылө. Вузеган органiзатсiјајасын ужөн вескөдлыгјасөс ОКК мыждәліс ташөм ужјасыг. Најө, дерт, сыыг абу дөвөленөг. Ме чајта, мi ставным танi шуам: ОКК

бура вöчис. Ми ог мыждö, мыј најö ез вермыны вайны рынок-вылын сузчытöм тöварјас. Винітам, јöзыслы колан да рынок-вылыс суран тöварјас ез вайны тырмымöн-да.

Та-понда мјан кыптис мöд сөрнi госторговла-јылыс. Быдöн тöданныд—ми гожöмгаңыс бостөим друг госторговлаöс векнöдны, тöргүјтан ужсö нуöдны паскыджыка туйсö востыны потребителса коператсјялы. Тани мјан лоöма öшыбка. Обсојуз да Сельпромкредитсојуз гöм тырмытöм-вöснаыс, ас-кежаныс тöргүјтан ужсö ез вермыны тырмымöнöз паскöдны.

Öнi мјанлы бөр лоö зилны госторговлаыс капиталсö кыскыны, медым унжык тöвар вермiм вайны јöзыслы вузавны.

Парторганјас кымыныг-нын ескö ез щöктывны тöргүјтан организатсјяјаслы заготовкајас-дырјi мöда-мöд-вежмөн не венасны (мед ез вöв конкурентсјя), да таво-на ми адзылим сiјö венасöмјассö. Торја-нын лок, венасöны асланым-жö јортјасным-да—Госторгын да коператсјяын ужалысјас. Частныклы звер-ку-тöварөн вöдитчыны оз поз.

Сы-вöсна да сөгга медым унжык тöвар вермiм чукöртны заграничаö нуöм-вылö, Обiсполком пайөн пырис РСФСР-са Госторгö. Областын оптовеј заготовка нуöдыгөн колö Госторг. Коператсјяјас вöчöны Госторгкöд-жö договорјас пушңина чукöртöм-вылö. Быд рајонын пушңина нöбалöм-вылö колö сöмын кущöмкö öти-пöлöс нöбагыс, уна-вылö-нын кык. Таво Госторгöс ещаөн тöвар нöбалöм-јасыс огö-на көсјö дугöдны; кор коперативјас јонмасны да вермыны кутасны тырмымöн јöзлы тöвар вайавны да öтнаныс заготовка вöчны, секi вöлыгти Госторгöс лоö поснi заготовка-ужыс дугöдны, сiјö ужсö зöңнас сетны коператсјялы. Кодјас кутасны заготовка-дырјi венасны нöбаган донјасөн мöда-мöд-вежмөн, сещöм ужалысјас-сö ковмас чорыда мыждыны.

Вөр лезöм да кылöдöм.

Јортјас, тi зев бура тöданныд, кущöм јона колана таяö ужсö нуöдöмыс. Ме-ногөн, таяö ужсö позö шуны öткодөн наң чукöртöм-кöд. Вөр-вылö ми бостам загритсаса гöм, сы-вылö мјан промышленностлы вермам нöбны машинајас да мукöд-пöлöс ужалан-кöлуј да сырјö. Таяö ужыс мјан лоö социализм кыпöдан план нуöдöм. Таяö уж-бердас мјанлы колö торја јона кутчiсны.

Медым тiјанлы кутас тыдавны, мыј-ыжда бур вайö вөр лезöмыс областувса овмöслы, ме вiстала кымынкö лыдпас. Став областувса вөр чукöртан органјаслөн колан во вöли лөгöдöма леңны 2.221.500 кер, чукöртöма лöи 1.714.392 кер, 87,5%; вöли шуöма леңны—1.095.100 шпал, лезöма лöи 721.506 шпал. 74,4%; баланс вöли шуöма леңны 35.000, лöи лезöма 9.649, 26,6%; пес—172.622 куб. метр, чукöртöма—12.825, 84,4%. Комилеслөн вөр чукöртан уж план-серти лöи нуöдöма 89,9%. **Вөр леңан условиејас таво вöлины**

көт бурөө (сөм вөлі сетчө мыјта кор колө), век-жө план-сертї вөр чукөртөма еща.

Колан төлын облагтувса 15 вөр-чукөртан органїзатсїјаслөн вөлі ужалыг 30.425 морт, 30% став облагтувса гырыг јөз-пїјыг; ужалїс 14021 вөв. Вөр кылөдны вөлі медалөма 12.457 мортөс. Лө-гөдөма вөлі кылөдны 1.250.000 куб. метр. Нажетка тајө ужјасыг јөзлөн лої, Обплан арталөм-сертї, 3.444.000 шайт, 39% став сїктса нөба-ган доныс. Татыг тыдалө, кушөм ыжыд бур сетө мїјан Областлы вөр-лезан-ужыд.

Сы-вөсна вөр лежөм-вылө да кылөдөм-вылө мїјанлы колө мед-јона віжөдлыны. Медым мөдыг-кежлө ез лоны тащөм нелучкїјас-сыс, мїјанлы колө лөгөдны: 1) мед октабр 1 лун-кежлө ештас лө-гөдчан-ужјас вөр лежөм-кежлө, мед вөлі договорјас тајө уж-вылө крестанакөд вөчалөма, октабрын мед позө вөлі заводїтны ужавны; 2) профсојуз мед асгыс ужсө кутїс нуны селанкајасын да уна јөз ужаланїнјасын; 3) мед вөлі бура лөгөдөма кыскаган-уж; 4) колө ме-давлыны јөзөс кер лежөм-вылө, торјөн кыскагөмыг да кылөдөмыг; 5) ві-длавлыны вылпөв вөр лезан органїзатсїјаслыг ужнуөдыгјасөс, лок-жыкјасө вөтлавны, сујны сетчө уж-вылө суежык, вежөра, веккыд бур јөзөс, кодјас мед-вөлі вермөны ладмыны ужалыг јөзкөд. Та-вылө колө буржыка віжөдлыны РКІ-лы, профсојузјаслы: вөр лежыг органїзатсїјасын лок ужалыгјас-вөсна лолїны забастовкајас ужалыгјаслөн, сесгә вөвлїны ужалыгјасөс өтдөртөмјас (Зөвгөртын, Но-шолын да мукөдлаын). Тащөмыс вожө-кежлө оз ков лоны.

Селькозналог да мукөд кампањнејас-јылыг.

Селькозналог чукөртөм, позө шуны, мунө шөркодсөма. Вөв-лїсны тајө ужсө нуөдїгөн сїктјасынї уна нелучкїјас. 44% став волїсполкомыс неправлїнө јукїсны кокнөдјасө селькозналогыг, өткофа сетїсны озырлыї гөлжыка олыглы; мукөд волїсполкомјас-сыс векїг кокнөдсө сетїсны куш озырјаслы, а гөла олыгјаслы нї-нөм ез сетны. Сесга омөлік учөт-вөсна уна докод озыржыка олыг-јаслөн ез веккав налог-улө. Ез сполна мездыны налогыг 35% гөл крестана овмөс-пїыг. Тавога кампањнеын мед тащөм торјасыс нїнөм-вылө ез вөвны. 35% гөл крестана овмөсыг мер вөлі таво быт мездөма налогыг. Колө ыждөдны налогсө озырјаслы да ку-лакјаслы, да корсавны зөбөм-сөггөм докодјас. Тајө уж-вылө колө кыскыны да чүјдны сїктса гөл крестанаөс да возмөстчыг шөркод-сөма олыг крестанаөс. Віжөдлам-кө волїсполкомын ужнуөдыгјас-вылө, адғам: на-пөвсын 81% гөл крестана. А віжөдлам-кө најө уж-вылө, адғам мөд-пөлөс, не-гөл-нога ужалөм. Сен кушөмкө лө-савтөмтор: лїбө мїјан лыдпасјасным абу веккыдөс, лїбө ужнуөдыг-јасыс јона кывзөны озыржыкјаслыг да кулакјаслыг.

Тајө кадын мї нуөдїм кымыкө кампањнејас: индустріалїзатсїја зајом, крестана овмөс кыпөдан зајөм, лөгөдїм көјдыг запас фонд-

јас, муно ужјоз чукөртөм коператсијао да ас-костса вот (самообложение) лөбөдөм. Ставыг тајо отсалө овмөс кыпөдны. Ми адзам, јоз отсалө совет-властлы нуөдны сотсиализмлаң мунаң ужјассө.

Партијаса ужјас.

8-өд обпартконференцсијасаң партијнеј организатсија содиц 1.473 мортсаң 1.544 мортөз. Робочейјас вөли 6,9%, өни лои 7,4%; крестана вөли 60,6%, өни лои—62,8%; служашщей да мукөд вөли 32,5, өни 29,8%. Татыг адзанныд, партија бурмөма ужалыг јөзөн, өни ужалыг крестаналөн прөчентыс содөма, служашщей да мукөд-пөлөслөн чинөма. Перерегистратсија нуөдигөн партијаын ужалыг-крестанаөн прөчентыс нөшта-на содас, воzza перепиг-дырјиыс абу бура төдмалөмаөг ставсө оланног-сертыыс-да.

Активөс ми омөла велөдам.

Міжанлы колө буржыка виçөдлыны партијаса ужө активөс велөдөм-вылө. Тајө ужыс зев-на омөла мунө. Активыс мижан зев омөла велөдчө, еща лыффысө, сөгга олөмгыс бөрө колө. Политика төдөмлуныг зев ичөт. Партијаса јачејка секретарјас-пийыс .65% секретарыс слабөг. Ми уна горниталим сиктө литература разөдөм-јылыг, медым ескө сы-вылын вермиц велөдчыны мижан улыса актив. Ме өни тижанлы вистала, уна-ө мижан партијаса 15-өд сјезд-јылыг ныга лои разөдөма. „Правда“ да мукөд-пөлөс тсентральнеј гачетјас омөла јачејкајас суçөдалөны (10-15 јачејкаыс). Партијаса 15-өд сјезд-јылыг лои ыстөма со-кымын ныга. Татыг колөдалисны щөщ ујездјасө, да сиктјасад еща-и воис. Воçвыв поçө виставны: сиктын коммунистјас партијаса 15-өд сјездлыг решеннејассө омөла төдөны.

Јуөм-щыдди партијаса уж јонжыка нуны, јонжыка велөдчыны.

Оз поç чөлөн колны мижан партијаса организатсијаын јуөм. Јуөны мижан зев-на јона. Кад-нын ескө сјјө гөмсө виçны культура кыпөдөм-вылө, велөдчөм-вылө. Јуөмкөд вермасөмсө нуөдигөн колө виçөдлыны, став партијетсыс-ө нуөны кушөмкө уж јачејкаас. Колө быдөнлы индыны ужсө.

Міжан нөшта со кушөм омөльтор вөли: важ зык-бөрас өнөз-на ез бырны мөда-мөд-костаныс лөгалөмјас. Вөлавылас сјјө ескө ез пөтав, сөмын организатсија-пыщкас вөли. Міжанлы лои чукөртлыны областувса комитетыг да контрольнеј комиссијаыг шленјассө (карын олыгјасөс) да та-јылыс пуктывны горни. Собраннеыс шуис: воçө-кежлө-пө некушөм зык огө леçө, сыыг мыжа јөзсө щөктис ОКК-лы јона топөдны.

Комсомол-ужөн вескөдлөм.

Комсомол мијан ужын зев ыжыд колантор. Комсомол организатсия партијаса организатсияыг лыднас матө кык-пөв ыжыджык. Тавога апрель лун-кежлө вөлі 221 комсомол-јачејка. Сені вөлі 3647 шлен.

Сөмын комсомолыг јона бөр петөны. Медга-уна петөны да вөтлөны комсомолыг гөль-пыс. Тајө мијанлы щөктө **јонжыка вижд-лывлыны комсомол олом-вылө да уж-вылас.** Сені јона паскалөма јуөмјас, щөкыда овлө кулыганитөм. Актив-пөвсын, медгасө интелегентсия челаф-пөвсын, ем жугыла олом-вылас виждөм, вожд-вылө некущөм нафеја кутөм. Общественней уж комсомоллөн оз бура, оз тырмөмөн мун. Емөг, ферт, бур вождөстчөмјас: сиктса овмөс кыподөмлаң, сөмын сещөмыс зев-на-жө еща.

Мі шульвлам: комсомол-ужөн вескөдлөмө өні јонжыка кутим кутчигны. Сөмын вескөдлөмыс најө ужөн мијан зев-на өти-пөлөс, өти-нога. Кызылам мі докладјас ставнас комсомол уж-јывгыс, а өгө торјөн быд гырыгжык ужјас-јылыг.

Мі чайтам: **мијан партијаса органјаслыг улыгань выліөз комсомол-ужөн вескөдлөмсө колө прөверитны.** Вескөдлөмсө мијанлы медга јона колө нуөдны сизі, меым комсомоллөн вождөстчөмыс кыпалас, паскалас гөль јөз-пөвсын ужалөмлаң, коллективјас лөгөдөмлаң да сиктын классөвей политика нуөдөмлаң. Торја јона колө комсомолөс бөгтөдны вөр леған уж-бердса производственней совещаньнејас-бердө.

Сиктлөн чужөмыс, классөвей вермасөм сиктын, виль оласног лөгөдөм.

Сикт мијалы петкөдлө асгыс кык-сикас чужөм, сизө кык тужөд пискөдчыны көсјө. Öти тусө вөлі жугөдөма Октабра револютсияөн да бара көсјө пискөдчыны, сөмын ми сылы өгө леждө. Тајө-сиктын озыр јөз да кулакјас. Ферт, најө абу унаөн, сомын щөкыда кыскөны ас-берданыс щөркөдфема олыгөс, мукөд-дырјыс щөщ і гөль-јасөс. Најө зилөны кыз пождө колны гөльжыкјасөс пемыдөн, зилөны аслыныс вожд мунан туж вогтыны: челафсө тувјавны школајасө. Најө көсјөны сиктөс кыскыны бөрө, капитализмлаң, меым кулак-лы, јөзлыг впр јуыгы, вөлі лөсыда овсө. Најө быдлаын сувтөны воча мед оз мун му јуклөм-лөгөдөмјас, ас-костса вөт лөгөдөм. Налы оз ков көјдыс-фондјас лөгөдөмыд, дөзмөны крестанаөс гөльжыкө да озыржыкө јуклөмыс; „ставным-пө өткөдөс, ставным-пө ужалысјас“ шуөны озырјас. Унаыс најө сиктын леждывлөны кущөм-сурө, лок горнјас. Унаыс повждывлөны, грөзитывлөны сиктјасын партијаса да комсомолскеј јачејкајасыс ужалысјасөс, а мукөд-дырјыс збылыс кijasнысө на-вылө лептавлөны. Кулакјас, озыра олысјас оз бөрынтчыны і өтувтчөмјасыс аслаһыс ужө кыскыны.

Мөд чужоымыс мијан өиктлөн—сөвет-дор сулалыг јөз, гөла да шөркоџџема овмөса јөз, медгасө налөн воэмоэчысјасыс. Сіјө зілө выль-ногөн овмөс лөвөдны. Сіјө төждысө лептыны культура, бергөдны выль-ногөн өлөм, сөвет-властлы-ногөн ужавны. Сөмын најө омөла-на котыртчөмаөс партјачејкајас-бердө, сөветјас-дорө, коператсіјаө. Мукөд-дырјі омөла төдөны, кущөм ужјас, кызі нуөдө сөвет-власт. Мијалы колө јонжыка на-бердын, накөд ужавны. Колө вынөөдлыны уж гөлјасөс да шөркоџџема олыгјасөс кулак-діныс зікөз тор-јөдөм-куџа.

Шөркоџџема олыг крестанін мијанлы отсаыс, абу сіјө мијанлы враг.

Поџө-ескө вөлі крестанакөд сорніјас-серті да најө гижөдјас-серті уна вігтавны, кызі мунө өиктас крестанакөд мөда-мөд-костас олөмыс (социальные процессы), сөмын дырлоө. Ме тіјанлы вігтала Кулөмдін уездывса өті крестанінлыг гижөд. Тыдалө, сіјө шөркоџџема олыг. Со мыј сіјө гижө газетө.

„Төдмөдөј менө дај мукөд крестанаөс со мыјөн. Мејам семја віг мортыг, на-пыщкын кујімөныс ужавны вермытөмјас, му 1,18 џегатіна, віџ 3,5 џегатіна, 1 вөв, 3 мөс, 5 ыж да 1 бур рөда порө. Віка көзөмөн турун тырмө. Нџаң нөба мешөк 2-3 быд во. Ме-кө верма неуна содтыштны му да кута ужавны агрономјас велөдөм-серті, ме верма овмөс бурмөдны, докоџсө муыг бостны 50%-өн унжык өніја-серті. Кутасны оз менө секі лыџыны озырөн? Сіџкө мыј меным колө вөчны—өніја-коџ овмөсөн колтчыны, сіјөс не бурмөдны, мед ог кут озыра олыгөн лыџыны, али воџө бурмөдны овмөсө?“

Татыз тыдалө сөвет-властлыг пөлітікасө төдтөмлуныс. Сөвет-власт оз пык шөркоџџема олыгјасөс овмөссө бумөдөмыс, сіјө кыџ вермө отсалө кыпөдны налыс овмөссө. Буракө, мијан ужалысјас мукөд-дырјіыс неључкі вөчөны—шөркоџџема олыгөс кулакөн лыџөны, ескө-өд тащөм јуасөмјас ез вөвны крестананаң. Шөркоџџема олысјасөс оз поџ өтдортны, колө отсавны налы. Шөркоџџема олыс мијанлы отсаыс, абу враг. Мијан врагыс өиктын кулак, коді оз ас ужөн сөмын ов, а нарвітө јөзөс, најөс ужавны медавлөмөн, ужјөзөн көлујсө да сөмсө гетөмөн (вөлөн, машинајасөн, ужалан көлујөн), лібө вузасөмөн, сы-помыс прібыл бостөмөн.

Гашкө-нө культурнеја пуктөм шөркоџџема овмөслы оз кажітчы, вотсө сылы унжык гөлыд-дорыџ пуктөны-да. Сіјө сізі-і колө лоны. Јонжык овмөслыг гөл овмөслыг-серті јөзөс велөдөм-вылө да бур-мөдөм-вылө мијанлы, џерт, колө унжык бостны. Öд өніја вотыд абу сөкыд, шөркоџџема олысјаслы абу-нын ыжыд.

Сіктса оласног бергöдан бертöдјас.

Јортјас, сöвет-нога вьл олангам-вöсна вермасан ужын мi чорыда-нын сулалам кок-јылын. Мiјан уна воропјас-нын емöг сiктса олöм вьл-ногö бергöдан ужын. Ме ог јона паскöдчы та-јылыг горнiөн, вiстала сöмын лыфдiг-моз. Мед-војдөр богтам **челад-вiзан-ијастö**. 1925 воын вöли 31 јаслi, 1927 воын 87-нын, сенi 540 кага. Öнi-нын востöма лоi јаслiтö 220 сiктö, 1403 кагалы. Тајö қик вьлтор мiјан сiктын. Мöд-кö, мiјан ем **печатнеј гiжöд**: нiгајас, газетјас, журналјас.

Мi тöдам, револутсијаöз сiктын газетјастö пöштi нöтi ез лыфдывны. Öнi таво мај 1-öд лун-кежлö вöли куш Сыктывдiнкарö сузöдöны 2.199 екземплар газетјас да журналјас (татчöс газетјаскынқи). Јемдiн ујезд-улö сузöдöны тсентрыг да татчöс газетјас, журналјас—1.969 екземплар. Сыктыв ујезд-улö—1204, Кулöмдiн ујездö—920 екземплар. Кулöмдiн ујездö ещажык воö газетыс мукöд ујездјас-сертi. Кулöмдiн ујездыс культуранас бөрöжык колöма, улынжык сулалö Сыктыв ујезд-дорыг, ещажык сесга i лыфдöны, ещажык газет-журналјастö сузöдöны.

Кожмöд-кö, **кино да радио**. Мiјан Областын лöгöдöма 9 кино установка, сы-пыг 6 новлöдлана (передвижнеј). Вöлöстјасын ем радио радејтысјаслөн 49 јачејка. Сенi 1000 шлен, ем 26 громкоговорител. Мiјан Областын 93 лыфдыган-керка, 150 гөрд-пельöс. Быд лыфдыган-керкалөн ем бiблiотека да нöшта сыыг-кынқи новлöдлана (передвижнеј) 150 бiблiотека. Нинöм тащöмыс револутсијаöз ез вöv. Тајö петкöдлö—мiјан сiкт бергöдчö вьл-ногса оланбан-вьлö.

Нольöд кö, мiјан сiктјасын тырыс-нын ем јöз-пövсын ужалыг, **культура кыпöдыг органiзатсијас**, партiјнеј да комсомол органiзатсијас. Мiјан сiктса да ујездувса јачејкајасын ставыс 1190 партiјетс, быд 29 омöс-вьлö воö öтi коммунист. Комсомолын ставыс (каркöд щöщ)—3.647 шлен. Ужалö 106 делегатскеј собрание, сенi 2.505 делегатка да 61 волженорганiзатор. Профсојузын 14.174 морт. Та-пыг 8.688 морт вiзму-дорын да вөр-бердын ужалыгјаслөн сојузын (союз сельско-хозяйств. и лесных рабочих). Öд куш вөр-бердын ужалыгыс 7.488 морт. Политшколајас, сöветјас, коператсија. Областын мiјан 688 ущител, 58 врач. Ставыс најö ужалöны важ-ногса олöмсö вьл-ногса олöмö бергöдöмлаң. Серт, овывлö мукöд-дырјыс, агныс-на најö кутчiсöны чорыда важö, сöмын век-жö **најö вочасөн пыр öтарö вежöны сiклыг чужöмсö**: кодi грамотаö велöдö, кодi вьл-ногөн овмöс лöгöдан ужын ужалö, мукöдыс пöлитикаөн тöдмöдö-велöдö, кодi öтувја овмöсјас лöзöдан уж нуö, да сiқи возö **Мiјан мог—ставсö најöс вескöдны, мед најö ставыс ужалисны культурнеј револутсија-вьлö. Мед-возза мог мiјан-возын—став јöзсö грамотаö велöдны. Öнi-öд мiјан грамотнејыд сöмын 39%.**

Аппарат комиӧдӧм-жылыс.

Ми пленум-воӧ пуктім сорӧи комиӧдан уж-нуӧдӧм-куӧа кык тор-жылыс. Ӧти-кӧ, ми щӧктам 1928-29 воын став улыса аппаратлыс ужсӧ, делопроизводствосӧ лӧгӧдны коми кыв-вылӧ. Сижӧ кадгаӧныс-жӧ заводитны комиӧн лезны „Лугыд Туж“-газет. Миӧан комиӧдан ужыс зев нӧжжӧ мунӧ. Сылыс помкасӧ коргигӧн ми вожӧдам, огӧ ӧти кывжӧ воӧ. Мукӧдыс шуӧны: комиӧдан уж-пӧ нӧжжӧ мунӧ, миӧан аппаратным сижӧ ужсӧ паньдалӧ-да. Ме-ногӧн, абу сижӧ, а со мылла. Миӧан аппаратын-ӧд жӧзӧн бӧржӧм да пӧштӧ ставыс коми ужалысяс. Жӧзлы колана да ташӧм ыжыд ужыс-ӧд најӧ оз-жӧ кутны пыкыны.

Сижӧ-кӧ, комиӧдан ужыс нӧжжӧ мунӧ мӧд помка-понда. Ме-ногыс, со кӧни сылӧн мед-воӧза, мед-ыжыд помкаыс—став ӧнижа ужалыс актӧвыс да бӧржӧм ужалысясыс, грамотней жӧзыс-и велӧдчыв-лисны грамотаӧ рочӧн. Роч гижӧдяс-сертӧ велӧдчисны ужавнысӧ даж ӧни-на роч лиӧтература лыдӧфӧны. Кӧтӧ најӧ сорӧитӧны комиӧн, коми грамотаыд зев гӧкыда сетчӧ. Сижӧ миӧан став улыса да уездывса аппаратын ужалысяс сорӧитӧны комиӧн, та-понда жӧзгыс жансалӧмыс абу. Колӧкӧ сесга та-вӧсна жӧзыс оз вывти жонасӧ-и зил делопроизводствосӧ бергӧдны комиас.

Мӧд-кӧ, миӧан коми лиӧтературней кыв вӧлигӧти-на сӧвмыны, артымыны заводитчис, комиӧн лиӧтература зев-на еща. Актӧвӧс велӧдан лиӧтератураыс вель-дыр-на лӧӧ роч кыв-вылын.

Кожмӧд-кӧ, миӧан оз-на тырмы гӧмным даж лиӧтература-бердын ужалысяс ещаӧн.

Та-вӧсна оз-на ков сувтны аппаратӧ комиӧдӧмыс, а колӧ зил-жыка ужавны миӧан грамотней жӧзлы да лиӧтература-бердын ужалыс-яслы коми лиӧтературней кыв лӧгӧдӧм-куӧа. Буржыка сувтӧдны ас чужан кывжӧ велӧдӧм первој щупӧда школаын, мед вӧли житӧд мӧд щупӧда школакӧд. Колӧ бурмӧдны „Коми Сикт“-газет да „Ордым“-журнал.

Виçöј челаdöс мыт-виçöмыс.

Мыј-вöсна челаd јона кулöны.

Челаdöс бура виçны, çонвиçаон быдтыны, ми огö-на кужö. Зев еща гемјаын став чужлöма кагаыс колö ловјөн да çонвиçаон. Кодлөн иçотнас кулöны, мукöдыслөн гырысжыкөн-нин.

Унжык виçöмыс овлö омöль олöмгам-вöсна. Бур олöмгамöн олыс гемјаын озжык виçлыны вужан да вужтöм виçöмјасөн асныс бат-мамыс дај челаdыс. Омöль олöмгамöн олыс гемјаын јонжыка виçлöны, јонжыка и кулöны. Медга јонасö челаdыс кулöны пемыд, велöдчытöм ај-мамлөн. Најö-öд асланыс гөгөрвотöмысла ескöны быдöнлы: „тöдысјаслы“, пывгöдчысјаслы да сiçi вöçö.

Уна посны кага кулöмыс-вöсна нывбабајасыд щöкыджыка и челаdасöны. Сы-вöсна налөн јона торкгалö çонвиçалуныс. Гöкыд ужтö ужалiгөн уна кага вајöмыс-вöсна нывбабајас ödjö пöрыс-мöны.

Быр 100 кага-пiыс арöс-тыртöç кулöны:

Шведтсiјаын	9 кага	Германiјаын	20 кага.
Англијаын	14 „	Россијаын	26 „
Италијаын	17 „	Комi областын	32 (1925 в.)

Мыј-вöсна Комi областын челаdыд мед-јона кулö? Унатор-вöсна. Јöзыд мијан зев-на пемыдöс, велöдчытöмöс, гöльöс, важ-ногөн олöны, ескöны „тöдысјаслы“ јонжыка доктöрјаслы-дорыс, олöны дурка, ывлаын, керка-пыщкöсын гөгөр најт. Седга челаdöс дöçöритöны омöля, вердöны кутжöг да сiçi воçö. Сы-вöсна-и лöоны быдсама виçöмјасыс да челаd јона кулöны. Лыддöмаöс да быд 1000 челаd (кага) пiыс-пö 224-ыс кулö:

- 1) Мыт-виçöмөн—84 челаd (кага).
- 2) Омöлыкөн чужöм-вöсна—32 „
- 3) Вужан виçöмјасөн (лати, скарлатина да мукöр)—11 кага.
- 4) Ты-виçöмјасөн—21.
- 5) Мукöд виçöмјасөн—76.

Та-серти ми адçам, мыт-виçöмөн челаdыд мед-јона кулö. Поçö лыддыны мöд-ногөн. Быд 1000 кулöм кага-пiыс кулöмаöс:

- 1) Вужан виçöмјасыс (кор, дифтерит, скарлатина) 52.
- 2) Ты-виçöмјасөн—110 кага.
- 3) Омöлыкөн чужöм-вöсна 128 кага.
- 4) Мукöд-пöлöс виçöмјасөн 300 кага.
- 5) Мыт-виçöмјасөн—410 кага.

Гожöмын кагајас кулöны јонжыка. Медга-нын јона секi кулöны сiктын ноç-пом кагајас, арöс-тыртöç. Мамјасыс кагајаслөн гожö-

мын мунёны уж-вылө віжас-вылө да мујас-вылө. Кагајастө енов-тасны куз-лун-кежлө пöрысјас-дінө да томјас-ордө, ужавны вермы-төмјас кіө. Мам-јөв-пыдди һоһ-пом кагајасөс вердөны сур-һоһөн, мөс-јөлөн. Сур-һоһсө оз бура мыскавны да һоһыс зев өдјө шом-мө, весіг пөжөм-мөс јөлыс шоммывлө. Сегга вердөны һоһ-пом ка-гатө рузөг һаһыс сакар-сорөн һамлалөмөн вөчөм рузум-һоһөн. Сөрт, сещөм гојанторјас-вөснаыд ічөт кагаыдлөн торкө кынөм-пыщкөсыс. Лоө мыт-вісөм да зев уна кага кулө. Гөжөмын-кө дыр пондас сулавны жар, кос поводда, кага-кулөм мыт-вісөм-вөсна нөш-та-һын содө. Жар, кос гөжөмјасын овлө зев уна гут. Уна гут-вөсна вісөмыс јонжыка паскалө. Колан вога гөжөмыд вөлі мича, пыржык сулаліс кос, бур поводда. Сы-вөсна јожыка і кагајасыд кулісны.

Мыт-вісөмыд кагајаслыды мед-ыжыд вөрөгыс. Какгајасөс сіјө вісөмыс мездігөн јона лоө быд-ногөн вермагны. Кокһижык лоө сыкөд вермагнысө, пондан-кө буратөдны вісөм-јывөыс.

Мыј-вөсна лоө мыт-вісөмыс.

Гојан-јуан вомгаһ, һылыштан-да, мед-војдөр вескалө кынөмө (желудокө). Кынөмгаһыс сегга мунө сувјасө. Гојан-јуанјаснас мі содтам, мед оз чін вір-јайыд. Медым гојанторгыс кокһижык лоө богтны коланторсө сувпыщкөслы, гојан-јуаныд сувјасад вотөз вежө. Јонжыкасө вежө кынөмын да сувјасын. Вом пыщкөсын сөмын ізсөны, посһөдчөны піһјасөн, мед кокһижык лоө һылыштны дај мед буржыка вермас мунны гојанторјасыслөн вежөмыс.

Вом-пыщкөсын посһөдөмыс да дулкөд өтлаасөмыс-вөсна го-јантор лоө һебыд, рок-коф. Кынөмын да сувјасын нөшта-на кі-чөрмөны —сылөны, ва-пыщкын сакар-моз. Сув-пыщкөсса кучікас емөг зев уна посһідік вір-сөнјас. Сіјө вір-сөнјасыс сув-пыщкөсгыс кыскөны (һоһалөны) коланторјассө кічөр гојан-јуангыс. Вір-сөнја-сын гојаныс богтөм коланторјасыс өтлаасөны віркөд да паскалө-ны морт вір-јај-пасталаө. Став ковтөмторјасыс сувјасөдыс јөткыгө-ны пыр воҙө, кыз сувјасын бөр сукмөны да петөны асмогөн. Ков-төмторјасыд-жө петөны ортсө куҙөн да һылөдөмөн (пөзалөмөн.)

Тақі мортлөн мунө кынөм-пыщкөс-уж зөһвіза-дырјі бура соіг-јуігөн.

Мөд-ногса лоө кынөм-пыщса ужыд, морт-кө вімас, һібө пон-даскө гојны омөһ, ковтөм гојанјас. Кынөмлы да сувјаслы јона лоө бөрјыны гојанторјасыс коланторјассө. Шуам, төдлытөг соім гутку-лан щак, щыкөм чері, щыкөм јај, кагалы сөтім гојны шуһөм јөв һібө вывті воҙ вердім рокөн. Секі гыркпыщкөсын кынөм да да сувјас пырыс-пыр-жө пондасны мунны паныд ковтөм гојантор-јаслы. Пондасны накөд вермагны, мед ковтөм гојанторјасыд оз вескавны вірө, ез паскавны вір-јајө.

Кыңи секи вермасоны гырк-пыщкөсын кынөм да сувјас? Мед војдар, гырк-пыщкөс оз лең ковтөм гојан-јуан-торјассө вегкавны кынөмсаң сувјасө, кутас бытө чабрагны, мортөс кутас восөдны. Вом-пырыд бөр вөтлө кынөмыс ковтөм гојансө.

Мыкө-мында, ҕерт, ковтөм гојанторјасыд колөны кынөмө да мунөны сувјасө. Сувјас секи пондасны јона вөрны, терыба вөтлыны гојансө воңө. Мортлөн лоө мытөтөм. Сувјасыс өдјө пыр воңө вөтлөны да гојнантөрјасыс омөла-і вежөны. Сув-пыщкөсса посңи вёрсөңјас вежытөм гојантө оз уна вермыны кыскыны ас-пыщкас, дај көт-і кыскөны, өдјө вөтлөмыс-вөсна вегкалө зев еща.

Овлө мукөд-дырји і сіңи: морт гојас бур гојан, сөмын гојан-вылас вегкалөма һајт-тор. Һајтыскөд гојанас вегкалөмаөг кущөмкө микробјас. Микробјас-зев посни, өинмөн аңытөм ловја олыгјас (гагјас). Өти вөјтын најө вермөны лоны уна мильлионөң микроскоп-пыр виңөдлөмөн сөмын најөс поңө аңыны. Микробјас емөс уна-пөлөс. Најө ставыс ловјаөз: чужөны, кулөны, гојөны, вөрөны, рөдмөны, леңөны ас-пыщгыс ковтөм-торјас. Рөдмөны најө зев өдјө. Өтик микробсаң сутки-мыгөти лоө зев уна мильон микроб, да налөн ас-пыщгыс леңөм ковтөм-торјыс лоө уна. Микробјаслөн мијан ковтөм-торјыс морт вёр-јајлы вывти чорыд јад. Сы-вөсна морт вөгмө вужан вөгөмјасөн.

Микроба гојансө-кө морт гојас, сылөн гырк-пыщкөсыс оз лең вегкавны микробјаслы кынөмсаңыс сувјасө. Мыјта-кө, ҕерт, сувјасад вегкалө, сетчө колө, сөгга мортыд вөгмө. Секи сувјасыс пондасны јона вөрны, өдјө вөтлыны гојансө, оз көсјыны леңны микробјаслы вегкавны вёр-сөңјасө да разавны вёр-јајө быдлаө. Өдјө сувјыс вөтлөм-вөсна мортлөн лоө мытөтөм. Мытөтөмнас мортлөн гырк-пыщкөсыс мездысө сувјасө вегкалөм микробјасыс.

Слабыңик морт-кө гојас выети уна, гырк-пыщкөсыс сылөн оз вермы бура гојансө вежны. Уна гојөм-вөсна мортлөн бара-жө вермас лоны мыт-вөгөм.

Кагајас кокһиҗыка, регыдҗыка вөгөмөны мыт вөгөмнад гырысјас-дорыс. Челафлөн-өд (кагајаслөн-і) гырк пыщкөсыс зев-на нер, слабыңик, најө агныс-на ставнас ңөриң-коф нерөс. Гојыштны вермыны ічөтһикаөн да сөмын бур гојанторјас.

Ічөтһик кагаыдлы мед-бур гојан—мам-јөлыс, дај сіјө сојаныс-на јонҗыка-кө вердан, кага вөгмывлө мыт-вөгөмөн.

Мамыс-кө кагасө 6 төлыс бура, кутөмөн вердас куш ас-јөвнас, кагаыд шоча вөгмывлө мыт-вөгөмнад, дај һөңөдан кагајасыд озжык кулавны мөс-јөлөн вердөма кагајас-дорыс. Медга јона кагајас вөглывлөны шоммөм јөлөн рокөн да руңөг һаңөн воң (ічөтһисаң) вердөм-вөсна. Сещөм сојанјаснад кагајаслөн зев өдјө торкөгө гырк-пыщкөс уҗыс, кутасны восны да мытөтһны.

Та-ҕертһи ми аңғам, кагаөс колө вердны мам-јөлөн 6 төлыс-чөж, секи мам-јөвгыс-кыңҗи һекущөм сојан оз ков сетһны. Куш мам-јөлөн

вердөм 100 кага-пиыг арөс-тыртөз кулө сөмын 7 кага. Мам-жөлөн вердтөм 100-пјыг кулө 40-50 кага (6-7 пөв унжык).

Кушөм мыт-вигөмјас овлөны.

Мыт-вигөмыд оз быд челафөс өтмөза вигөд. Кодлөн овлө куш мытөтөм, а мукөдлөн восөм да мытөтөм. Мукөдсө мытөтөдө куш ыльөг һујт-код зев кизөр асмогөн, кодөс-і вір-сора асмогөн да сизі воғө.

Мі шулім-һин—мыт-вигөм овлө уна-тор-вөсна. Сегга челафыс абу-жө өткодөг: емөг јонөг, мукөдыс омөльөг. Сы-вөсна мыт-вигөм вигөдө уна-ног, мукөдсө мытөтөдө лок-ногөн вердөм-вөсна. Унжык мамыс агныс һонпом кагајассө вердөны лок-ногөн зев щөкыда да кор вегкалас. Кор вердасны шушөм-жөлөн, кор сетасны вивті уна сакар. Тази вердөм-понда кагајаслөн торкөгө гырк-пыщкөс-ужыс, кутасны мытөтны, мытөттөғыс өтчыд-мөдыг-восөдө. Сегга лун-мөд мытөтөдө. Мытөтиғас ічөт кага асмогағө 7-10-ыг луннас турунвиж-код асмогөн. Кага омөлтчө, лоө ебөстөм, јона бөрдө, пессө. Гојны чөстөм сылөн вошө. Вигыг кагаыс-кө јон бат-мамлөн да доктор велөдөм-серти-кө кутасны бура вердны, бөр өдјө бурдө, мытөтөмыг дурдө. Тащөм мыт-вигөмыд кагајаслөн овлө гөжөмын төлын-і. Тащөм-пөлөс мыт-вигөмыс абу сөкыд, сөмын вигыг кагаөс колө петкөдлыны докторлы.

Мукөд гөжөмјасын овлө челаф-пөвсын зев чорыда нуөдыг аслыс-пөлөс мыт-вигөм. Сизө мыт-вигөмсө шуөны (чорыда нуөдөмыс-вөсна) „кољера-вигөмөн“. Сөмың тајө вигөмыс абу прамеј кољера-вигөм. Овлө пөрајасөн, зев јона паскавлө да вигөдлө уна јөзөс. Нуөдө зев өдјө да чорыда вигөдө. Тајөн вигөмөн челафјас јона кулөны.

Гөжөмын челафјас вигөны „кољера-вигөм“-код-жө чорыд, гыр-дөн мытөтөдыг мыт-вигөмөн (дизентеріјаөн). Вигөмыс зев вужыг. Јонжыкасө тајөн вигөны гырыг-јөз. Гырыг вигыг јөзөаң і вужлывлө унжыкысө тајө вигөмыс челафјаслы. Вигөдө-сизөн аслыс-пөлөс микроб, вегкалө-кө мортлы сув-пыщкө.

Сув-пыщкө микробјас вегкалөны сојан-јуанкөд, унжыкысө јуан ваөн. Микробјас сегга вегкавлөны челафлы сув-пыщкас асмогаган-інтіыс жоғ-вивті кыскасіғјасөн, ем-кө керка-помын дизентеріјаөн вигыг морт да дурка-кө олө. Сув-пыщкөсын микроб овмөдчан-інјасас дизентеріјаөн вигөгөн мортлөн лоөны зев уна дојјас-јазвајас. Пыщкөс сув кучікыс дојјас-гөгөрыс гөрдөдө да пыктыштө. Асмогыс ыльөг, вира да лок-сора һут-код. Вірыс да локыс петөны дојјас-ыс. Мытөтиғас кынөмыс зев јона дојмө. Сы-вөсна кага пыр горзө, бөрдө. Тајө вигөмыг уна челафјас кувлөны.

Кызі віңны челафӱс да вермасны мыт- вісӱмкӱд.

Мыттыс кагаӱс ӱкор оз ков заводтны бурдӱдны бат-мамлы аслыныс. Мыжӱн вісмас кагаыд мыт-вісӱмӱн, пырыг-пыр колӱ сїжӱс нуны болнїчаӱ лїбӱ докторӱс, пельшерӱс-лї корлыны. Сӱмын-таж таӱсӱ шоча вӱчӱны. Вісӱмӱм-бӱрас пырыг-пырсӱ оз нуны доктор-дїнад, бостӱӱны асныс „тӱдыгжаскӱд“, пывӱӱдчыгжаскӱд-да бурдӱдны. Мукӱд-дыржїыс ескӱ сесга ваясны кагасӱ доктор-дїнад да бӱртыд ӱемтор-нын оз огсав. Мытӱн вісїгӱн ӱӱтї оз ков еновтчыны да мыжӱн-гурӱ, лок-ногӱн бурдӱдны. Ӳд бура-бурдӱдтӱгыд мыт-вісӱм-вӱсна 2-3 лунӱн і кагаыд вермас кувны.

докторыд, пельшерыд мїжан абу-на быд ӱктын, мукӱдлаганыс нулыныд на-дїнӱ вісгыс кагаӱс он вермы, быт лоас кагатӱ дӱӱӱ-рїтны да бурдӱдны аслыныс бат-мамыслы.

Кызі колӱ дӱӱӱрїтны да бурдӱдны мытӱн вісгыс кагаӱс?

Мыжӱн кага вісмас мыт-вісӱмӱн, пыр-жӱ колӱ дугдыны сїжӱс вердӱмыс, 12 час оз ков вердны, поӱӱ вердтӱг віңны ӱон суткїӱӱ (24 час.). Шыгжӱн вігїгасколӱ сӱмын быд час-жын-мыгтї јуктӱдавны кӱӱӱдӱм пуӱм ваӱн, 3 чайнеј паӱ кымын. Шыгжӱдӱм-бӱрын ӱонӱдан кагаӱс колӱ вердны мам-јӱлӱн. Мам-јӱвсӱ ва-коӱ кӱӱӱӱӱн-жӱ колӱ сетны. Вердны колӱ быд 2 час-мыгтї кык чайнеј паӱ-тырӱн. Абу-кӱ мам-јӱлыс, лїбӱ оз-нын-кӱ кагаыс ӱон-нас, секї колӱ сетны мӱс-јӱв. Мӱс-јӱвсӱ колӱ вӱдӱӱр пуӱӱдлыны да погрёбын кӱӱӱдны. Сетны колӱ сїӱ-жӱ 2 чайнеј паӱн быд кык час-мыгтї. Сетӱм воӱвылас јӱв-пїас колӱ содтыны сакар (ӱтїк чайнеј паӱ стӱкан јӱв пїӱӱ) да јӱв жын-мындаыс-кымын пуӱӱдлӱм кӱӱӱд ва. Кї-кок-бердас да бокјасас вольпасас колӱ пуктыны пӱг-ва-тыра сулајас. Сулајастӱ колӱ бура пробкаавны, мед ваыс петнысӱ оз вермы. Мед оз сот, бутылкасӱ колӱ пуктыны куӱчышјанӱн гартыштӱмӱн. Кынӱм-вылас колӱ пуктыны лїбӱ кӱртавны шонтӱм кыз кашїмер чышјан. Тажӱјасыг-кынзї сесга ӱемтор оз ков вӱчны, а сы-костї колӱ ваядны докторӱс лїбӱ пельшерӱс. Наяӱ сестасны колан ӱеллајас дај вігталасны, кызі да мыжӱн колӱ вердны кагаӱс воӱӱ.

Ӳнї сесга віӱӱдлам, кызі віңны челафӱс мыт-вісӱмыс.

Мї тӱдам-нын, вескалӱны-кӱ мїкробјас кынӱмӱ да сувјас-пыщкӱ, лоӱ восӱдӱм да мытїтӱдӱм. Сїӱ-кӱ, колӱ вїдчїсны, мед челафлы кынӱмас да сувјасас гојан-јуанкӱд оз вескавны вісӱм вӱчыг мїкробјасыс, дај мед кагајас вӱліны јонӱг, зумыдӱг. Сесӱм кагаыд-кӱ вісмас кокнїжыка вермас вісӱмсӱ дај ӱдјӱжык бурдас.

Сің-жө вiсталим-нин: бур, кос, жар гожөмјасын мыт-вiсөм-вөс-на јонжыка кулөны мiгтөм, зера гожөмјасын-дорыс. Жар, бур гожөмјасад овлө унжык гут. Уна гутыс-вөсна вiсөмјас јонжыка паскалөны, вiсмөдөны унжык јөзөс, унжык кагаөс. Гутјас лебалигас пуксывлөны быдсама пеж, һајт-вылө һајтын емөс быд-пөлөс мiкробјас. Гутлы мiкробјасыс өшјөны кокјасас да борјјасас. һајт-вывгыс лебзөны, пуксөны сојан-јуан-вылө. Тајi везкалөны сојан-јуанө вiсөм вөчыс мiкробјас. Мортыд-кө мiкробөв сојан-јуантө сојас, вiсмө. Тајi гожөмјасын гут-пыр разалөны уна-пөлөс вiсөмјас. Чельадјаслөн мыт-вiсөмыд сiң-жө паскалө.

Мед вiсөмыс оз паскав, мед оз вi чельадөс, колө быд ногөн бырөдны гутјасөс. Гут бырөдны колө ботчыны өтпыр став јөзыс-лы. Гуткулан щакјасөн, кабалајасөн, зельяјасөн керка-пыщкөсыс гут бырөдөмөн јона гут чiнөм, ферт, оз ло. Керкаыс бырөдан да өшiчтө-кө вогтан, важгыс унжык пырас. Колө бырөдны гутјасыс-лыс көјдыссө. Гутјасыд рөдмөны кујөдын. Мед оз ло гут рөдмө-мыс, колө картавывса, ывлавывса кујөдјастө гожөмбыдөн һөлыс-кымын выли пластјассө бергөдлывлыны. Секi гут колкјасыс ставыс сујгасны кујөд-пыщкө да сотчасны. Кор став јөзыс ботгасны тајө ужө өтпырјө, гекi төдчөмөн позө чiнтыны гутјастө.

Чельадөс мыт-вiсөмыс вiзiгөн колө төдны, кыјi најөс кујө-мөн вердны мам-јөлөн да мөс-јөлөн. Бура кујөмөн вердөмыд кагаыдлы һе сөмын мыт-вiсөмыс вiдчыгөм-могыс, кагалөн мед-воқза вога сојөм јуөмыс-өд лоө төдчана воқө олөмас, кувтөзыс. Бура-кө вiзөма, вердөма мед-воқза вонас, кага нем-кежлас лоас бур, јон, қоһвиқа. Сы-вөсна быд мамлы колө төдны, кыјi вердны асгыс кагасө мед-воқза вонас. Мамлы колө вердны асгыс кагасө б төлыс аслас јөлөн. Мыкө-вөсна-кө ачыс мамыс оз вермы һөһөднысө, позө щөктыны һөһөдлыны мукөд қоһвиқа һывбабаөс (сөмын, ферт, лоас дон мынтыштны). Оз ков мамлы дугөдны кагаөс һөһөдөмыс гожөмын. Колө чөвтны һөһыс төлын либө арын.

Һөһөдөм кагаөс колө вердны өткофа быд 2 $\frac{1}{2}$ -3 час-мыстi, квајтыс-сiзiмыс луннас. Војын вердны һөтi оз ков. Војын вердөм, быд бөрзөм-шыагөмө һөһөдөмөн, мед-унаыс вiсмывлө мыт-вiсөмөн. Кага-кө бөрдө, верднысө абу-на кад, позө сетны жуыштавны чај-неј паһөн сакаралөм пузөдөм ва. Сөмын оз-жө ков вывтiсө сетчө кагатө велөдны-а. Колө чорыда кутчiсны кагаөс вердны өтi кадјасө быд-лун.

Һөһөдөм воқвылас, һөһөдөм костас-i, оз ков һөһјасыс лезны јөвсө. Сiјө абу бур һөһөдан кагаыдлы. Һөһөдны заводһитөз колө кiјассө да һөһјассө мамлы бура мыскавны пузөдлөм ваөн. Мыс-гытөмөн вердөм-вөсна кагалөн бара-жө вермө лоны мыт-вiсөм. Һөһөдчiгөн мамлы позө быд тор сојны-јуны сур вiнаыс-кынчi. Квајт төлыс-бөрын һөһөдан кагалы позө-һiн содтыштавны һөһө-

дөмыг-кынңи мукөд сојанторјас. Ҷикөз дугөдны һоңөдөмыг колө 10-12 төлыгјас-костын, оз ков сөмын дугөдны гожөм-шөрын-а.

Өни виңөдлам, кыңи колө кагаөс вердны мөс-јөлөн. Кагаөс мөс-јөлөн вердигөн колө вөчны мед мөс-јөлыс лоө мам-јөв-код-жө. Се-щөм мөс-јөлөн вердигөн кага буржыка быдмас, озжык виө мыт-ви-гөмјасөн. Мөс-јөв-пиас колө содтыны пуңөдлөм ва да сакар. Сор-лавнысө колө сiңи: кык төлыгга кагалы колө пуктыны мөс-јөв-пиас жынсө пуңөдлөм ва. Кынөмыс-кө кагалөн ужалө бура, да ачыс-кө бур, јон, којмөд төлыггаһ ваыс пуктыггө сөмын-һин којмөд јукөныс. Сакар содтыггө быд сорлалөм стөкан јөв-пиө өти чајнеј паң-мын-да сiңим төлыг-бөрын сорлавтөм стөкан јөв-пиө чајнеј паң-жын. Сорлалөм јөвнас колө вердны кагаөс сiңим төлыг. Көкјамысөд тө-лыгнас поңө-һин вердны сорлавтөм мөс-јөлөн. Ва-пыдди бөрја тө-лыгнас поңө пуктыны id да зөр-шыдөс пуөдөм вајас.

Мед-воңа 3-4 лунјасас чужөмгаһыс кагалы сорлалөм јөвтө колө сетны сојөм-вылө 3 сојан паң сөмын. Кык вежон-мыгти быд сојөм-вылө колө-һин сетны 6 сојан паң. Төлыгга кагалы кујим тө-лыгөз сетгө сојөм-вылө 10 паң, 3 төлыг-бөрти сетчө-һин 12 паң (стөкан јөв.) Мөс-јөлөн кагаөс колө вердны сiң-жө час-серти. Мед оз шуғы јөлыс, колө пуңөдны, а оз ков пөжны. Јөвсө виңны сөстөм вевта дозжын. Вердчан һоң-сурсө быд вердөм-бөрын колө бура мыскавны. Верднысө колө луннас витыг-квајтыг. Вердөм-воңвылын јөвсө колө дебыдөз шонтыны.

Бағ-мамлы колө нөшта төдны, кыңи кагаөс чужөмгаһыс бура виңны. Быд лун өтчыд кагаөс колө купајтны тазјөн (сөстөм-вөрјын), шоныд-ва-пиын минут-вит кымын. Вежонын кыкыс купајтиг-мозыс мыскавны мајтөгөн. Купајтөм-бөрын кагаөс колө төбыштны һебыд рузум-пиө. Став һольһанијассө колө һебыдика рузумнас косөдышт-ны да кiскавны талкөн либө картопель пыңөн (крахмалөн). Оз поң косөдны куңчышјанөн чышкөмөн. Мыкө-вөсна-кө кагалөн пондасны орөггыны, гөрдөдны сiнјасыс, колө луннас кыкыс борнеј ваөн кө-төдөмөн ватаөн сiнјассө чышкавны. Некоп оз ков кагалы вом-пыщ-кас сујны чуң да мукөд-тор. Оз ков виңны кагаөс гожөмын һи тө-лын төбөмөн. Төбөм кага оз ло зумыд, јон. Оз поң виңны кагаөс пемыд, мiгтөм, буса сынөда керкаын. Керкаыд өшиңсө колө воғ-тавлыны, мед сынөдыс керкаад лоас сөстөм, поңө аггө кагатө пет-көдлыны ывлаө. Гожөмын, шоныд-дырји, кагаөс колө быд лун дыр-жык виңны ывлаын. Төлын, 3-4 төлыг-бөрын чужөм-мыгтыс, колө-жө кагаөс ывлавылас петкөдлыны: мед-воңа луннас 15 минут-кежлө, мөд-којмөд лунјасас час-жын-кежлө. Сегга луныс-лунө по-ңө пыр содтыгны, повоффа-серти. Оз ков кагаөс велөдны вывтивоң пукавны. Ҷоң-виңа кага ачыс пондас пукавны 6-7 төлыг-бөрын. Ас-кок-јылын ветлөдлыны оз-жө ков вывти воң кагаөс сувтөдны. Вывти воң пукөдөм кагалөн сурсалыс вермас чукулытчыны. Кок-вылө воң

сувтөдөм-вөсна кагаыд вермас лоны чукла кока. Җоң-виҗа кага сувтө кок-жылө 13-14 төлыгын.

Квайт төлыг-бөрын кагалөн пондасны мытчыгны пиңјас.

Кагалөн-кө секи лоө мыт-вигөм либө бијалас-кө, мамјас шуоны: пиң-пө петө да сы-вөсна. Пиң петөм-вөсна оз овлы некущөм вигөм. Вигас-кө, кагаөс колө петкөдлыны докторлы.

Бура вердөмөн да лучки дөзөритөмөн виҗөмөн кагајас быдмасны да лоасны јонөг, җоңвиҗаөг, дај озжык пондыны визны мыт-вигөмөн да мукөд-пөлөс вужан вигөмјасөн. Җоңвиҗа челафөс быдтыны јөзлы отсаласны јаслјас да консультатсіјас.

Врач. I. С. Кокаһин.

Міжан сиктјасын

Кымын переменаон мујас ужавны буржык.

Важыгаң-нын ми шуам: кујим переменаон ужавны оз туј. Сің ужаломон муыд сомын омолтчо, ізормо. Сегга кујим переменаон ужалгон көзгө, сомын мортлы сојантор—су да ид. Скотлы көрым-выло некушом көза-пуктасјас секи оз вофитны.

Агрономјас шуоны: кујим переменаон мујас ужаломыг колө дугдыны. **Колө лөсөдны сешом ужалан-ног, медым мујас сетисны наң дај скотлы бур көрым.** Секи скотыд бурмас, овмосад докод содас. Сіңкө, колө корны типевеј севооборот, коді ескө тујис Сык-тывдин јуезд-куза. Типевеј севооборот-јылыг і ме көсја тани сор-нытыштыны. Типевеј севооборот колө-лоны:

Медым позис ужавны мијан (еща-на) мујас-вылын.

Мед сетчо суыг да идјыг-кыңзи көзгис нөшта картопель, мөс-горкни да бобөнаң-турун. Колөны ыжыд докод сетыг да мусө вынсөдыг, бурмөдыг көза-пуктасјас. Мед мујасыг ыжыджык докод воис. Ташом севооборотсө і позчо бөрјыны типевеј севооборот-пыфди.

Міјан тани мујасыд еща, гектар-жынгаң гектароң јөз овмос-выло сомын воө. Еща му-вылад, ферт, јона уна, шуам, өкмыс пере-менаон ужавны лоө рескыд.

Сіңкө, мијанлы колө ботны типевеј севооборот-пыфдыд ноль перемена либө вит перемена.

Вөјдөр виөдлам Нөрфольскеј-ногон ноль переменаон ужалом. Сени көзајасыс вежласоны со кызи: өти переменаын—викаон көзөма когкөм, мөдын—су, којмөдын—картопель да мөс горкни, нольөдын—ид либө зөр. Тазі ужаломон кујим переменаон ужалгон-дорыг до-кодыс ескө і ыжыджык-нын воө, сомын јона ыжыд пөльзасө сетны

оз-на-жө вермы. Сені, со, боббһаһыд абу, вывті уна картопель, (уна картопельтө крестһаһыныд оз пукты). Сегга нөшта викаа қосқомыс, а мед қосқомыд вөлі бур, колө тыртөм қосқом лөгөдһы да арын либб-воҙ тулысын гөрһы.

Сіҙкө, тајө (Норфольскеј-ногса һоль переменаыд) җиповеј-вылад оз туј. Богтам мөд-сікаһс—Јарославса һоль перемена. Тајө ескө буржык да сені корһеклубһеһплодыс абу, дај абу-жө прибыльней.

Медға бур лөб дојаренкоса вт перемена.

Со кыҙи сені қөзајасыс вежласөһы:

	1 перемена	2 перемена	3 перемена	4 перемена	5 перемена
1 во	қосқом	су	картопель 1 воға боббһаһы	2 воға боббһаһы картопель	ид либб зөр.
2 во	Су	1 воға боббһаһы картопель	картопель 2 воға боббһаһы	ид либб зөр	қосқом
3 во	картопель 1 воға боббһаһы	2 воға боббһаһы картопель	ид либб зөр	Қосқом	Су
4 во	картопель 2 воға боббһаһы	ид либб зөр	Қосқом	Су	1 воға боббһаһы картопель
5 во	ид либб зөр	Қосқом	Су	Картопель 1 воға боббһаһы	2 воға боббһаһы картопель
6 во	Қосқом	Су	1 воға боббһаһы Картопель	Картопель 2 воға боббһаһы	ид либб зөр
7 во	Су	Картопель 1 воға боббһаһы	2 воға боббһаһы картопель	ид либб зөр	Қосқом
8 во	1 воға боббһаһы картопель	Картопель 2 воға боббһаһы	ид либб зөр	Қосқом	Су
9 во	2 воға боббһаһы картопель	ид либб зөр	Қосқом	Су	Картопель 1 воға боббһаһы
10 во	ид либб зөр	Қосқом	Су	1 воға боббһаһы картопель	Картопель 2 воға боббһаһы

Тажö 10 воон бергöдчана вiт перемена

Таыс бур переменатö (севообороттö) мижан условиејас-серти огö адзö. Тажö скöтлы сетö бур көрым, пользаыс (докодыс) муыг унжык воö-дај.

Виöдлам, јона-ö буржык дојаренкоса вiт переменаыс јарославса ньоль перемена-сертиыд.

Пример-вылö бостам 5 гектар му. **Ньоль перемена тамда му-вылын сетö докод** (iқассö лыдфытöг):

Су (125 пуд, 2 шайтөн пуд) 250 шайт-дон.

Id (100 " 1 ш. 80 ур. пуд) 180 " "

Бобöһаң . . . (225 " 40 урон пуд) 90 " "

Став докодыс кажö 520 шайт-дон.

дојаренкоса вiт перемена сетö:

Су (100 пуд) — 250 шайт-дон.

Id (80 ") — 144 " "

Бобöһаң (180 ") — 72 " "

Мöс соркны картофель (1200 п. 30 урөн пуд) 360 шайт-дон.

Став докодыс 776 шайт-дон.

Условнеј прибылыс вiт переменаон ужалигөн воö ньоль переменаыс-серти 256 шайтөн унжык. Серт, тајö абу стöч: ми урожајсö вiт переменаон ужалигөн пуктим ньоль перемена-дырји көдöс-жö, а вiт перемена-дырји муыс буржык лоö, урожајыс ыжыджык воö.

Ме ногөн, дојаренкоса вiт перемена тани лоö мед-бур, сiјöс i колö бөрјыны типовеј севооборот-пыдди.

Агрономлөн отсасыс В. Латкин.

„ВЫЛМОЗ“ КОММУНАЛЫ 10 ВО.

I.

1918 во, јуң төлыс. Слудка өктын, Талытса грездын колöмаде сöмын том да пöрыс—быдөн ужавны вермытöмјас. Вертö јöз мунöмаде кодi Сiбирö — Көлчак-вылö, кодi лун-вылö—польскеј панјас-вылö.

Мунöмаде гортөыс Сöвет-властöс виңны, Октябрса револутсiјадс дөрјыны.

Грездын лöң, гажтöм. Он-нин кывлы важ-моз рытјасын том-јозлыс гораа былöм-ворсöм-шыјас, гажа гора серамјас, он адзыв мужiкјаслыс тувсов шонди-вöтö чукöртчылöм.

Бiвла-вылын шуълалö рытив-лунтöв. Сiјö лептö гырыс лок сöд кымöрјас да Луза-вылыс гы. Лок-ногөн чегјалö Кырјыл вöрыс куз пожöмјассö да козјассö. Со, југнитiс чард-би, нöвкнитiс керкајас-косттi, пулаыс öдјöжык мунiс. Кылыс куз чорыд гымшы. Тажö кымöрсö асывоған-нин кыпöдiс тувсов пöжыс шонди.

Максим-Иван-керка-бердö, лöбув вевт-улö, чукöртчöмаде уна јöз: пöрыөјас, нывбабајас, чельад. Најö ставыс жугыльдö, шогде, ставыс мөвпалöны возö олöм-јылыс. Лöһа олöмсö сетыс торкiс Ондреј-Олөн-дед.

— Коммунија власт-дырјиыд лоö, буракö, ставнымлы шыгы кувны.

Опоң-дедлы паныд кыв некөд оз лыгт шуны. Быдөн шуалöны сы-бөрөа: да, да, сiз, сiз, лоас шыгы кувны".

Гым жіркнітѳм шыѳ ставныс пернапасасісны да вомгорув шуісны: „Сват, сват, господ, бог саваѳп. Ілла великеј, батушко!“ Горні пыр-ѳтарѳ кыптіс, вужіс зыкѳѳ, венѳѳмѳѳ.

— Kodi-нѳ татыс мыжа?—шуѳ Гемен-Мікул.

— Ставным мыжаѳѳ,—воча кыв сетіс Ваѳ-Петыр-гѳтыр.

— Кыѳ ставным, абу ставным,—кутісны горзыны унаѳн:—Кодлѳн мужік-јасыс мунісны сарлы паныѳ, дорјіѳны антїкрїстјасѳс, коммунистјасѳс, најѳ мед-мыжаѳѳ. Ставныс сеѳѳа віѳѳдлісны Ваѳѳ-Марја-вылѳ.

— Віѳѳдлам, кушѳѳм воѳѳ лоѳ сартѳг олѳмыѳ. Ме-тај шуа, міѳа, шыглы ставнымлы лоѳ чукѳрѳ кувны-а,—бара шыагіс ѳѳѳѳ.

— ѳѳѳѳ, шыгла. Со, локтѳ віѳ-вылѳ петан кад, мыјѳн-нѳ петан?.. Віѳѳѳ кыѳѳѳ јешѳѳ-на пуктан, а мујас-тѳ мыјѳн кутан кѳѳны-гѳрны.

— „Менам вѳлѳј абу, менам гѳр-агас кіѳѳѳма, менам наѳѳѳј быріс, менам ужалыс муніс“—шуаѳѳны мѳѳа-мѳѳ вежмѳвыс.

— Лаѳтлѳј!—горѳдіс Максім-Іван.—Аскі чукѳрѳн сѳветѳ мунам.

— Мунам, мунам.—Мургѳм пыр-ѳтарѳ јонжыка кыпалѳ. Гымлѳн жіркѳдлѳм шыыс да чардлѳм ѳѳѳіс. Лѳк ѳѳѳ кымѳр воіс грезд-вымѳ, тыртіс став јенежѳѳ. Гѳгѳр пемдіс. Сѳмын здук-кежлѳ јурѳдѳдлѳ, ломѳѳдлѳ ывласѳ чардалѳм. Лыбіс зер вайе зев ыжыѳ тѳѳ.

Макоім-Іван-керка-дінын зык нѳѳжѳнїкѳн кутіс лаѳтны, ѳѳѳыр-мыѳтї ѳїкѳѳ кусі. Венѳыѳјасыс повѳысны лок зерыс, быѳѳн пернапасасїг-тырјї разѳѳчісны гортјасас. Грездын гѳгѳр лаѳтісны, быѳѳѳ ставныс уѳѳны. Лої бара гажтѳм, шуштѳм.

Ывлавылын мѳдіс кіѳѳыны ғырыс зер...

II.

Јунь 24 лунѳ Талытса грездын гѳгѳр-на лѳн, ставыс-на уѳѳны. Ез-на чук-сасны петукјас, ез-на јуркнїт кѳклѳн кѳкѳм. Асыввылын муртса-на мытчыѳѳ шонділѳн југѳр, быѳѳѳ бї-мѳѳ ломѳѳ. Грезд-помын, туж-вылын петкѳдчіс верѳѳма јежыѳ вѳла. Вѳѳ-вылас пукалѳ лок руд шыѳѳѳла морт. Грездѳ пырїгѳн сылѳн ѳѳлѳмыс радлѳ. Сїјѳ лѳктѳ ас чужан грездѳ, гѳтыр да чѳлаѳ-дінас. Сїјѳ кѳсјѳ ѳѳлѳмыѳ сувтѳѳны кок-јылѳ ѳїктса овмѳс. Сїјѳ ез аѳѳыв ас-чужан-інсѳ, асѳыс гѳ-тырсѳ, чѳлаѳсѳ ѳѳн 4 во. Сылы аслас грездыс быѳѳн тѳдтѳм лѳѳма,—абу сїјѳ ветліг-костыс быѳѳмѳма, јонмѳма, а гѳгѳр кіѳѳѳма, Грезд-куѳа вѳѳсѳ ѳѳѳдіс, сеѳѳа веѳкѳдіс туж-вылас ас-керка-дінас. Вѳѳ-вылыс летчіс, шлапкіс сылы бокас.

— Но, Серко, локтїм гортѳ.—Кїльчѳ-ѳурја бѳкѳ вѳѳсѳ домалїс, чѳтїг-тырјї каїс кыльчѳ-вылѳ. Кутїс вѳзјѳѳны, нѳѳжѳнїк гѳлѳѳчыны. Ваѳѳ-Марја, Петырлѳн гѳтырыс, вѳлї чѳскыда уѳѳ ас чѳлаѳ-бердас. Сїјѳ ѳыр-мыѳтї вѳлїѳтї кыліс вѳз-јыѳѳмтѳ, вѳѳтїс ѳїнјасѳѳ да нѳшта кывзыштіс. Чеччіс волпаѳ-вылыс. Ас-вылас шыбітїс куѳ лок дукѳс-шѳј да полїг-тырјї петїс кїльчѳ-ѳѳѳс-дїнѳ.

— Kodi-нѳ, бласлѳ крїстос, та-воѳѳа вѳзјыѳѳ?

— Ме, Марја, вогты.

— Kod-нѳ те, віѳтаѳ?

— Ме, Марја. Ен-ѳмѳј тѳѳ асѳѳѳѳ верѳѳтѳѳ?

— Марја ѳѳѳѳ вѳѳтїс. Вѳл-ѳыр кыв ѳѳтѳг воча сулалїсны, быѳѳѳ кынміс-ны места-выланыс. ѳѳѳѳыр-мыѳтї уѳкѳѳчысны мѳѳа-мѳѳ-вылас, јѳна кутчігісны.

— Марја!

— Петыр, те гортѳ локтїн? Јен тенѳ лѳвјѳн-на вайїс?

— Марја, ез јен менѳ вай, ачым локтї.—Марјалы тајѳ кывјасыс ѳїѳѳ-коѳ лоїны. Кыкнаныс сеѳѳа радысла бѳрдѳзысны.. Марја саѳмѳдіс чѳлаѳсѳ. Петыр віѳтаѳѳ, кыѳї ветліс муніс, мыјла лѳзісны гортѳ. Петкѳдліс кыѳѳ да кѳкыѳ ранајасѳѳѳ.

Марја верёслы вiсталис аслас олём-жылыг да грездын мыј вöчгö, мыјас тө-рыт-на сорнiтисны Максiм Иван лöбуб вевт-улын...

Кад мундö вожд. Гажа тувсов шондiлдөн шоныд жүгөрjасыс кутисны пырны керкад. Ывлавылын лөн, вевiг жургiтö оз вöржд. Грезд нөжjөнiк ловжд, кылöны нывбабажаслөн да мöс вöтлыг чельадлөн шыјас.

Грезд-кужа, быд морт пел-пыр-нын мунöма Ваг-Петыр воём-жылыг сорнi. Регыд-мыгi Петыр-ордö кутис шöтны jöз. Чукöрмисны керка-тырыс. Петырлөн jöз воём-вылö гөлöмыс радлö. Быдөн жуасöны, мыј-нын ылын муын вöчгö, кушöм вожд олöмыс лöс, дырö-нын кысгас војнаыс. Петыр ставсö вiставлiс төлкөн, бу-ра. Панiс сорнi вожд олём да уж-жылыг ас грездын. Ставыс норасöны сузгытöм-вылö. Петыр кывзiс да сегга шуiс:

— Ми ставным норасам сузгытöм-тырмытöм-вылö. Мiжанлы колö öтувтчыны, көммуна лöбöдны. Öтувjөн сöмын ми бырöдам абутöмсö, сузгытöмсö, до-рам выл олём.

Некод оз шыаг, ставыс мöда-мöд-вылö вiждöлiсны, пыфыгаñ лолыштисны.

— Вajö талун-жö пуктам сылы панассö! Ме ачым гiжга мед-вож.

Петыр паскöдiс кабала, гiжiс ассö.

— Менö гiж, Петр Васильевич!—шуiс Нiкон-Гриша. Та-бöрын унаөн гiж-галiсны. Кыж вiт олыг-пiыг гiжгiс коммунад 13 морт. Петыр быдөнлыг жуасö-мөн гiжалiс кодлөн мыј ем. 13 олыглөн чукöрмис вель уна вiжму ужалан көлуј да мукöдтор. Петыр вожыв-нын вöлөм дагöтма да перjыс коммуна-устан. Тöд-мöдiс коммуна-устандiн. Сени-жö шуiсны примiтны устансö.

— Öнi колö бöрjыны журалыгöс.

— Петр Васильевичöс i бöрjам,—горöдiсны ставныс.

— Агтö, жортjас! Öнi колö пуктыны коммуналы ным. Пуктам „Вильмоз“.

— Бур, бур!

Луншöр-бöрын jöз кутисны нөжjөнiкөн разöдчавны. Быдөн мыјкö мөвпалöны, бытгö важгаыс жугылжыкöс. Петыр вiсталис: ме-пö öнi-жö летча сöветö гiжöдны „Вильмоз“-коммунадс. Рытын шуiсны чукöртчывны сорнiтны уж-бердö кутчiсöм-jылыг.

Тагi пемыд грезд пелöсын гөрд-армiяыг воём гөл крестянин Ваг-Петыр-ордын, 10 во-сајын крестяна котыртчiсны коммунад.

III.

1928 во, јун 24-öд лун. Асыв. Асја шондi оңалö, ворсö i мусö гажöдö аслас шоныдөн, жугыдлундөн. Луз-ју-вылын зарнi-мозjрдалöны, ворсöны, шондi-вожын гажöдчöны кельчiјас. Луз-дорын, мiча кыжга да пожöма Пальб-вöрын, ылдöны чiвканјас. Вiјас-вылын, мiча веж турун пiын, гажöдчöны вiжыв гагјас. Мед-га-нын гажа Луза-ју-дорса Талiтса грездын. Ставыс сетi вежöма, төдтöммöма. Важ кiсöм, iчевiк, поснi öшiна керкајас-пыфдi быдмöмаöс выл да гырыс—кык судта керкајас. Керка-костјасын быдмöны мiча кыж-пујас, лöм-пујас, пельг-пу-јас.. Ыжыд лöбулын сулалö ыжыд машiна, трактöр. Сы-сајын быдсама вiжму ужалан машiна да көлуј: вiт ралнiка гөрјас, көчан машiна, вундан машiна, ышкан машiна, көјдыс весалан да төлöдчан машiнајас, вартан машiна, көрт-пiна-агасјас,—он вермы лыффыны ставсö, гiнмыд оз суз. Вiжму ужалан машiнајас-бердын сулалöны мiча, шылыд гöна вöвјас да мöсјас. Налөн журјас вылы-лынöс. Оз-тај, мајыр, налөн лыјасыс төдчыны.

Мыјла-нö ставсö петкöдлöмаöс ывлавылö, мыјла кык во морт-пiыг нөкод оз тыдав машiнајас-дiнас, а ставыс мiчаа вöччöмаöс да вельсöдлöны ыжыд керка-дiнтыс? Гашкö талун тани базар-да?

Вöлөмкö, тани талун ыжыд празнiк—„Вильмоз“ коммуналы 10 во тыран лун. Со, гөгөр öшöдлöмаöс бi-код гөрд гырыс плагјас. Плагјас-вылын jрдалöны зарнiја гiжöдјас.

Недыр-мыгти ыжыд туй-вывсан, кысан 10 во-саын талунја лунё асыв-во-зын мытчыгис верэма вёв-вылын руд, лок шыгела морт, Ваг-Петыр, журкнитис гудук-шы. Вёлэм локтёны өктјассаң крестана коллөдны „Вильмозлы“ 10 во тыран лун. Регыд петкөдчис „Вильмозлөн“ батыс—Ваг-Петыр. Сижө 10 во-чөжөн көт і пөрыемыштөма, важгыс-на долыд. Пастагөма бур паскөмөн, ус-тошјас бри-төма, морөсө өшөдөм паскыд гөрд ланта. Каяс сижө трактор-вылө, коммунаса да өктјасыг воег јөз сувталисны сы-гөгөр.

Недыр-кежлө гөгөр лөнлис. Петыр өиннас јөзсө гөгөртөдс, бөстис јурөыс кепкасө да заводитис:

— Јортјас! Кушөм талун гажа, кушөм долыд ставнымлы. А ти-өд төдөд, јона-өд вөли гажтөм, шуштөм тајө мөстаыс 10 во-саын. Ферт, өккыд сарөга туй-јас-пыр лоі воны мјанлы тајө гажа олөмбөчыс. Јона лоі вермаөны лок јөзкөд, уна сөрам лоі мјанлы нобавны аслалым-вылын. Сөмын ми нинөмыг ег повзө. Сөвет-власт да коммунист-партия отсөгон ми пыр муним возө. Со, асчанныд—өни гөгөр мјан выль, бур. Кигөм керкајас-мөстаын, важ гөр да агасјас-пыдди лөсөбөдөлим выль керкајас, машинајас. Најө мјанлыг ужнымөс кокнөдөны, овмөс-нымөс лептөны. Урожајсө важ-герти ми өни бөстам вичму-вылыг кык-мында. Ста-выс тајө шөдс өтувја ужөн. Сөкыд војасө коммунаө коллим сөмын дасвөт морт, өни 55-өн. Талунја лунө, 10 во-тыран лунө, ми нөшта бөстам коммунаө 45 выль мортөс.

Петыр чөпыс кыскис кабала, лыдөдөдлө выль пырыг јөзөс.

— Мыј шуанныд та-вылө, јортјас?

Гөгөр кутис кывны кјөн швачөдчөм да горзөм: „Бөстам! Бөстам!“.

— Ме, јортјас, вөсталөм помала. Мед кыптас, мед јонмас, мед өдјө нуас мјанөс „Вильмоз“ коммуна сотсиализмлаң. Ура! Ура! Ур-а-а-!

Тајі куза кылис јөзлөн горзөм. Петыр трактор-вылыг летчис, сы-мөстаө пет-көдчис вель-куз тоша ар вөтымына-кымын крөстанин. Дыр сижө вөсталис асыс возза олөмсө да өнија коммуна-пышса ужјылыг. Ез сижө удөт помавны кывсө, бара куза журкнитис „ура“.

Гашкө шуасны, мыјла гижөма татчө вөвтөм-төрсө? Абу тајө вөвтөм-тор. Лет вөлөстсаң 19 килөметр-саын, Слудка вөлөст-улын, ем „Вильмоз“-ныма ком-муна. Сылы таво јун 24 лунө тырис 10 во.

Лева-Өльк-пи.

Оласног.

Оласног-јылыг сорнитны позө зев куза. Оласног оз поз гө-гөрвоны, шуам, куш гөтрагөм-верөссајө мунөм. Оласног—сижө быд вокков олөмад, быд щель олөмсамад. Оласног бурмөдтөг олөм кы-пөдны оз поз. Оласног вежтөг он вермы бырөдны олөмыг лок-торјассө, бур төрјассө паскөдны. Сизкө, оласног төдмалөм, олөмсама ве-жөм-мог быд вежөра морт-возын, нөшта-нын өни—сотсиализм-ногса олөм вөчигөн, выль, бур олөм доригөн. Важ олөмсө да өнија олөмсө-кө он бура төдмав, ферт, он вермы регыдөн вежны олөмтө. Октабрса револютсјагаң 10 вөнад уналаті-нын олөмын бурмис, уналаті олас-ногным вежөс. Сөмын олөмыс өдјөжык мунө возө оласногыс. Со, көсјөны-нын татчө вөчны көрттуј, ыжыд гидроелектростантсја, турөбөн вөдчигө вөля-вылө петөмсө уктаса нөрп, лөгөдчөны вөг-

тыны кабала вöчан комбинат. Регыд-нын Коми му-паста пондас гыөн гыавны жöз, регыд быд пу вуж-улыг мöдас петны озырлун.

Ташöм ödjö, термасиг-тырји кыпöдчö олöм. Мед-тöкө ескö оласногыс сещöм-жö ödjö мунис вожö. Сöмын-таж бытöго го пуджа из оласногыдлы гывјас öшјöма. Быд вогковын важыс конјавлö выл-јассö, быд бокгаң мырдөн венö чоржöм уклад-код важ оласногным. Уна пöг-нын киггис оласног вежöм-понда мыргöм-тилöбмас. Јона, вывти-на јона ковмас мыргыны-тилгыны вожö. Ыжыд уж сулалö том-жöз-вожын, чорыда ковмас сувтны воча важ оласноглы, шыблавны сетыг став омöлтөрјассö.

Выл оласногыд мед-јонасö вјöдö том жöз-вылö. Пöрыг жöз-помыг оласног-вежöмыд оз-нын артмыв, лыöзыс-нын најö важ оласногнас дубитчöмаöг-da. Кывлывлан-таж пöрыг жöзлыг: „Ми-пö кыј немöс олим, сизі-нын-і лоö кувны“. Том жöз-öд вожöсö овны лöгöдчöны, најö і мед-јонасö тöждыгöны оласног вежöм-вöснайд.

* * *

Мöвпалам, щöкыда горнитам культура лептöм-јылыг. Жöзлыг культуралунсö кыптöмсö мед-војдөр петкöдлö, мед-вож гинмад шыбытчö горнитан кыв. Ме ог кут кывсö, горнисö видлавны грамматика-бокгаң, ме сöмын богта сещöм бок горнигыс, коді петкöдлö мијанлыг пемыдлуннымöс. Кывлинныд ті быдөн коми горни сиктыг. Мужикјаслөн дај том жöзлөн-на быд кыв-коласын кылö јортчöм, маћкöм.

„Маћкöмыд, јортчöмыд—пöслöвича“—шуасны унаөн. Горни-костас, олöмас сещöма-нын пырöма, вегиг оз-нын і казавны. Шогкö—јортчö, радлö-кö—јортчö, ужалö—јортчö, сералö—бара јортчö. Горнитигас, буракö, маћнас да јортчöмнас „мичмöдöны“ горнисö. А коми кывжыд-öд абу-нын сещöм гöл, позö мöд-ногөн, маћтöг, јортчытöг горнитö мичмöдны.

Мужикјас јортчöны рочөнжык. Скöрмасны-da, „маћтö“ лөзасны зев уна вевгөн. Нывбабajas јортчöны кык-ногөн. Мукöд бабаыс чигрöдлöмөн дöза мичаа кужö маћкыны. Кык баба-кö пинö воасны, гашкö, ті шуад, налы пингасан кывјасыд оз суравны. Мыјсö оз казтывны!.. ферт, тајö абу мича-тор, абу ошјыган-тор. Уна вевга маћкöмнад, јортчöмнад, пинасöмнад культуратö он лепты. Том-жöзлы абу-на вемöзыс пырöма сижö јортчöм, маћкöм модаыс (привычкаыс). Унжыкыгсö на-пöвсын овлö јортчöмыс „удальство“-куза, асö петкöдлöм-куза. Богтам көт празникјастö, том жöз секі јуöны. Кыз шуасны, нырыс-кö тöкөтö шоммас, нырувтиыс-кö вина румка мунас, том морт петö вöлөгт-шөрö, туж-куза кижассö паргöдöмөн мöдас крöшитны:... „бога, веру, закона“..., а помас содтас „маћ“. Быд паныдеурыг мортлы морöсас кутчигö. Воча лоан мортыслөн-кö нырыс шома-жö, ферт, когтöг оз торјöдчыны. Медга мыжаыс таыг мијан пемыдлунным. Том-жöз-вожын, мед-војдөр комсомолецјас-

возын, сулалө уж, ташөм локторжассө вежны бур гаж-вылө. Öд том жöзлөн вiрыг быд сöнын пуö. Колө налы сещөм гаж, мед жорта жортыс ез лөганы, скөрмыны, коганы, мед вöли најöс öтувтö, чукöртö. Кыңи бура гажöдчыны, комi кыв-вылын индöджас зев-на еща. Поэö богтны сещөм индöджастö роч ыгажасыг „журнал крестьянской молодежи“-ыг да мукöд журналжасыг. Сегга сiктын зев щöкыда кывлывлан том жöзлыг сещөм горни: „Тани ыкыңи оз поужавны, гажтөм, колө кытчökö пагыд инö мунны“.

Мукöдыс ескö прамежа-код богтчылас ужавны, сöмын шыбытас бөр ставсö, бөржа-помас пондас жуны, кулганитны, коганы да сiң воэö.

Кокыда ыным оз артмы, ыным оз шед. Го вожасөн, сурс вожасөн течöма, кыма, гыпкөма-топöдöма олöмыс важ оласногсö-да, öти здукөн, öти кывжөн бергöдны, путкылтны, бертны вужсö важ оласногыдлыг он вермы. Важсö, важ оласногыс омöльсö кiстiгомозыс, колө выл, бур оласногсö лептыны, жöзыслы петкöдлыны выл оласногыслыг мiчлунсö.

Ыекөн абу гажтөм, ем-кö ас-пыщкөсад колөм, көсжөм, мөвпалөм воэö олас мунөм-жылыг, төждыган-кö олөмас пырны став гөлөмнад, став тушанад. Гажтөм лоö быдлаын, көт Мөскуаö, көт Парижö мун, көт Америкаын ов, олөмгыс-кö ывдортчан, олөм-вылас-кö вiжöдан бокыган, он-кö көсжы мунны став ужалыг, тiлгыг-пегыг жöзыскöд öти радын, öтвeгтын.

* * *

Абу-на быдлатi бур том жöз-кост, ныв-зон-кост олöмын. Öнөң-на важ щупöджасыс жөмдöдлөны.

Зонжаслөн уналаын-на мунö когаөм. Кушөм-нө помкаыс сени? Гөгөрбок-кö вiжöдлан, бара-жö адған—мижан пемыдлунным сiжс вöчö. Вывтi бөрö мi колөмаөг оласногнад. Коллям-нын 1928 во, а оласногным первобытней жöзлөн-код-жö. Сeкi вöли öти рөдыг-кö кодкö мөдардорса рөдыг кодöскö вөржөдас, мунöны вожнаөн. Сещөм-на-жö i мижан сiктжасад. Овлывлө, том жöз-костын ког пангас-да, петöны коганы щöщ пöрыг мужикжас, нывбабajас-i. Нывбабajасыд озжык коганы, најö жона быд-ногөн пiңалöны, локö пунктöны мөда-мөднысö.

Адғаннды, кушөм бөрö колөма оласногыд. Абу-ö-нин кад ташцөм торжассö сiктыг бырöдны. Ме чайта, кад. Öд мi горнитам-нын коллектива—öтувja-олөм-жылыг, öтвылыг вiңму ужалөм-лөгöдөм-жылыг, олөмнымöс öтув кыпöдөм-жылыг. А когаөмыд-öд оз отсав ташцөм бур-олөмтö лөгöдны. Ыекушөм бур сiжö оз сет, сöмын ыжыд омөл, уна лок вöчö.

Быдөн төдöны: когаган-кö, пыр лоö полиг-тырji вөлөгт-кузаыд ветлыны, весiг уж-вылад мунiгад гөлөмыд век кын-код.

Абу быдлатi бур ныв-зон-кост олöмын. Оз-на ещаыг овлы ныв-жасөс нөйтлөм, „кулөм“ (ем мода: чышжан бөгтны жургыс нывлыг

лыбө мукөд-тор), артельалом, уна шөрт нывјаслыг чөрс-вывгыс гарт-лөны мајөгыс-мајөгө, килчөыс-килчөө—вөчөны „телефон“. Вөчигад герам да гаж. А мыјта сені локыс, огө виқөдлө. Мыј тајө петкөд-лө? Бара-жө мијанлыг пемыдлуннымөс. Нывјас торја-һин јона пемыдөс. Најө кывтөм пемөсјас-моз ас-выланыс кыскөны, бытфө сө-кыд ноп, зонјаслыг на-вылын тешитчөмсө. Тащөм омөльторјассө оласногыс вужнас колө һещкыны.

* * *

...„Радејтөм мед-муса, мед-дона!“...—шуө Нобдинса-Виттор „Тижукын“. Сөмын-тај радејтөмыс мијан сиктјасын јона гуга. Шуам, кушөмкө зон радејтө вит нылөс, лыбө өтө ныв вит зонмөс. А бөры-нас, виқөдан-да судитчөны, кага көрым перјөм мунө. Ферт, витнан-сө сөлөмгаһ оз вермы радејтны. Зон унжык ныв-динас ветлывлө оз јорт-динө-моз, а медем личөдыштны асө. А сижө-өд абу радеј-төм.

Радејтөмыд лөө дона да муса, кор нывјас зонјас-вылө, зонјас нывјас-вылө кутасны виқөдны бур јорт-вылө-моз, а оз сөмын „вор-сан впр разөдөм“—вөснаыс кутны мөда-мөд-бөргаыс ветлыны.

Зонјаслыг щөкыда кывлан: „Радејтө сөлөмгаһ, а өнө вегкод лоі, вегіг, мед јөзыс өтөлаыс сыкөд менө оз адрывны—јанзім“. Ад-қас зонмыд миҷажык нылөс, сөлөмсө кыскө, војыс оз уғы, а ны-лыс гурө-да секи сегга оз понды ковны, вегіг сылы јөзгыс јанзім лөө. Мыј тајө висталө? Висталө—мыј ми виқөдам ныв-вылас сөмын, кызі нывбаба-вылө, а ог пунктө бур морт-пыдди, јорт-пыдди.

Сижө-жө кывлывлам: „мортыс-кө ескө морт-нога вөлі, сөлөм-вылө воө, позө дај ескө ез і забеднө вөв кага көрымтө мынтыны“. Кор јорт-вылө-моз пондам мөда-мөд-вылө виқөдны, секи тащөм тор-јасыс, вегіг тащөм горһыс оз ло. Челафөс-кө лөсөдны, колө і быдтыны, челафөс-өд абу мыжаөг.

* * *

Зев мистөм инјас емөг гозја-кост олөмын. Богтам кымынкө герпас олөмгыс:

— „Еј, кылан, вај черсө“, шуө верөсыс гөтырыслы.

— „Сураыс мијан абу тани?“—горзө өшинувгаһ гөтырыс.

— „Мијан ошкыд зев скөр бара воас“—шуө сугедкаыслы гө-тырыс верөс-јывгыс.

Лыбө тащөм торјас: гозјаыдлы-пө-өд өтиклаын абу і лөгыд пу-кавнытө (шуам-көф сугед-ордын),—шулывлөны верөсјасыс.

Уж-вылө лыбө уж-вывгаһ нывбабајас мунөны верөсјасыс ылын бөрын.

Заводитлам видлавны тајө герпасјассө.

„Кылан“, „еј“, „вајлы“, „лок“—тајө ставыс һим-пыдди. Сиктын јорта-јортсө һимөн шуыс гозјаыд зев еща гурө.

Унаөн емөг „мылаа“, „міча“ Һимөн шуыҗас,—шуам, „гура“, „ош“, „җинмөн адзытөм-тор“, сиз воҗө. Јона-ө вермас гөлөм-вылө воны ташөм „міча“ Һимҗасыс? Ғерт, оз гылыда горш-динтид кывт. Сег лоө сөмын јорта-јорт-вылө скөрмөм. Мөдкө, јөз-дорын гозја бура горһитны оз кужны. Кущөм-нө морт, дај нөшта јорт, ас верөсыд либө ас гөтырсыд-кө журыд јандө, чужөмыд гөрдөдө. Кызи-нө верман сиз немтө овны?

Колө мортөс бөрјыны, мед нөшта сиз јорт вөлі-і.

Ғерт, семја-вылө өні оз-һин важ-моз виҗөдны, сөмын важсө жүгөдлігөн унатор ладтөг мунө. Важсө жүгөдлам, выльсө течны гөкыд. Сиз-жө і гозја-кост олөмас—важыс гөлөмтө оз бурмөд, а выль-ногыс оз-на пыр, сені јуксөм. Богтам көҗ чипырјас загс-һига-ыс. 1927 воө гөтрагөмаөг өти вөлөгтулын 17 морт, јукгөмаөг да-сөн. Тајө виҗталө: „пыҗөг бан“-лөн да „өш“-лөн кадыс кольны кутөма, а јортөҗыс абу-на воөма. А сецөмҗасыс емөг. Шуам, верө-сыс гөгөрвоана морт, коммунист, общественнеј уж нуөдө, ужалө јөз-дорын војшөрөҗ. Гортас локтас муҗөма, а гөтырыс кутас „салтыр“ лыҗҗыны: „көні ветлин, сені-і гој“, либө: „кущөм звоз-улыс локтин, сені-өмөј ез вердны“. Нырсө сегга Һужөдас—да куҗ коко-лукаөн он суҗ. Ме ег шу тајөс мужикҗасөс дорјөм-куҗа, Ғерт, уна-ыс овлөны і мужикҗас, весег коммунист-мужикҗас мыжаөг. Тајө ставыс најө шоглун-вөсна, пемыдлун-понда, Һинөм гөгөрвотөм-вөсна. Колө буржыка виҗөдлыны—„кадјө вөјөм мөсҗассө“ „кадгыс“ лептыны. Тајө гөкыд уж, сөмын татөг огө вермө вөчны кольлектива олөм. Колө ныв-зон-дыргаҗ тајөс лөгөдны. А мунө-ө тајө ужыс? Оз, а мунө-кө, зев омөла. Уна-ө-нө нывјас-пөвсыс сиктҗасын пырө-маөг комсомолө, кымынөн воывлөны полйтчитка-вылө, кружоҗас-вылө, лыҗҗөны гачетҗас, јона-ө најө төдмасөны общественнеј уж-өн, кымынөн на-пийс школаҗасө мунөны велөдчыны, советын, лавкаын ужалөны? Зев ещаөн. Ныв-дырјыс велөдтөг, бур уж нуны налы индавтөг, тудавтөг, верөс-сајад петас-да, Ғерт, оз ло гөгөр-воана гөтырөн. Верөсыс англијаса робочей-јылыс сорһитө, а гөты-рыд сөс вор. Те арҗель лөгөдан, а гөтырыд—укват да криҗча сө-мын төдө, теныд пельшер колө, а гөтырыдлы—из-пыр ва.

Комсомольчҗас щөкыда тајөс оз адзыны, а гөтрагас да нора-гө: „гөтырөј Һинөм оз гөгөрво“. Пөрысҗыкҗастө он-һин веж, колө нывјасөс томыгаҗыс велөдны. Олөмыд мунө воҗө, мијанлыс ојбы-рагөмтө оз видҗис. Ковмас уна вын пуктыны, медым бырөдны став тајө Һелучкијассө.

* * *

Вичко, вера да өбрадҗас-јылыс. Богтам мед-воҗа помсаҗыы. Мед-гырыс воча лоөмҗас вичкокөд, попкөд мортлөн овлө кујимыс немнас: чужигөн—пыртөм, гөтрагигөн—веҗечайтчөм, кулан да—гы-лөдөм. Мыј кыскө кагаөг пыртны? Јенлы ескөм, јөз-јанҗим либө

нөшта кушом-кө помка? Мед-јонасө пыртөны јөз јанқим-понда. „Јө-зыс-өд мөдасны геравны, он-кө кагатө пырт“—шуоны бат-мамыс, лыбө: „Пырттөм кагаыд абу прамеј кага-код“... Кодлы лыөзыс јижө-ма јенлы ескөмыд, сылы, дерт, сөкыд вежны немөвејја модасө, сөмын том-јөзлы поёо дај колө вежны тащөм модатө. дөза уна вичкоын пырттөм кагајас-нын сиктјасын быдмөны. Абу торја најө локөс, абу жугылөс, весіг қонвіаажыкөс вичкоын пыртөма кагајас-дорыс быдмөны. Оз пыртны кагајаснысө гөгөрвоысжык јөз, сещөм-јасыд кужөныжык быдтыснөтө, буржыка налөн челадыс быдмөны. Колө-ө јандыгны вичкоын пырттөмыс? Оз. Вичкоын-пыртөмыс лы-кыс-кынқи некушөм бур абу.

Гөтрасөм. Веңечайтчөмөн гөтрасөмын медга ыжыдтор пет-көдлана мичыс (театральность). Кораром, невеста-ордын вөјпгөм, веңеч-дорө көлөкөла вөвјасөн мунөм, вичкоын гөгралөм, сегга өт-чукөрын јуөм-гојөм, кодалөм—со-өд мыјда сені гажыс сиктса јөзлы. Öнi унаөн-нын веңечайтчытөг олоны, сөмын сиктјасыс кывлывлан: „выл-ногөн гөтрасигас ескө ешажык рөскодыд петө, сөмын веңе-чайтчытөгыд гөтрасөмыд мөс нөбөм-код-жө“. Мiјан комi сиктјасын важ кадјасө, дај öнi-на зев еша гажыс, сiјө-i кыскө важ ладас; важ-ногөн—веңечайтчөмөн гөтрасөмас. А поёо-өд выл-ногөн, бур-жык гаж вөчны. Вичкө мунөм-пыфди исполкомын гiжгыны, бура, вiнатөг сывны-јөктыны. Унжык сиктын емөг велөдчөма јөз. **Поёо лыдысган-керкаын, нардомын, школаын-лы вөчны выл свадаба.** Пук-тыны доклад оласног-јылыс, чөлөмбытө вiставны жөнiклы-неве-сталаы, бургыны јортјас-моз овны, выл-ногөн, бура олом лөгөдны, велөдчыны да сiз воёө. Сетөны лоө-жө петкөдлана мичлуныс. Сик-тын өтi выл-нога свадаба-кө озжык артмы, мөдөс вөчiгөн мичажык-јассө, буржык-iнјассө богтан важгыс, а мiгтөмжыкјассө, ладтөм-жыкјассө вежлалан вылөн. Öтi воөн, дерт, он вермы вежны, сө-мын оз ков оласног вежөм-вылас вiзөдны чуңколас-пырыд.

Кулөм мортөс зөбөм. Бара-жө петкөдлана мичлулыс тани ыжыд. Мукөдыс нуоны кулөмјасөс гылөдны оз јенлы ескөм-понда, ме-дым јөзыс оз геравны. Сегга кывлан шуасөм пөрысжык јөзлыс: „немтө олан-да пон-туша-моз гуө сујасны-дај“.

Быд сиктын емөг коммунистјас да комсомолечјас. Налаы поёо кулөмјасөс гу-вылөз колльөдны, гу-вылас вiставны кыв, медым јө-зыс кывзисны: кулысјас-вөсна бөрдны оз ков, колө налыс заводi-төм бур ужјассө нуөдны воёө. Тази—оз-нын ло, кызи шуоны пөрыс-јөз, кулөм-пон-туша-моз сујөма гуад.

* * *

Сиктјасын јона-на „јеретникјасыс“ полөны, унаөн „төдысјас“-дорын из-пыр ваөн да мукөд торјөн „бурдөдчөны“. Таво өтi кре-стаинлөн вiсмөма вөлыс. Ветеринарнеј пельшер вiсталөма, кушөм вiсөмөн вөлыс вiсө. Мужыкыд пельшерыдлыс абу ескөма; кывзөма

„тöдыгылыг“. Тöдыгыд вiсталома: вöвтö-пö „керöмаөг“. Сы-бöрын сегга ыжыд пуртөн мунома сы-ордö, кодöс чajtö вöвсö „керöмөн“ да повзöдлö сiжöс: „бурдöд бөр вöвсö, он-кö... то“... Со-öd кущöм торјас-на вöчгöны сiктјасын. Том јöзыдлы ковмас тащöм торјастö бырöдны. Скöтлөн көч мортлөн вiр-јайыс вiгö уна-пöлöс вiгöмөн. Быд вiгöмлы ем зелья, сöмын врачјас, пельшарјас вермасны бурдöдны, а он бурдöд из-пыр ваөн, лiбö öбраз да öзöс калыч мыгкөм ваөн да сiз возö.

Оласног-јылыг горњи зев паскыд. Ме тан зев ешалатi вiдлалi: öтi-кö, местаыс еща, мöд-кö, ме ог көсјы сетны туддöд овны; көсјi сöмын тajö гiжöднас кыпöдны горњи оласног-јывгыс комi сiктјасын, мед ескö сiктса јöз асгыныс оласногсö тöдмалiсны, агныс коргiсны сетыг лок важ-торјассö, пагкöдiсны выль оласногсö. Тajö мед-возза уж коммунистјаслөн, комсомолецјаслөн; тajö ужыг мед-ыжыд пайыс угö комсомол-вылö.

Шыладорса-Миш.

„Тöдыг“.

Јагшөр сiктын оліс Наста-пöч. Коргöма-тај сiјö небог лöгыд олöмтö. Öд кущöм бура гојö-јуö.

Кытыгкö, морыд, „тöдыгö“ велöдчöма. Картiөн ворожитчö-i. Ачыс шуö: менам-пö шева ем.

Наста-пöч-ордö быдлагаң волöны јуагны вошöм торјас, бурдöдчыны-да.

Пырасны Наста-ордö јуагнысö да Наста горöдас мiгтöм гöлöсөн. Мукöд-дырјыс зев паскыда пагкöдас вомсö да кутас горзыны.

Јöзыд быдөн повзасны—кущöм-пö лок талөн шеваыс.

Наста-пöчлөн шеваыс сакар да папiрос зев јона вöлi рафејтö. Мужiкјаслыг вöлi пыр корö папiрос, бабајаслыг—сакар.

Сакартö лiбö папiростö сетöм-бöрад неуна раммыштас, вöлыгтi нöжжöник горњитны кутас.

Бабајас пондасны јуагны Наста-пöчлыг вошöм-тортö.

Наста-пöчлөн шеваыс јона быдтортö вiставлас. Сыыг зонь шajт кулыштас-богтас. Абу-кö гöмыд, корö выјтö, јajtö, пычтö, кольктö, уна мукöд-тор-на корас.

Колö-пö пырыг-пыр-жö вiсталоm-бöрас донтö сетны, дыржык-кö он сет, пыр-пö i лöгасас шеваыс, мукöдсö муртса оз нöјт.

Коркö менам мамö зев щöкыда ветлывлiс Наста-пöч-дiнö. Батö војна-вылын вöлi-да јуаглывлiс—кор-пö воас верöсöј гортö.

Пыр вöли Наста-пöч вiставлö: регыд-пö воас, туй-вылын-нын-пö сijö.

Мамö тащöм буртö вiсталöмыг шляпкас-сетас зонь шайт.

Зонь во пыр вiставлис, регыд-пö воас гортад, регыд; уна чыш-жан мамö сыыг сыыс сетлис. Коркö сөгга батö жортгань пигмö воис—батыд-пö угі война-вылö. Со і ескы „тöдыгыдлы“.

Наста-пöч нöшта вöли пывгöдчö да картiөн ворожитчö. Пывгöдчынысö тöv-кежлö уна кущöм-гурö зелья турунјас вöли чукöртас.

Öтчыд Мiтрук-Мiш латiөн вiгмöма. Мамыс ломтöма пывгансö да корöма Настаöс. Наста-пöч шуöма: пiтö-пö колö пывгöдны кујим iзја ваөн. Ачыс пывган-дiныг iз чукöргыс гугöник бөгтiс iзјассö. Сijö iзјассö Мiшлөн дадыс арнас-нын вайлис, горсö ыждöдны вöли көсјöны-да. Iзјастö сөгга Наста пукталiс кiскаган ведрајасö пөг ва-пыщкö.

Мiшöös нуисны пывганö. Пывгöдтöзыг Наста быдгама молiт-вајастö лыддiс. Сөгга шуалö: лiст-пагта-пö пагкавны, лiст-куза нужавны. Мыјтö сijö ез бызгы сенi.

Сөгга бөгтiс пывгöдны. Первој кiјассö да кокјассö мышкас кујимыг-кымын креставлис, тајкö чегјалас. Јона-і бöрдны лöи, ко-нөрлы, Мiшöлы.

Пывгöдöм-бöрас Наста-пöч iзјассö Мiшö мамыслы сетiс. Тајö iзјасыс-пö зев бурöг, Јерусалимыс-пö вайлисны.

Мамыс iзјассö лöстас зөблалiс, быдөн мунас тыртыштiс.

Пывгöдöмыг мамыс сетiс көрыш выј. Нинöм-пö абу жал, мед сöмын пiöј регыджык бурдас-а.

II.

Коркö војiс сiктö гөрдармејеч, Öныг-Микаль. Шпорјас вöли са-пөгас новлö. Мунiс öтчыд сijö Наста-пöч-ордö да жуалö:

— Тöрыт рытнас ме воштi öтик шпорöс. Со, öтикыс ем, амöдыс абу.

Наста-пöч вiзöдлис да шуiс мiгтöм гөлöсөн:

— Кiльчö пос летчiгөн тенад вошöма, чельадлы гурöма. Теныд сijö оз-нын гур.

Микаль серöктiс да перјiс шпортö зөпгыс.

— Мыјла-нö те пöрјасан, мыјла јöзсö ылöдлан? Јона-і Наста-öс вiдiс пöрјасöмгыд. Сөгга-пö те дугды тајö ужгыд. Бурещ секи Наста-ордын уна јöз вöли. Мыјкö-жö гiгчiсны-гералiсны Наста-пöч-вылö. Сы-бöрын пыр сылыг жуалöны:

— Наста-пöч, шпор ен адзыв?

Вöлигтi јöзыд кутiсны шуны пöрјагыг бабаөн. Öнi Насталыг некод-нын оз кывзы.

Көнөс-нө ті?..

„Тырмас-нын коми гижысјаслы
Ошјас-моз гуын зөбөснны“.

Ж у г ы л.

Көнөс-нө ті?.. Сі-везјөн ворсысјас,
Пөлан-пыр чіпсысјас! көнөс-нө ті?..
Чуксагам унаөн тіјанөс корсысјас...
Тырмас-нын сајласны! Танөг-өд ми!

Шанов Ө. Ј.

Гожа вој.

Гожа војөј, шоныд војөј,
Гөгөр чөла лаңтөма.
Ҷікөз лыгышмунөм сојөј,
Лунтыр зіла ыщкөмла.

Улыч-вылө нывјас, зонјас
Тувсов војын петлөны.
Өні сөмын көнкө понјас
Омлалөны, ветлөны.

Вадор-дорын, көнкө ылын,
Гудөк-шыјас кылөны.
Сені том јөз веж луг-вылын
Гажөн, гора ылөны.

Лөсыд налы берег-пөлөн
Гажөн овны, гулајтны.
Мајыштмунлө ічмоң-сөлөм,
Лоө важсө думајтны.

Кон-Өл.

Гөрд петук.

I.

Муртса-на кутіс төдчыны асја-вылын кыа, Наталъ кок-жылын-нын. Өтлаө котөртыштлас, мөдлаө ветлас: петалис песла, ва вайіс, сесга крестасіг-тырји пачсө ломтіс. Щыныс трубаті каяө вескыда вывлаң—гөгылөн путкыртө. Пачө чугунјасөн сујалис ва, котөртіс паччөр-вылө да пернапасасіг-тырји: „госпофөј, сет споріна“—гудравны кутіс һаңшом.

— Он-жө мынлы тајө пеж төрөканјасыг. Һаңшом-пыщкад-өд і быдлаө тувјасөны.

Весалис һаңшомсө төрөканјасыг. Гудрыштіс, кресталөмөн бла-слөвітіс, летчөдіс, пуктіс пачвоғ завалка-вылө да пычөн суктыштіс. Богтіс пөдөңча, летчіс лыгтыгыны.

— Төлө, Гөд-јур, төлө матушка, төлө, мијанөс вердыг. Мыјнө бласлө крістос, чужјасан.

Керка-пыщкын шуштөм. Лөң, сөмын коз-пу пескыс чегјасө-мөн пачас јара ломтыгө. Паччөр-вылын сағмөм Вағка-һіма кағыс, лапаяснас мыггө. Посвоғын јокмылтчөмаөс уғөны кујим чоја-вока.

Кайіс Наталъ мөс лыгтан-інгаң, крістосасіг-тырји сысјалис јөв-сө посһыдк тујісјасө. Петіс да кутіс чуксавны челағсө.

— Анна, Марја! Четчө, бур нывјас, колө мөс вөтлыны дај мукөд-тор ештөдны.

— Мамө ен-на сағмөд, јона-на ун локтө — сінсө тіліг-тырји, һуж-масіг-мозыс норыһика шуіс Анна.

— Енө өдјө горзө, Мишатө сағмөданнды—чырыштіс Наталъ: Четчө, четчө. Колө регыджык мунны віғ-вылө.

Анна четчіс, сағмөдіс чојсө, Марјаөс.

— Марја, мыггытөғыз мун вөтлышт мөсјастө.

— Ачыл вөтлы, мыјнө менө щөктан.

Марја бөрдіг-тырји пыріс мам-дінө:

— Мамө, ті-өмөј віғ-вылө-нін мунанныд?

— Мунам, мунам, муса ныв. Те, бобө, Марјуш, вөтлы мөсјас-тө—һаңсө вөчиг-мозыс шуіс мамыс.—Вөтлы Пріслон јур-јылөғ, а Аннаыл меным отсагыштас. Анна, те петав пестөрла.

Марја петіс мөсјас вөтлыны. Анна вайіс пестөр да кутіс теч-ны һаң, сов, кос јай, паңјас да мукөд-тор.

Өдјө ештөдісны гортса ужсө кујим еһа-ныла. Сағміс і Миша. Сіјө кутіс бөрдны, щөщ вөзјыгыны віғ-вылө мунны.

— Мі, Мішук, мунам зев ылө—бурөдө мамыс:—сені емөс уна көјінјас. Мунан-кө, тенө гојасны. Те, муса-пі, Марјакөд кутан гортовны, а ме тіјанлы көч гөғһич ваја.

Миша һекыз оз бурағ —локыг горзөмөн бөрдө, вөзјыгө щөщ мунны.

Пукѳисны да гоҗыштисны јӧлӧн ид пыҗа рок. Четчигас ставыс пернапасагисны:—Аннук, ломѳӧд, мусса ныв, јен-воҗӧ гегтӧ, ичӧти-ка кевмыштам, мед јен отсалас бура страдуйтны.

Анна ломѳӧдис јен-воҗӧ гег.

— Ӧни лаңтыштли.

— Мамӧ, кӧни-нӧ Вагкаыд—горзӧ Миша.

— Те ен шумит, муса-пи—чӳрыштит Мишаӧс мамыс.

Лаңтыштитисны... Сегга ӧтпырјӧ ставыс сувтисны кевмыны.

— Господи, Степан великеј батушко, Микола угодник, Парасковја петница лов сетыс, лов богтыс, Илла великеј горт виҗыс Петыр Павел клучник, виҗӧ мијанлыс керкаӧс, челафӧс, скӧтӧс биҗываыс, лок тӧлыс, лок јӧзыс, зверјасыс—тази пиҗи-кокјылын копрагӧмӧн да пернапасјасӧн кевмӧ јен-воҗын Наталь.

— Гетӧј җоңвиҗа лун да отсӧг сӧкыд ужјас ужалигӧн. Енӧ вунӧдӧј мијанӧс, гӧль јӧзӧс, дӧвајасӧс, посни челада јӧзӧс. Бура-кӧ мунас уж да ловам-кӧ җоңвиҗаӧг, пуктам јенлы ичӧтик кукаң—тази помалис Наталь. Сегга зила пельпом-вылӧ ӧшӧдис пегтер, пегтер вылӧ пуктис коса чукӧр, Анналы сетис ва тујис, кык лечтан да петисны. Марјаыс да Мишаыс најӧс кольдӧдӧны, воҗаныс котӧртӧны.

II

далшор гиктын ставыс-на уҗӧны. Сыктыв мӧдлаповгаң торкис гиктыс лӧң олӧмсӧ кӧк. Кӧк бӧрға сафмисны гиктын петукјас, куҗа мӧда-мӧд вежмӧныс горзӧны: Ку-ку-ре-ку. Недиыр-мыгти гӧрд кыа-увгаң тыдовтчис шондилӧн југӧрыс. Реҗыд петис и шонди. Асја шондилӧн југӧрјас ловѳӧдисны гӧгӧр. далшор гикт керка-вывјасын мытчыгис гӧд щын. Ылыгаңжык-кӧ виҗӧдны, бытӧ пабрик-заводјас шынагӧны,

Сӧмын-нын Ӧнӧ-Наталлӧн кајӧ пач трубаыс вӧсницика жежыд ру. Ыркнитис лун-тӧв, палӧдис ставыслыс уҗан-унсӧ: кодӧ пес пыртӧ, кодӧ Сыктыв јуыс катӧдлӧ ва. Сыктылын ворсӧны черјас, бытӧ езыс җӳрдыштласны ва вежӧсас.

Кылӧны косаӧн торшасӧм шыјас, рачӧн голӧдчӧм. Быдӧн лӧгӧдчӧны мунны ыжыд уҗ-вылӧ—виҗјас-вылӧ. Кӧнкӧ кылисны серам да горни шыјас:

— Ӧнӧ-Наталлӧн, со, Педӧр, сӧмын-нин руыс пачгыс кајӧ!

— Наталь дыр оз уҗ, кӧнкӧ војшӧр кадын четчис—шуӧ Максим-Педӧрлы Пила-Ӧдӧ.

дыр-на сенӧ горнитисны, шенҗисны Наталь зиллун-вылӧ.

III.

— Но, бластӧ кристос, кајӧ сегга гортад да бура олӧ, ми тӳјанлы вајам кӧч гӧгӧнич дај уна оз—шуис торјӧдчигас мамыс Сур-нырӧк вис-динын. Наталь 13 арӧса нылыскӧд Аннакӧд чожа мунисны воҗӧ, Нейур виҗ-вылӧ. А Марјаыс Мишасӧ сојӧдыс кутӧмӧн вескӧдчис гортлаң...

— Мамө, мыҗла-нө ми та воҗа мунам?—јуалө Анна мамлыг.

— Абу-нын-öd, муса ныв, воҗ.

— Пыла-Ödöјаслөн тајнө пыр дыр уҗоны да мијаныг буржы-ка олөны.

— Јен гетөма налы бур олөмсө, Аннук. Налөн-öd виҗ-вылад петөны Һоль мужик да Һоль баба—ставыс јон уҗалысјас. Сегга кутас-кө ҺаҺыд талавны, најө јөзөс медаласны да өти лунөн став ҺаҺсө чукөртасны. Мијанлы мукөд-дырји лоас асгынымлыг уҗтө еновтны да мунны јөзлы уҗавны. Сегга Наталь кутис лыддөдлыны уҗ-јөз мынтанјас: Пыла-Öдәјаслы-пө кујим лун колө уҗавны пудјөн җынјөн id көјдысыг. Макгим-Педөрлы вөлөн вөдитчөмыг кујим лун-жө, КуҗҺеч-Јогорлы Һоль лун косајас дорөмыг.

— Со-öd, муса нылөј, кушөм гөль, баҗтөм олөмыд.—дыр-на та-қи горҗитисны еҺа-ныла. Туж өдјө колі. Со і асланыс виҗ-вылө-нин воісны.

— Мамө, јона-жө, луныс, лоө гажа, шоныд.

— Сецөм-öd і колө, муса ныв, мед мича турун тајтөјаслы лоө. Асја шонди југөрјас гөгөр ловчөдісны. Петисны Сыктыв кырјыг җыҗјас да ворсөны, сојан корсөны. Көнкө кылө чіпсө вадор кај. долыда сувтышлытөг луншөр кадөз ышкисны Наталь да Анна. Луншөр-бөрын лөсыда пөлтө шоныдик төв. Шонди җикөз костис турун-вылыг җірдалыг лысвасө, чорчөдіс турунсө. Зев жар.

— Мамө, ме ог вермы сегга ышкынытө, зев јона муҗі.

— Мун либө лөгөд сојантө, ме локта.

Анна шыбытис косасө, өдјө котөртис пестер-динө, воҗыв ачыс сојыштис ҺаҺ да лөгөдіс зорөд јөр боклаҺ, шонди увтаслаҺ сојан. Наталь өти ветлөм помалис да локтис сојны. Сојисны воҗыв ырөша картопель, шома рыг, сегга шоныд јөв. Јона і чөсмагисны.

Есјө-нө, мамө, зорөд јөр-динад мыга лок клам чукөр?

— Ме чукөртлі сјөс виҗсө весалигөн. Те мун, ныланөј, өзты, а челад мөс виҗигас зорөдтө јешшө сотасны.

дыр Анна корҗис пестергыс ізтөгсө да ез гур.

— Мамө! Абу ізтөгыд пестерад-да, кытчө-нө пуктин?

Аслыс дум-вылас уҗис: ізтөгыс-öd јен җажјө коліс, сөмын мамыслы виставнысө оз лыт. Наталь локтис, ачыс щөщ корҗис—ез гур.

— Те-тај, ныланөј, гортад колөмыд, сөмын кытчө колін-а. Јен җажјө-кө ескө колін, гашкө јен виҗас лок-торјыг. Анна тајө кывјас-бөрын быҗтө ловҗис.

— Мам,—зев долыда гөрөктис Анна.—јен җажјө-öd і ме пукти ізтөгтө, сетчө-сегга і менам колөма...

— Сетчө-кө пуктин, гашкө јен виҗас омөль-торјыг—шуис Наталь. Бара кыкнаныс кутчөісны сөлөмыг долыда уҗавны. Шонди өдјө быгылтчө воҗө. Рытјавыв-нин, мөскорсан кад.

друг кылыштіс сиктэаң звөн шы. Наталъ жона повчіс. Сіјо бергөдчіс сиктлаң. Косаыс кіыс повчөмысла угіс, ачыс быдөн лөзөдіс, сөгга жеждөдіс, гінјасыс гудыртчісны, кыкнан кінас кутчісіс журғіас да коса-вылас пөріс.

— Ыжыд господ, ыжыд жен! Віз менгым чельадөс... Угөм-бөрті нөшта горөдіс, быгтө төдіс мыкө сылөн мам гөлөмыс: Міша-а-а. Марја-а-а...“ Анна угкөдчіс мам-дінө. Мамлөн кокыс сөз вір. Регыд сикт-вывті гартчөмөн кутіс кайны гөд щын, щын-костыс југнıтыш-тавлө гөрд бі.

IV

Мамкөд торјалөм-бөрын Марја Мішакөд мунісны гортө. Міша бураглытөг, лаңтыштлытөг ыжыд гөлөсөн бөрдө. Ме, шуас, текөд ог ов, мунам мамөјас-дінө. Марја быр-ногөн бурөдө. Getіс сылы быдгама торсө чачајас-вылө, јен жажыс адчіс ізтөг корөб да кујім-кымын ізтөг ломчөдліс. Ломчөдас да шуө: „Міша, со-өд кущөм міча біыс“. Ізтөгөн ворсігөн Міша лаңтыштіс.

— дугдан-кө бөрдөмыс ставнас тајөс сета—бурөдө Марја Мішаөс. Міша лаңтіс, ізтөгыд-вылө чікөч бурагіс.

Матыгміс мөскорған кад. Марја Мішаөс вердыштіс зөрја рокөн да јөлөн. Петіс да кілчі өчөссө пыкіс, Мішаөс керка-пыцкас колыс. петігас шуіс: „Міша, те олыштлы регыдк өтнад, ме муна да лавкаыс јумов преңік ваја“. Міша колыс ворсан өтнас. Нөдыр-мыгті көсјіс петны ывлаө, сөмын ез вермы. Кутчісіс лок гөлөсөн бөрдны. Нөкод ез кыв сылыс бөрдөмтө. дыр Міша локыс бөрдіс, сөгга музіс, гөлөсыс быріс, бөр пыріс керкаө.

Пач-костыс кыскіс ізтөг көрөбсө, ворсө. Біалас да радлө. Пач-улын вөлөма пөжасан кос чаг да віт-квајт пес. Міша кыскіс өті чаг тор да чуткыштіс біа ізтөгөн. Чагјыс өзјіс, а Мішалөн сөрамыс петө. Чагјасө да песјассө петкөдліс пос-воғө, бара өзтіс чаттө. Вөснı чаг ыпнıтіс, біыс кутчісіс песјасө. Міша бі гөгөрыс гөгралө, четчалө да радлө: біыс, біыс... Бі паскалө. Міша жоғво-лөсөн өвтө, а бі нөшта јонжыка өдзө. Міша повчіс. Бітө еновтіс, пыріс керкаө, водіс паччөр-вылө, јур вывтыс шебраөс. Бі пыр-өтарө паскалө, мөдіс-нын стенсө нувны. Мед-воғ кағаліс щынсө Гавріл-Јогор фөд. Ачыс пельтөм-нын. Піскөдчіс вічко көлөкөлһаө да перыда кутіс һавкјөдлыны.

Орлытөг воө віјас-вылыс јөз. Мунасны пөжарнеј сарај-дінө. Өчөсын өшалө ыжыд томан, код-ордын клучыс, оз төдны. Томансө жугөдісны, петкөдісны телегајас. Өтіө пуктісны бөчкајас, мөдө—бі кусөдан машина. Мунісны вала, а бөчкаө ваыс оз өшјы. Мөд телегаыслөн көлөсајасыс кіөгісны. Телега пазаліс дај машинаыс оз вөлөм ужав, өвілаті сігөмөм, мөдлаті орөм, којмөдлаыс вінтыс вошөма. Јөз чукөрміс зев уна: коді бөрдө, коді код-вылө-кө горзө, мукөдыс машина-бердын нокөоны, а біыс кутчісіс-нын мөд керкаө,

нүлө гөрд кывнас коймод керкаос. Наталь керкасаң кыліс горзөм шы: Мамө, мамө, сотчі. „Сезға бөр лаңтіс“.

Недыр-мысті мытчыгіс Анна Бөр'ө, чужөмыс келдөдөма

— Миша! Марја! Көнөг ті? Сы-бөрсаң мытчыгіс Наталь. Жур-гіыс лөчмунөм, ачыс јөј-коф, угэ-четчө, котөрөн воө, асгыс жургісө һещкө.—Миша! Марја!—Марја угкөдчіс мам-вылө.

— Мам! Машаыд керкаад.

Наталлөн чужөмыс гөрдөдлас, лөзөдлас, жеждөдлас, ачыс сөз вір. Ез пуғмы һекодлы шыағны, угкөдчіс бі-пыщкө.

Анна да Марја угісны кок-јылыс, кыкнаныс авзөны, ојгөны. Јөзыс чујмісны, повзісны. Вітчысөны, мыј воғө лоас. Ферт, бара сотчас керка-пыщкас. Регыд өшің-пырыс четчыштіс Наталь. Паг-көмыс абу, зікөғ сотчөма, јайыс өөд. Моздорас, сөлөм-дінө то-пөдөм Мишаөс.

Јона гөграліс өікт-вылын біыс, коргіс аслыс пагкөдчан туј. Кујім керка сотчіс, воғө муғны білы ез лөзны. Наталь шыбытчөма челаф-дінас, сөмын бөрдө: кытчө-пө өні кутан журтө сујны. Щөктывлісны-өд стракујтны да ме, јөјыд, ег стракујт—јен ві-ғөм-вылө нафејтчі, мыј сөмторөј чукөрмышліс, вічкөө нулі.

Јөз кутісны разөдчыны.

Кушөм гажа вөлі асыввоғыс, сещөм-жө гажтөм лоі рытјавы-лыс. Шонді зөпеіс, өшөдчіс жур-вылө өөд кымөр. Пығитө, бытөө арға посні зер. Сіктын шуштөм. Некод һекөн оз кыв, быдөн зу-мыштчөмаөғ, пукалөны керкајасаныс. Сөмын Наталь аслас нывјас-көд, сотчөма дона Миша-дінас, аслас керка местаас рытывбыд пу-каліс зер-улын, чегјагіс-бөрдіс, асгыс гінвоғсө пемдөдіс.

V.

Коліс во. Быдөн бара лөсөдчөны страда-кежлө. Наталь олө-һын выль керкаын.

Сіктө вөстісны челаф віған-ін. Быдөн агныс кагајаснысө, пос-һи челафсө нуөны челаф віған-інө. Керкајаснысө ставыс стракуј-талөмаөғ, гөгөрвоөмаөғ-тај сыыс бурсө. Ставыс, віғөдан да, долыда мунөны ві-вылад. Мамјаслөн бырі уж-дырјі горт-вөсна, челаф-пон-да быдлунга шогыс.

Лева-Өльк пі.

Страдујтігөн.

Гажа, зарһи рөма шонді зев јона куғ лун пөжө. Віјас-вылын жуө јөз. Ставыс копрасөны, бергалөны, кос турун чукөртөны. Сінтө он уғит лапһитлыны, сігі-і чужөны выль турун-јурјас. Віғө-дан ыщкысјасөс-да, һуқыртчөмаөғ, гөгөр сарвіғөны на-дінын каша-гінјас. Сынөдті ыркјалө турун-ғоріғлөн чөскыд дук. Ставыс зіла ужалөны. Сөмын өтнаслөн Кірпіч-Марјалөн кіағ уғыс оз пыр,

Зев жугыла бергалө, бытө өдва вөрө. Муртса доланік сон-костыг пажынөз куртыштөма кык јур турун.

Пажын-бөрын һоровтчіс шөйтчыштны. Машук ојбырасіг-кості верөсыс косасө зудјаліс, лечталіс дај кујимыг бөра-воза вужаліс. Машө зев чөскыда шөнді-сајын узо. Верөсыс воіс да мөвпалө; гашкө, сіјөс віөм-һын бөгтө да, һекор-тај-нө оз узы. Лоө палөдны, дыр-һын-өд шөйтчіс.

— Мыј-нө, Марја, узан? те, гашкө, віган-да?

Машө четчіс, шөнді-вылө віөдліс.

— Гөр-ө воз-ө-һын бара кадыс-а?.. Оз ескө һекушөм віөм бөгт-да, челаф-јылыг мөвпавөө. Од најөс ас-кежаныс куз лун-кежлө колімө. Ферт, ескө Мішуклы көкјамысөд арөс-һын-да, мыј-на-нө сіјө гөгөрвоас. Куз-лун-пө, со, төрыт вөлөм вадорын пултјакөһны другјасыскөд. Талун, ферт, көнкө, бара сенөс. Мед ескө һинөм-жө һакөд ез ло.

Верөс чігадка-помсө шыбітыг-моз шуө:

— Көч ескө і медалан гортолыгтө-да, кыг сы-вылө гөмыс. Онөд, буракө, гортса уштө еновт да ускөдчы бокыса уж-вылө.

Бара кутчісісны уж-бердө.

Марја оз дугдыв горт-вөсна төждысөмыг.

II.

Сіктын гөгөр шыһитөв. Сөмын шөнді-возын ызгөһны гутјас да өшін-дорын көн-сүрө мургөһны пөчјас. Челаф куз лун вадорын ворсөһны. Міша Аннаөс кі-пөлөдыс бөгтөма-да лебөдө щөщ Ежва-дорө. Зев терыба котөртөһны. Шөндіыс рытја вескыдаыг-һын берөма. Куз лун ва-пыщкыг челаф прамеја оз і петавны. Міша котөрт-тіг-мозыс туј-вылас-і дөрөмсө пөртчіс. Мыјөн берег-дорө воіс, пыр-жө бызгысөс ваө. Ічөтжык чојыс кыркөщ-дорө пуксөма, өінсө оз лезлы Міша-вылыг. Сені Мішалөн јортјасыс: Пөфө, Колө, Вазө, Мішалы елтчөһны, горзөһны:

— Мыј-нө берег-дорыс вылад һајтсө лепталан, һајт-ваас сукласан, ылөжык, көһөр, пырны он лыгт-а.

Міша дөзміс, поліг-тырјі мунө шөрлаһыс аслас другјас-бөр-гаыг. Кыкһан кісө вылө лептөма да һөжјөһнік тувтчалө возө, воча һалы горзө:

— Со, тані морөсөз! Со, тані голаөз-һын!

Міша друг сајмовтчіс, ва-пыщкө тупкысөс. Візыв Ежва Мішаөс друг-жумлаһыс јөткыштіс. Ва-вежөсө јурыс ескө кыптылас-да, горөдөһ шысы оз-һын кыв. Челафјас ез і казавны, зев өдјө петісны ваыс, пастасісны. Віөдөһны—Міша абу. Јона повзісны. Оз төдны, мыј і вөчны, ставыс зоргөһны ва-вылө. Міша һекөн оз тыдав. Һекөд-һын Ежваһн оз бултјакәтчы. Ставыс котөртісны гортаныс. На-бөрға Аннушка щөщ вөтчіс. Һекөд-һын сіјөс сој-бордјөдыс оз кут... Ыжыд вына Ежва шымыртіс да зөбіс Мішукөс аслас кыз еш-кін-улө.

Чельдјас гортјасө раздчисны. Сөмын Аннушка оз төд кытчө сылы воштысны. Нькытчө өтрасөн оз лыт муннысө.

Пукгис килчө-помас да видчигө. Унмыс [кутис локны да водис. Гашкө-пө регыд Мишукөй воас—мөвпыштис.

III.

Рыт Ва-вылын өтөрө-мөдарө пыжајас мөдисны тувјавны. Ставыс термасөны гортө. Ас-берег-пөлөн Мишалөн бат-мамыс катөны. Најө зев уна пөлан-гумјас чельдыслы катөдөны. Мамыслөн мыјкө гөлөмыс оз инас, мыј ебөсыс пыр јонжыка да јонжыка сыныштө. Воисны пыж-кум-динө. Зев өдјө лептисны бөтитчөм пыжсө, термасиг-тырји мөдөдчисны гортө.

Шонди зөбгис вөрјас-сајө. Горт-туј гажтөммис, төдчымөн лои пемыджык. Мишалөн бат-мамныс зев јона гажтөмгөмаөг чельдыс, јона-нын најө рафөјтөны муса чельдсө-да.

Воисны өктө. Быд керка-динын чөлөоны чельд. Сөмын Миша чоја-вока нькөн оз тыдавын. Матыгтөгисны асланыс керка-динас. Визөдөны-да, килчө голганас сүјөма рос. Аннушкаыс килчө-вылас чорыда узө. Мамыс меліа чуксалө, јуалө Мишасө. Анна четчис, ынөм шунысө оз пүтмы, сөмын бөрдө.

— Көн-нө Мишаыд?—јуалө Анналөн батыс.

Анна шуө: ва-дорын-пө сижө, купајтчө.

Бат-мамыс повчисны: абу-ө-нын сижө мыјкө лоөма.

— Вистав, Аннуш, кытчө мунис Мишаыд? Те-тај ылөдлан мијан-нөс?

Анна нөшта-на јонжыка, сыркјалөмөн бөрдө. Сы-кості туј-куза термасиг-тырји локтө Кирө Наталь. Пошиктө, бытөө пөдны-нын көсјө. Ылын-на, а висталө-нын:

— Мијан Василејјас талун купајтчөмаөг-да тјан Мишукыд-пө, буракө, вөјөма...

Быдлаыс коргисны өктыс, нькытыс ез сур. Летчисны вадорө, купајтчан-инас. Мишалөн пазкөмыс век-на турун-пыщкас біпур-дорын.

Јона-жө ескө коргисны да ез-тај сур. Мамыс сені чегјасө-бөрдө, јургисө асгыс ньцкө. Уна-і гинва вермис лезны аслас муса-пі пондаыс. дыр шоггисны ај-мамыс. Сөмын сорык арнас сүрү шојыс вөјөм Мишалөн.

Өні быд во Марја асгыс посні чельдсө сетө јасгыө. Мунасны виз-вылад-да, оз-нын, мајбыр, ков шогсыны горт-пондаыд, долыд гөлөмөн ужавгө.

Тит Паш-Вань.

Виз-вылын.

Виз-вылын долыда выла,
Ме пөланөн чіпсага, гыла,
Јурјала рытјавыв дыр.

Бөвдомјас вольаыг һузмө,
 Со, руалө, Ежвагаң пуркјө,
 Вечмасө грівајыв кыз,
 Кыз-улас зевтөма воңјас,
 Сен коміјас шөјтчөдө сојјас,
 Векөдө лунысја мыз,
 Морөс-тыр сынөдсө ыла,
 Ме өтнам-һин јурјала ғыла
 Пөланөн чіпсасіг-тыр.

Шаков Ә. Ј.

Ежва-јылыг кывбертјас*).

Вәжөн вөлі Ежваыс.
 Омоль-ногөн ежваө.
 Öнi сiјö буралө.
 Јуква сетыг суралө
 Мукөд-дырјi меным!..
 Ежваыс-кө кiзәр,
 Суктас сiјöс Вiгер.
 Лөкчiмыс-кө воас,
 Лөгыджык-на лоас
 Черiазны јöзлы!..
 Ежва-јуыс лөкалө,
 Кыркöщ-дорсө кокалө,
 Воқö мунө-ныралө,
 Гөрдөдөма—вiралө,
 Паскыдалө, мургө!..
 Гожга југыд шондi
 Шоныдавны пондiс.
 Кодлөн кiгсө пöгыд,
 Ежваын зев лөгыд
 Ыркөдавны ассө!..
 Рочалöны уна јöз
 Вычегдаөн Ежваөс:
 „Вычегда-пө мiјан
 Большој ју, бур пiјан,
 Глубокеј да жужыд!..
 Ежваыд-кө гыа—
 Гудыртчөма лыа
 Ежваыд-кө шылыд—
 Пыжөн мунны вiлыд,
 Лөгыдагө кывтөмыд!..

Ежва-вылө вiқöда,
 Курыд шөгөс лычөда,
 Чөскыдала олөмөс,

* Ылө вөтла полөмөс,
 Ебөсаса бурал..
 Муса Ежва-мамөј,
 Мыјла-нө те јаман?
 Ме-пө öнi дышмi,
 Јамөм-вылө ышмi,
 Ләпкыдагны пондi!..
 Јонжыка-кө зералө—
 Ежва туө, сералө,
 Вiқјас-вылө кышагө,
 Турунјаслы вiлшагө,
 Ыжыдагө, ворсө!..
 Мiчаалө Ежва.
 Абу сiјö пөж-ва.
 Сөстөмалө, руңгө,
 Сарiқ-дорө шуңгө,
 Југыдалө ваыс!..
 Көнi Ежва вомыс?
 Абу сылы помыс.
 Кузмөдчөма ылө
 Быдөн төдө, кылө
 Вiзывтөмсө сылыс!..
 Ежва-јуыс гызөма,
 Комi јөзыс шызөма:
 Кыг-пө тајө воөма,
 Выл кывбертөм лөөма?
 Шензөмагны позө!..
Јус.

*) Кывбертјас — гөкыда шугана кывјас. Тајө частушкаас гiжыгыс (авторыс) кытчө-сурө еујалөма выл-пө-лөс комi кывјас (глаголы): „лөгыдагө“, „ләпкыдагны“, —сещөм кывјассө щöщ позө шуны кывбертјасөн.

Редакция.

Мыреые војтыр, өтүвтчөј.

Med олас мыреые jöz-костын jон бур jitöd!

Сөлөм вөлі локөн тыр.
 Сарлөн „шпикјас“ ветлісны.
 Мыреые вөлі бытө шыр,—
 Пула-жылө вөтлісны.
 Карлаң повтөг котөрти
 Паныд—карса мыреые морт,
 Кыв ме ег шу—сывтырти,
 Сijö менө шуис: „jорт!..“
 „Чарла-мөлт“ вежлалім,
 Öтүв воқө воковтім.
 Важ-ног олөм вожмалім
 Олас-подув јуковтім.
 Мijан ужным јурмунө,—
 Уна jözөс палөдіс.
 Буржуј-котыр ермунис,—
 Төдтөм муө ылөдіс*)

„Мөлт-чарла“ jитчисны,—
 Сесаң jitöd налөн јон.
 Сотсалызмлаң тувтчисны.
 Вермөм-вылө лача дон.
 Мыреые jөзлөн зумыд кі.
 Повтөм-пырыг вегкыда
 Ордым вылөс вөчам мi,
 Југөр савкјас пагкыда.
 Вермөм југөр оз вошты—
 Шyда инө воөдас,
 Сени шоггөм оз вушты,
 Шогган гөлөм бурмөдас.
 Мijан jитчөм оз рағы.
 Ужыг огө еновтчөј.
 Мijанлы гыж оз мөртчы,—
 Мыреые војтыр өтүвтчөј!..

ПАРМАЗОН.

Оз-тај муңны.

Шонді со быгылтчис слудаяс-сајө,
 Тырмас-нын ыщкыны турунтө, вок.
 Ва-вывсаң полиг-моз вывлаң ру кајө,
 Пу-вылын асылөқ лаңтөма көк.

Чом-динын ыщкыөлөн пусөма шыдыс,
 Гојисны, јуисны, водисны пыр.
 Сөмын-тај бур-нылөс бөгтөма шудыс:
 „Иванөс-мусукөс ег аңыв дыр“.

Сөмын-на мөвпыштны удітис нылө,
 Иванлөн гудөкыс ловзөдіс вөр.
 Регыд-тај кокјасыс јуавтөг ылө
 Нуисны, бытө-кө јаранлөн көр.

„Бурсіөм мусуклы, рафејта овны!
 Ылысаң локтіг-моз горөдіс ныв,—
 „Гажтөмла сојантор дурдіс-нын ковны,
 Пукы да өдјөжык горөдлы кыв.“

Шынитөв гөгөрбок, уэоны ставыс,
 Бытө і муыс-өд уэө щөщ сек,
 Сөмын-тај вылысаң ју-куға ваыс
 дурдывтөг сальөдчө, сорнитө век.

*) Пышјис.

К ö р.

(Mojd).

Веж-быгјөн нѣлчöма пакöд,
Пула-моз лыыштö көр.
Вөр-пöвсттi, парматi, jagöd,
Некытчö нартыс ез пөр.

Југыдöг војјасыд төлын;
Көр-коклы туж-јуж оз ков.
Оз бара гедокыс вöрын
Ылалöм-керöмыс пов.

Быд вокков-öд көрлөн codi,
Лебödic бытöнöг нöв.
Нартас-нö пукалö kodi?
—Gedок нi јамшщiк ез вöв.

Сук парма зольнчiк ердын—
Лым-вылын мунöма шылк,
Ју-пöлөн Об-бужöд бердын
Толаөн тырöма мылк.

Куш-муөн төдчыштö муын
Ежгалöм рöчжылö туж,
Кöт тајö рöч-јывса гуын
Не-сещöм-тащöмлөн шуј.

Кувсiс тан код пышјiс сузем¹⁾,
Еновтiс ас-чужан му...
Тан вöтлöм-комi морт узö,
Памлөн со тан вöли гу.

Гортывв-нан некod ез сетава²⁾.
Кулöм-мыгт ез кышны горт,
Гiнва туг мортлөн ез петава,
Гуалис бокöвеј морт.

Војшöрыс стрелка кор летчö,
Шычö сен пастала вөр,—
Крещенне-гöгöрјас сетчö
Быдво век воывлö көр.

Учыглы төд-вылö сетö,
Ју-дорын көр лоö рам.
Рöч-бокыс термасiг петö,
Нарт-вылö кавјасö Пам.

Малiча, көр-кыса чөрöс,
Модаыс важ-коф-на чöв,
Вескödic рытыввыс көрöс,
Местаын бытö ез вöв...

Веж-быгјөн нѣлчöма пакöд,—
Нöв-моз пыр нöбалö көр
Нурјастi, парматi, jagöd;
Шыбöлö гедок оз пөр...

Термасiс Öксы-Пам Вызö³⁾—
Ас-муыс гаж кыч оз быр;
Сöлöмыс горт-понда вiсö,
Вöтлö көр термасiг-тыр.

Нiмкофла сöлöмыс четчö,
Вiгтавны кылөн он куж.
Термасiс Öксы-Пам сетчö,
Кујлис көн сылөн рöдвуж.

Муртса-на чужан-му адзiс,
Ылыган сувтödic нарт,
Радлыштiс чельад-моз ачыс,—
Лубöла агсö оз чајт.

Ју-пöлөн мөдöдчiс подөн;
Сулавлiс кар важөн тан,
Важөнсö вескöдлiс кодөн,
Том-дырјi вöтлытöз Пам.

Ез тыдава некытөн олыг—
Рекмöма зiкöз-нын рöч,
Пiпу-кырг јiрыштны волiс
Пöраын татчанö көч.

Кыв весiг Памлөн ез шуы,
Јуковтiс сöлöм-dop-daj—
Важ-торјас паметö усi,
Помытiс мед-бөрја вој...

Војталiс тусөн да тусөн
Гiнкамыс... Мöскупа-сар
Пемыдөн нырыштiс гусөн,
Щынжылö лептыштiс кар.

Ебöсјас ез сузгы лыдөн,
Кыщ-пыщкö бостiсны щцем—

1) Сузем—без оглядки, остановки.

2) Гортывв-нан—хлеб и прочие подарки, раздаваемые через гроб перед выносом покойника из дому.

3) Вiз—Княжпогост, столица древней Перми.

Уеіны посјывеыс быдөн
 Өксылөн ас-коѣжык дем.

Сіјөн і төдса со Памлы,
 Воѣча ез сет веіг шы.
 Пышјыны коді ез саммы,
 Тупласіс рөч-жылын лы.

Зера ар, быд-пөлөс вөтјас
 Сылы со бур-тор ез ворд...
 Кар-пыщкыс удітіс өтнас
 да јешщө һекымын морт.

Ставыс-тај ас-муын бөра...
 Топөдө, жагөдө шог...
 Чуксалө төдсаөс скөра,
 Пам-дорө һекод оз лок.

Кујлөны унжыкыс чөла...
 Кынмөма төв-кежлө вөр,
 Төкөтө јургыштіс јөла,
 Кыліс кыѣ лолаліс көр.

Шогысла піңсө дыр јіріс,
 Морт воча гөлөс ез сет.

Горзөмла гөлөсыс чіріс,
 Ловја-кок веіг ез пет.

Кујлісны друјас да јортјас,
 Өксыөс һекод ез төд—
 Сіөмісны, рабмісны гортјас
 Ылысса, матысса рөд.

Асылөѣ берегын пеѣіс,
 Ас-пыщкө шогла ез төр...
 Мыјтакө гінватө леѣіс,
 Југдандор мөдөдчіс бөр.
 Веж-быгјөн һыльөма пакөд,
 Пуља-моз лыжыштө бөр
 Һурјасті, парматі, јагөд,
 Өдысла быгөма көр.

П. ДОРОЖИН.

Натал.

Праһніклун. Шуѣлалө војтөв. Көѣыд. Вічкоын кылө звөн-шы.
 Натал бергалө пач-гөгөр, посһні скөтлы јуан лөгөдө, унаыс сувтлө
 залавка-воѣ, һіга лістјас бергөдлө.

Өндреј, верөсыс Наталлөн, јенјас-воѣ сіөјас пешіс. Бөстө
 молітва һіга, јен-воѣ піѣікокөн сувтө кевмыны. Васка-һіма пыс
 ныргорөн уѣө пөлаһын. Сіјө локтөма војшөр-бөрын комсомол-сөб-
 раһне-вылыс да војеннеј кружокса уж-вылыс. дассіһім арөса ны-
 лыс, Марја, пыріс мөсјассө јукталаніныс. Кынмөма, котөрөн кајіс
 шонтысны паччөр-вылө. Ставыс лаһтөмаөс.

Вөсгө һөжјөһнік керка өѣөсыс. Өѣөс-пыр ускөдчө ывлавыв-кө-
 ѣыдыс, көѣыд ру-пыщті өѣөсө вөкковтіс ыжыд шапкаа, гөр паза,
 кушака, кепыса, арөс дасвіта-кымын деһіна.

Чужөм-гөгөрыс шапка гөныс гыөртөма, чужөмыс гөрдөдөма.

—Віѣа оланһыд!—кыліс тірөм гөлөс-щы. Кушенча-пые перјө
 чорыра кабыртөм ічөһк кабала-тор.

—Натал төтыдлы вајі ісполкомсаһ гіжөд.

Вај-һө, відлам мыјсама гіжөд.

Натал бөстө гіжөдсө, заводітө лыдһыны: „Наталла Алексее-
 јевна Шульповалы. Талун, март һөльөд лунө“ .. Наталлөн кыс ку-
 тіс тірһы, гөлөсыс һөжһыны.

—Марја! сасмөдлы Васкатө. Гіжөдыс јона посһні-да, лыдһы-
 нысө ог саммы.

—Он, деһт, саммы,—горөдіс Өндреј,—бара-һін, буракө, ко-
 рөһы пеж собранһне-вылө-да. Он лыст талун мунһы. Пыр собранһ-

не да собрания, а мы с сыг бурыс?! Пернапасасомыс кутін шочмыныа-а, ветлөдлан быд рыт лыкпунктө“.

—Ен видчы те, баҕ. Ог-һин-өд, мамө, уҕ. Мытчыв-инө, лыд-дам.

Натаљ мытчис гижөдсө пөлатө Вагөлы. Öндрей локыс пызан-вылө шыбытө молитва һига, јона видчө, жоҗ-куҗа шөјтө. Вагө лыддө:

—Натаљла Алексејевна Шулеповалы. Талун, март һолөд лунө, лыддысан керкаын, 12 час лунын, лөд-делегаткајаслөн собрание“... Зев лөгыда, мамө, гижөма-да, мыјла-нө лыддынысө он куҗ?.

—Но, кыһнө-на, пиук, куҗа, сөмын-на-өд кык төлыг школаас ветлөдлі.

—Талун, мам, даскык час-кежлө лыддысан-керкаө, делегатскеј собрание-вылө корөны.

—Сета ме тјанлы собрание,—горөдис Öндрей.—Виҗкоө мунан тујыс алы мыј тупкысис тјанлы. Алы, Натаљ, тенад мышкуыд луд-зис?.

—Баҕ, ен горзы. Мыј грөзитчан? Вунөдин-өмөј Ивановдыг Гөрд армијасаһыс гижөдсө.

—Лаһт, зырымбед, а теныд-дај сурас. Тенө-дај комсомолгыд чөвта...—Вел-дыр музсис-видчис.

Натаљ помалис идраһаһ, пөжаһансө, веҗис пагкөмсө, коргө делегатскеј карточка.

—Аттө курва! Он јещцө көсјы кыззыны. Вывти-һин-тај те пөвадитчөмыд. Бок-пөлөһыд ме теныд собрание да делегатка сета.

Öндрей бөстис укват, көсјис Натаљлы кучкыны, сөмын укватыс пөлат макічаас крукасис, а пөлатсаһыс укваттө Вагөыс чабыртис, баҕ-ордөыс һещыштис.

—Ті көсјанныд воҗсаһны мекөд, мекөд—баҕкөд? Коди тани ыҗыдыс?—јона скөрыг жоҗө көкөн зымодомөн горзө Öндрей.—Ме тјан-вылын көҗајыныс! Ме!

—Мі ставным ыҗыдөе, ставным те-код көҗајынас.

Марја паччөр-вылын локыг бөрдө, мамсө өлөдө.

—Кущөм те көҗајыһ?—Öндрей Наталөс тојыштө пач-дорө. То көһи тенад көҗајытан-һыныс, пачзыр-вылын да чугун-вылын те көҗајыныс.

Натаљлөн гинваыс чужөм-куҗа гөгыльчис, забөднө сылы лоис.

—Ог леҗ мунны собрание-вылө, һекытчө ог леҗ.

—А вот муна.

—Виҗөдлам. Мунан-да өд кытчө пыран, кытыг сојан.

—Аслам гортө бөр пыра, асһым і соја.

—Мамө, мун-һин собрание-вылад, сөвҗа-өд горман,—гусөһи-көн жугыла шуис Вагө.

—Муна, муна, муса пі.

—Он лыт,—бара скөрыг горөдис Öндрей.

—Нинөм сы-вылө вижодны. Бурсө нөйтөмыг-өтдор егө адывлө-а.

Натал клопкис өзөссө, зыла ыжыд восковжасөн вослалө тырөм туж-кужа. Пель-пөлөн шуфлалө ыеыжыд төв. Лымжыс кок-улын нора-нын зуртө... Наталлы дум-вылө уөис омөлик верөс-динын став важ-га лок, гөкыд олөмыс. Сінваыс сөгга чепөсјіс, чужөм - кужаыс летчіс.

Воіс сылы дум-вылө Лева-Анїслөн олөмыс. Ојө, коңеранөј, нөшта-на лөка, омөла овліс важ верөс-динас. Мужікыс сјјөс рыт-жасын керкаыг ез лежлы сугедө петны, быдлун вөлі нөјтө, быд-но-гөн нїмтө. Јона-і нартітліс, өбөдітліс.

Совет-власт пукгөм-бөрын Аныө квајт во-мыгтї суріс фелегаткаө. Сені сјјөс велөдісны бура лыффыгны-гїжны, төдмөдісны Совет законјасөн. Фелегаткаалігас верөсыдкөд јукөіс, овмөдчїс пос-нї чельдыскөд. Бөрјылісны уездувса да областувса сјезд-вылө, өні, со, волісполкомын јуралыгін-нїн. Важ верөсыс унаыг бөр кор-ліс Аныөс, унаыг сы-понда бөрдліс, сөмын Аныө ез-нїн бөр мун. А јона долыда өні сылы, мајбырлы, овгө.

Тақї мөвпалігөн Наталъ ез і төдлы, матыгміс лыффыган-кер-ка-дінө.

—Меным-кө-нїн щөщ торјөдчыны-а, абу-өд ме сібдөма, абу сірасөма сы-дінө,—шуіс Наталъла аслыс.

Со востө-нїн Наталъ лыффыган-керка оқөссө. Керка-пыщкын ыжыд шум нывбабајаслөн: „Аныөс предгедатель“, Марјасө, Мар-јасө бөрјамө, Наталөс, пуктам Наталөс, со сјјө бурөщ локтїс“. Кужа-на мургїсны, јуралыг-пуөс бөрјысны. Унжык кі лыбіс Натал-вылө. „Наталъ-төт, лок пукгы татчө, пызан саяс“—кылө гөлөс нывбабајас-костын ужалыојаслөн.

Наталлөн голөмыс чорчїс, ачыс гөрдөрыштїс. Нөжјөнїкөн му-нїс, јуралыг местаө пукөіс. Нывбаба-костын ужалыө Наталлы мы-кө вашкөдіс.

—Талунја собранье-вылын со кущөм горнїјас лоасны: вөчас доклад суд, да қызї нывбаөс дорјө закон да мыј вөчөма суд ныв-бабајасөс дорјөм-кужа; сөгга доклад Анна Мітрејевналөн (нывба-јас-костын ужалыслөн) нывбаба прағнык кольөдөм-јылыг—март көкјамысөд лунө.

Суффа вїсталөм-бөрын ставныс јона јуагїсны, сорнїтїсны. Јона-нїн, тыдалө, Наталлы суффалөн вїсталөмыс өлөм-вылас воіс, бы-дөн чужөмыс вежөіс.

Мөд доклад-кужаыс бөрјїсны фелегаткајас-пые комїгөїја. Сет-чө бара Наталъ сурі.

Собрание-вылын шуїсны: мїјан коператївын-пө шлен 95 ныв-баба. фелегаткајас чукөртїсны Кїтајса крестанкајаслы 15 шајт да 71 ур өөм.

Наталъ важон-нын верос лезтөм-пондаыс ез вермы волыны. Талун сижэ щощ меф-вождөр гижис иленө коперативө, Осоавиахимө, МОПР-ө. Гожом-кежлө челаф јасли шуисны востыны, лөгөдны тулысын рөсада быдтан өтувја парник. Собрание помагөм-бөрын Намунис радио-динө. Сені висталисны, кызи гиктса нывбабаслы коллөдны ассыныс празник-лунсө гиктын. Радио-куза ворнисө Наталъ гөлөмыс кывзис.

Угө Наталлы дум-вылас аслас челафыс: Васөыс да Марјаыс Кыз со бара најө метөг бат-динас олөны-а, мыј најөс батыс вөчис-а. Зила четчис көк-јылө, мөдөдчис гортлаң. Кадыс рытјавыв-нын, биасан кад.

Локтис Наталъ гортө, көсјис Васөөс да Марјаөс ыстыны радио-вылө. Пырис да некоднаныс абуөг. Пызан сајын, вина доз-дорын пукалө өтнас Öндрејыс.

Пыриг-мозыс Наталъ-вылө локыс і ускөдчыс:

—Те-нө лыгтан менам керкаө пырны?

—Ен локав јонасө, Öндреј. Ме бурөн бөр пета те-ордыс,—рамыника шуис Наталъ.

—Он ков дај ог лез аслам керкаө. Ме тани көзјиныс.

—Важ вистав, көнөс менам челафыс?

—Ме теныд шуі, миса, ставныдтө вөтла. Најөс вөтли дај те накөд щощ мун,—ускөдчис Öндреј вина сулаөн кучкыны Наталлы. Наталъ котырон петис керкаыс. Öндрејлы друг кущөмкө саф-ру јурас пырис. Зумыштчис, сөгса ускөдчис гөтырсө бөр чукаваны.

—Наталъ ен-инө мун, ог нөјт, ен мун.

Наталъ кыв ез шу, шуңгис-мунис Петыр-Öлөклаң. Адзис сетыс ассыс челафсө да кыкнасө шамыртис: „Муса челафјас менам.“ А челафјаслөн өинваыс доршасис. дыр сизи кутчисөмөн кујим ена-пија пукалисны. Коркө нөжјөникөн төтыс-ордө мунисны, сені і уыисны.

Муртса-на југдис, Наталъ мунис-нын волісполкомө, верөскөд торјөдчыны көсјө.

Аныг ачыс-і гижис сылы шыөдчөмјас да ставсө висталис Наталлы, кызи-мыј колө вөчны.

Вөггис волісполком өзөс, мытчысис Öндреј. Гиндорыс сылөн гөрд, бөрдөма.

—Наталъ, Öнисса, прөгвөтөј менө, —кевмысө Öнддеј. —Вөзө оз ло.

—Те мыјла нөјтан челафтө да гөтыртө?

—Сөгса ог кут, со крөстос, ог кут.

—Ме ог-нын көсјы овны текөд. Менам тенад нөјтөмыс ставлыјасөј-нын јукалөны. Уна вем-нын те менгым сывдин,—нора шуис верөслы Наталъ.

—Некор ог кут нөјтны, ни собрание-вылад ветлөмыс ог кут, сөмын лок бөр гортө. Öд мөсјас, ыжјас, ставыс картаын баксөны, керкаөј көзыд, шуштөм. Вөзиг наң сојны абу.

—Мі теҗад кыв-вылө огө ескө. Лоас тесаң гижөд бостны.

—Бостө, бостө. Нинөм абу жал, сөмын мед Натал менам бөр локтас.

—Он-кө кут жуны, картіҗасны, нөйтны менө да чельадтө, кутан-кө лезны собраңнеҗас-вылө, локта.

—Ог, ог. Ог кут нөйтны-ны, нинөм.

—Гіҗыс, бост Öндрейсаңыс гижөд—сіҗө бөр корө ас-динас гө-тырсө, чельадсө. Оз көсҗы некорнөйтны, нартітны најөс. Чөвтчө вйнаыс, картіҗасөмыс. Көсҗө бура виҗны семҗасө.

Натал аслас чельадыскөд, верөсыскөд бөр гортас мунисны. Натал өні быд рыт ветлө лыдысан-керкаө. Щөщ лөгөдчө ныв-баба празік-лун кольөдны. Öндрей Наталлы өні өті лок кыв оз шулы.

С. А. С.

Gi-rydök.

Gi-везја ворсанөн
 Ворсны-кө кута,
 Сы-бөрса ывнысө,
 Чоҗөс-кө щөкта...
 Сек, гашкө, ылөмыс
 Мылаҗык јургас,
 Кыҗи-тај војтөлыс
 Шувгөмөн шувгас...

Туана ытвајыв
 Салгөмөн-галгас,—
 Секи-нө гөлөмвыс
 Жајгөмөн жајгас

* *

Gi-везјөн*)-кө ворснысө
 Рутгорулө бостывла,
 Вөр-ва-гөрөн ывнысө
 Ворсіг-моз-кө горөдла...
 Кытөн-пө і сі-везјыс?..
 Кытыс сіҗөс суҗөдны?
 Сібөҗсө-тај чибөлыс
 Сіпож-вылө вундөны.
 Ајөлыс-кө јуалі:
 „Кытчө сіҗөс саждөма?“
 —Ме-пө сіҗөс вундали
 Вөр керкаыс вайнысө.

*) Gi-вез—сі-струна.

Вотчыяс.

Сöd-вөр-шөрö вотчыяс
 Арға лунö вошöма-ә.
 Жугыл парма-н горзöны,
 Петан тужсö корсöны.

Тövныр ворсö бандурнас,
 Бөр-пу вөрö туганнас,
 Сөлөм тирэö аңјаслөн,
 Вöрыс тырис эверјасөн.

Регыд летчис шондйс,
 Җикöз пемдйс ывлайс.
 Вöрын пыр-на горзöны,
 Тöv-сор шыјас јургöны.

Асја кыа петигөн,
 Жугыл парма ловзигөн,
 Би-пур дорын уэöны,
 Зев чöскыда нискöны.

Том-нывкајас оз уэны,
 Кокјас налөн оз муэны;
 Пыр-на вöрын шöјтöны,
 Паса ордым корсöны.

Југдан-дорыс ерд-вылö,
 Тикөн-тыла керасö,
 Нинөм төдтөг воисны.
 Сек-тај, мајбыр, ловзисны.

Сен-жö вöли ордымыс,
 Вылдөм пасыс југнйтис.
 Нывјас сеті тувтчöны
 Ордым-куэа сортöны *).

Суг вежöра нывјасöј,
 Мелі комі аңјасöј,
 Ен-жö бара шапитчöј
 Парма шөрö чужасöј.

Нывјас гора горзöны,
 Парма-н воча кылöны;
 Вочасөн пыр ордымö
 Вошөм аңјас воöны.

*) Пода туж төдчөдöны.

Кык туј.

Өшiн-дорын, паскыд лабич-вылын кујлө кельчi гiнма Сысöj „батушко“. дыша зоргө өшiн-пыр ывла-вылө. Өшiн-пыр тыдалө керөсжыв. Веглагiг-тырji пышjө ыб-jылө мiртуј. Рытја шондi југөр ворсө керка өшiнјасын. Ывла-вылын гумлагө шоныд рытја сынөд. Вескыдла-дор керөс пельөсын сулалө важiнiк вiчко. Стенјасас дiөн-дiөн лепiтчöны нищ-чукөр. Вiчколы воча, мөдар керес-помын сулалө лыффысан-керка. Төв-ру быд лолыштөмөн пыртө керка-пышкө гудөк шы, зонјаслыг да нывјаслыг гажа серам-шы.

— Быд рыт, трагичајасыд, дөзмөдчöны. Оз-тај налы дышөд— жугыла шуiс Сысöj.

— Ферт, оз те-моз лунтырөн песплака-моз шпөтвiғны. Кодкө-кө-өд те-дiнө пырас, бөрдтөғызд дiвiтас.

— Меным, матушка, тiјан дiвiтөмныд ғик вескод.

— Јанғимсө-өд колө төдны сесга. Меным, со, лунтыр лө пессыны.

— Он-ө јешцө шу—лун i вој. Жоғтө чышкiғад да тастi-пантө мыскiғад, ме чајта, коскад оз на суј. Лаңтан-кө, буржык лөб. Лунтыр-өд маламуш-моз бызган. Кача!.. — дөзмөм-пырыг кодтiс „батушко“.

— Важөн ставсө вөли меда јөз вөчöны: жоғтө чышкөны, мыгкөны, пөжасөны, пеласөны. Öнi, мајбыр, оз көв пөжасөмгыд јона шоггыны. Верөсөн-өд јешцө ағтө лыффыан, гөтырыд, со, чөскыд-төр вомас оз бостлы, пыр кушөмкө лок шыд да рок. Пасiбө код-гурөлы, јөв-на јешцө важлывлөны жалитөм-куға-да.

— Слава бог-нын, кынөмыд-кө пөтө.

— Теd, гашкө, слава бог-а, ме-өд јеғызд һаһ-вылын да сөмга-вылын быдмыли. Ок-ма, сещөм-өмөј вөли важөн оломным! бан-јөм селанкајасыд, жаритөм кукаһ-јајыз, сөмгаыд...

— Вај, Луба, пет мөд керкаө, сенi пу да пөжав, мыј тенид колө, меным ен дөзмөдчы — „батушко“ лептыштлiс јурсө, шыбытiс өшiн-улө чiгарка-помсө, бара водiс.— Ме-өмөј-нө мыжа, жын јөзыс-нын оз воывлы вiчко-да. Ог-өд ме најөс вермы мырдөн кыкыны. Мыј локжык да щыкөмжык сiјөс i вайöны. Ғикөғ јанғымныс вошөма. Төнғi служба ештөм-бөрын факөнкөд кутiм јукны руга. Меным сурiс бакшасөм iд-пiрөг. Ок, мiга, ог-тај төд кодi тајө вайөма, егкө когыштны сылғ бала-бөжас пiрөгнас, мед гiнјасгыс козувјас савкнiтасны. Абу-өд мi порөјас бакшасөм һаһтө сојны. Морт-тујө-нын ез кутны пуктыны. Мi егкө öнi факөнкөд мудеритны-жө кутiм-да, өбөдһатө сылигөн којмөд пайсө колам.

— Чолом гөлуб-гозјалы! Оз-тај, батушко, тенө дышөд кујлынытө—өзөсөд пыриг-мозыс кыза муркнiтiс-шуiс факөн.

— Теd-нө мустө зыртө?

— Тагтө-өд кынөмыд мијан оз пөт. Пиңтө ковмас жажјө течны. Со, і матушкаыд кушөма омөлтчөма.

— Те-тај, со, јона щөгөмыд,—быщкіс факөнөс „отеч“ Сысөј,—пөдрасныкыд мајег-вылын-моз-нын өшалө-а.

— Сің-тај-да, мыјнө вөчан. Со, і вічкоад-нын ладан-пыдфл коз-пу сірөн лоө щынөдчыны. Тешкөд-өд, пыж бытөө қјжалан. Серамыд петө-і, сінбаыд доршасө-і. Жын јөзыс-нын пөрыөјас-пыщгыс оз ветлы вічкоад-да. Том јөз-јывгыд ескө нинөм-нын-і сорнитны-да. Бостам көт Турі-Көгтаөс: важөн вөлі јен петөм празник вічкоө воывлө, зев мортыс јентө ескывліс—јона јурбітліс. А өні... Кың-нө сөгга он сівіт: мем-пө крест окалом-помыг локвігөм шедіс. Мун-да сорнит сөгга ськөд. Өні пісө-ні бабасө оз лең вічкоө. вігманныд-пө јешщө.

факөн перјіс эепгыс віча усчышкөд, чышкысіс.

— Суң-Јелетө төданныд? Тајө вејонас сіјө челафасөма, кагасө клубө октабрітны нулөма—выл-ног, советскеј-ног пыртөма. Өні Кімочкаөн і шуөны кагасө.

— Кімочка—зев лөгыд ным кагалы—дыр чөв-олөм-бөрын шыагіс „матушка“.

Сіңтө-кө-өд пуктін кагаыдлы нөмтө, мыј дум-вылад угас, дај олас. Шуам-көт: Мөс-ноң-лы, Тупыл-лы. Мијан-өд вічкоад пыртігөн ставыслы сватеј ным сетчө. Баушко, карса соборын-пө коміөн-нын ылөны.

— Коміөн-лы, рөчөн-лы, јаран-ног-лы,—абу-өмөј өткоф. Нинөм-жө-өд јөзыд сөг оз гөгөрво. Еща-нын најөс сіңнад ылөдлан, көт сөгга петукөн горзы. Гөгөрвоісны, морјас, ставсө.

— Вај чөвтчам, баушка, те попыг, ме факөныг. Со, өні воыгвоө докодыд чінө, воыгвоө јөзыс еновтчө вічкогыд.

— Чөвтчытөгыд-өд чөвтасны—ышловзис Сысөј. Керка-пыщкөс лөнавлі һедыр-кежлө.

— Енлы, отеч факөн, менам көнкө вөлі парта „вежа ва“.

— Бара-нын төкарітны көсјанныд?

— Но-но, ен ышмы, јөјукөј,—„баушка“ ваіс залавкаыг „вежа ва“.

— Кушөм-өд југыд! Нолтө, зон, пыркнітлам тенө, мед колымылан.—факөн швачкіс кі-пыдөсө сулаөн, сөгга кутіс кіставны.

— Вај пөрөдыштам важсө кақтыштіг моз.

— Кушөм југыд, чөскыд. Јөв-моз-өд і пырө. Гы-ы-ы... рушкуті ветлө, сотө быдсөн,—кынөмсө малаліг-моз шпыңјалө факөн.

— Важга вінаыд, факөн, југыджык-на таыг вөлі да-өд і важга езыг сөмыдлөн горыс ез өнјалөн-коф вөв.

— Кодлы кың, баушко. Өнја јөзыс став важсө путкылтө, вылөс вөчө. Вај пастас, ме-ордө сөгга ветлам.

Һедыр-мыстї кык друг петісны ывла-вылө, кутісны мунны лыд-фыган керка-дортї.

— Со-öd, бағушко, миҗан-вылө кушөма виқөдөны, бытёо миҗан-лыг мыҗкө гугалим. Чуғнаныс веҗиг миҗан-вылө индалөны. Јөз герам-тујө ветлам. Вај өдјөжык мунам.

Кежисны туј-вылыг, сајалисны пывғанјас-сајө.

Лыффыған-керка јур-вылын шпаргө гөрд рөма дөрапас. Рытја сынөд-пыщкын гумласө гудөк-шы. Мөдар кыр-помын, лыффыған-керкалы паныд сулалө ваҗиник вичко. Чусмөм крест-вылын пукалө рака да кравзө һинөм вөчиг-мозыс. Вичко-динө сиктсағ гартчө турунөн тырөм туј. Воыг-воө чинөны тајө тујсө тағалысјасыс.

Пед-Ген.

Зев ыҗыд керка ми...

(Роч-вылыг).

Гөд-пемыд гу-вылө посһидик ізјасыг,
Пөсыг да муғ сөлөм сінвајасыг
Зев ыҗыд керка ми—зев ыҗыд керка ми—
Лептамө уҗалыг јөз.

Јонлунла тиралам. Чорыдөг сојјасным.
Кужам ми вөчныс, көғ пемыд-на сен.
Сыркһитам керка ми—сыркһитам керка ми—
Вылө-һин кыптөма штен.

Буқыша виқөдө кымөра јенежыс...
Муғсыла уғи-һин вел-уна јөз...
Зев ыҗыд керка ми—зев ыҗыд керка ми—
Лептамө уҗалыг јөз.

Ру-пыщкын, пемыдын зев вылө кыпөдчас,
Шонди-моз разөдас сөд-пемыд вој.
Көрт-коғөг лоам ми—көрт-коғөг јонөг—
Рағғалас көртөда сој.

Јонжыка, јортјасөј!.. Ен повчөј һинөмыс—
Гурөма тујыс-өд, со сјјө тан...
Ескан-кө асывлы—ескан-кө асывлы—
Мудөдсө пукты щөщ, пан...

Гөд пемыд гу-вылө посһидик ізјасыг,
Пөсыг да муғ сөлөм сінвајасыг
Зев ыҗыд керка ми—зев ыҗыд керка ми—
Лептамө уҗалыг јөз.

Ильа-Вао.

Кызі бурмөдны коми гижөд да гижан-гам.

Мыыг ми дөзмам.

Ми медга јона дөзмам, кор мијанөс велөдөны (критикујтөны). Kod-сурөлыг ме кывли: „менө-пө критикујтны өни некод-на оз вермы, дај гама критикујтыгыс оз пет“. Мукөдјассаң (гижны бостчыг-јассаң) кывлан: „менө-пө јур усмөн јанөдисны-да, ог-һин лыгт воқө-вылө гижөдөс петкөдлыны“. Весиг дөзмасны-да еновтчөны гижныс. Сегга (јонжыка гижыјас) нораглөны: „мед-пө редактсијаыс (КАПП-ыс) дөзөритас коми гижыјассө, мед мездас мукөд ужјасыг“, —весиг-өд, парвјінеј-кө, собраңнејасыг мед мездас. Татыг поқө гөгөрвоны: бур-кө колө гижөд коми гижыјассаң—мед пукгөдасны најөс куш гижан уж-вылө, секи сөмын гижыјассаң поқас видчыны бур тујана гижөдјастө. Ме думыг, тащөм коми „поетјасыд“ бөрө коласны, најөс панјасны збылыг гижыјас.

КАПП-ыд туддөдө том гижыјасөс, быдгама индөдјас сетө, но, ферт, оз вермы пукгөдны куш өти-пөлөс гижан уж-вылө. Öни, мајбыр, абу-һин важ пөраыд таланта гижыјаслы, кущөм кадө овліны таланта роч поетјас (Пушкін да мукөд), өни шешјалөмөн, һимкофа, паныд чепөсјөны том гижыјасыдлы, чудөны заводитнысө, индөны воқө пігкөдчыны.

Коми Пушкінјасөн вермасны лоны тащөм гижыјас: кодјаслөн гамныс лоас,—кодјаслөн гамныс абу, буржык еновтчыны, быд мортлөн-өд ем аслыс гам (талант); кодјас гижөдсө асгыныс пуз-чужөм кагаөс-моз дөзөритөны, оз вылө пукөбмөн шуны: „ме-пө поет, мекөд сіқтө ен сорһит“, либө: „вајө меным југыд жыр да ыжыд жаловаңне пуктөј, сытөг гижны ог вермы; кодјас оз торјөдчыны јөз-костса олөмзыс да оз асныс сөмын чосмагны, мукөдсө щөщ лаб-гавтөг лептөны вылө.

Збылыг сөлөмгаң гижыјасөс некущөм торја уж оз падмөд. Најө пельнысө чашкөдөмөн кывзыгөны лыф-ыгаслыг мөвпјассө; најө пыфди пуктөны индөдјассө, најө кывзыгөны јөз-костса мича „образнеј“ сорһіјассө.

Кодарө ныр кутны.

Кызі бур шоныд-дырји дебыд зера-бөрын щакјас чепөсјөны, сіқ-жө чепөсјөны, быдмөны том гижыјас револүтсија-бөрын. Став гижыјасыс мијан котыртчөны „Ордым“-гөгөр. Гижыјаслөн куш өти

Редактсијагаң. Мијан коми гижөдјасын уна-на нелучкијас овлөны, быд бокгаң-на колө јона бурмөдны да шылөдны (ортсысө, пыщкөссө, кывсө, гижан-гамсө). Гижыјас (том гижыјас-пыщкыг унжыкыс) оз зев виқөдны да дөзөритны асгыныс гижөднысө. Јона-на колө велөдчыны. КАПП та-вөсна бура төждыгө, сымогыг тајө јукөнас кутас леңны колана индөдјас, гижыјассаң лептөм сорһіјас, арталөмјас. Ставыс тајө сетас ыжыд отсөг коми гижыјаслы.

лымомыд, кызі шуласны, Һинөм-на. Ҷик-һин мөд, кор ми виҗөдлам асланым гижөдјас-вылө. Сетыг тыдовтчас, кушөма саммам гижнысө Һнија сөветвласт олас-ногө сибаланаөн.

Богтам гижөдсө өти тыдалана-код том гижыслыг („Ордым“ 6-өд №).

„Озыр-јөзлы шедөм вөла
Гөл-јөз Һекодыр оз сет“.

Тани почө гөгөрвоны: озырјаслыг властсө (вөласө) кодкө мырф-дө, а гөл-јөз оз сетны мырффынысө. Бытө гөл-јөзсыг озырјас кыи кутөны (дөҗөритөны) вөласө, властсө. Ҷерт, тајөс оз поч шуны Һе-выҗержаннејөн. Тајисө мортыдлөн артмөма кывјөн вөҗитчыны куж-төмла.

Мукөд-дырји овливлө сизі: воҗаа виҗас ошкыштам, мөдас-һин му-пыр мунмөн јорыштам. Со тајі:

„Комі муын меным долыд,
Мунны бокө җик ог мын“...

Зев-егкө мортыдлы Комі-муад долыд-да мынас-кө егкө — бөрө ви-җөдлытөг і весыштас кытчөкө. Ҷерт, дижыгыс думгыс ошкыштөма, сөмын лыҗфыгыс Һекеҗ оз вермы сижс гөгөрвоны.

Ми, том гижыҗас омөла төдмалам партјялыг велөдөмсө. Уна-өн ми вежөртам: бытө-кө тајө властыдлы (Сөвет-властыдлы) по-мыс оз воы. Сизі і крапјөдлам гижөдјасаным. Сөмын, Ҷерт, еща-жө сецөм гижөдјасыд печат-улас сурлывлөны-а.

Том гижыҗас зев ылалысөс Һывјасагны. Өти нумерын-кө пе-тіс Һыв-јылыг — мөд номерө сижс сурөс-вылас-жө дас-кымын петө. Сегга раҗејтам Һывјасөс виавны, кагајасөс јирө шыблавны да му-көд сецөм тор. Мустөмтыштлаҗ асланым гижөдјасын ужтө. Сецөм гижөдтө лыҗҗас җаҗөыд да вермас мөвпыштны: Һинөм-тај ужысд, сиз, буракө, вердны көсјөны“. Кулытнысө кужам, а петан туйсө сет-ны огө-на саммө. Сижс пагтөм Һаргөмыд „упадочничество“. Сыыг мијан воҗө-вылө јона ковмас видчөны.

Гижны саммөны оз сөмын јона велөдчөмјас, гаммасны і омөла велөдчөмјас. Сөмын гижыҗаслы колө төдны: омөла-кө төдса јөз-костса олөмнас, он-кө төд партјялыг туй-һырсө — гижөдыд оз вер-мыв буржыка шылавлыны туйанаөн партја велөдөм-серті. Гуже-тыд кыпөдөс пагта местаө јөршитчас да оз вермыв сыыг воҗө паг-көдчывны. 1% -кө ем „талант“ -гам 99% пукты пөс, секи вөлігөти вермас шылыда артмыны гижөдыд (шулывліс меным Жугыл). Абу-өд чачаөн ворсөм гижнытө. Ми гижлывлам өти војөн быдса кыз Һетраҗө. Кушөм-нө секи гижөд артмас, сөмын-өд агнымөс падмө-дам да і мукөдлыг сурөссө шыкөдам, кывјыг-кывјө Һулам. Мијан мөда-мөдлы „подражајтөмыд“ щөкыда паныдаглө. Татчө өтилыг вайөдла сін-улө артыштны:

„Олөм воггис вылыг-вылө,
„Сузлыг“ ідралім-һын шој.
Јурдис, вежөрміс том војтыр,
Јонміс налөн өні сој“.

(10-өд № „Ордым“, 82-өд листбок).

Гөрд пөланын Сандрик-Миколлөн тазі:

„Овмөс воггис вылыг-вылө,
Важлөн туплаө-на шој.
Јонмөј, вежөрмөј, том војтыр,
Паккыд воггө возын туј“.

Ме думыс, том гижыгы сурөсыс һинөм-јылыс абу сурөма-да, сјөн-і һулөма сурөссө Сандрик-Миколлыс кывыс-кывјө.

Міјан гижөдјас ортсыла-дорөаһыс.

Зев јона колө төдмавны комі јөз-костса „образнеј“ сорһисө, комі „мотівјас“. Сјјөс мі зев-жө омөла төдам. Сјјөн-і міјан стік-јасным коса бувгөны, унжыкыс „агітатсионнеј“, выль олөмлаһ пөлтөм-чуксаөм, чорас-вывті өднөколкаөһ саркјалөм, „дур“ да „бур“ рифмујталөм.

Меным өтї бур морт гижліс та-јылыс: „Тіјан гижөдјаслөн пыщ-көыс емышт-һын, сөмын ортсыгаһыс колө шылөдны. Кызі шы-лөдны—колө велөдчыны Тіма-Веһ да Іһла-Ваг гижөдјас-сөртї. Најө, ме-думыс, мед-мічаа гижөны. Оз ков гижны сорһитана кывјасөн, колө гижны „образнеја“. „Образнеј“ кывјасыс јона суралөны јөз-кост сорһыс. Медга јона колө төдны ыждөдлан, ошқан кывјас. Кор көсјөны кывјөн петкөдлыны ассыныс јона рафејтөм (мамјас јонжыкасө), оз шуны прөстө „мусаөһ“, ыждөдлөны „југыд шондї-өн“-лы мы-лы. Бостам бөрдөдчан кывјастө, кущөм мічаа сені лыд-фөдлөны. Выль гижысјасыд егкө гижасны „Көзыд војтөв кыптө“. Тіма-Веһ гижөма; „Лечыд төв орөддө һыр-вомтө“. Код-ногыс міча-жык? Веһа төлыслы сөтөма өрүжельыс (черлыс, пуртлыс, с. в.) сәмлунсө, сјјөн-і мічажык кывјыс лөма. Тајө і шузө „образөн“. Кымын кужан гижны „образјасөн“, сымын міча гижөдыд лөб.

Со, кущөм бур індөдјас сөтөны міјанлы лыдфысјасным. Та-зітө-кө һебыфика тоткөдасны вөчасөн,—зев ыжыд бур (сдвиг) сө-тасны міјанлы, том гижысјаслы. Бостам, кущөма-на артмө міјан гижөдјасным Тіма-Веһ да Іһла-Ваг гижөдјаскөд ортчалөмөн.

Міјан:

„Вічко вуні, ог і ветлыв,
Гажа ветлывтөгыс мем.
Газет клубыс быд рыт лыдфа,
Сені уна бурыс ем“.

1 № „Ордым“ 51 листбок.

Тіма-Веһлөн:

„Лыдһнас кыптө,
Быдлун мілһон
Бытө пыктө
Пыкөс—мыльлөн“.

(11-өд № „Ордым“, 60 листбок).

Ме том гижыҗаслыг ог кут вайодавны җинулө. Сижө агныд ад-
данныд „Ордымҗасыг“. Ме чайта, „Ордымыд“ быд кыи том гижыг-
жаслөн ем. Нөшта Тима-Веңлыг петкөдла өти столбик „Төвҗыв ва-
рышыг“.

„Јона-на ызҗисны
Гым сорыс кывҗас:
„Тіҗанлыг, Варыш-код
Полыгтөм өөлөмҗас,
Ошкам ми олөм;
Тіҗанлыг, бордаҗас,
Пөткаҗас—лебачҗас,
Сылам ми вылөм“...

Таҗи-жө өөлөмад пырана і Ільа-Ваглөн:

„Шондыс вөр-саҗаа мед-воҗза југөрсө
Мелиа, вежаа, шенҗиг-тыр мөдөдс.
.....

Гулу-моз лебҗисны кывҗас.
Варыш-моз чивлисны шапа.
Мыҗла-нө һужавлис нора?
Мыҗла-нө јургисны гора?“.

Таҗи гижөны Тима-Вең да Ільа-Ваг, кодҗаслыг гижөдҗассө ми
пін-пыр вөјпам тујтөмөн (Тима-Веңлыг). Таҗи-жө колө важ гижыг-
жас-серти миҗанлы велөдчыны.

Том гижыҗас зев өзөбаа вөдҗитчам кывҗасөн. Кыҗ-таҗ биасөм-мыгти
јиркыс төрөканҗас шмуткөны жоҗө, сиҗи-жө роч кывҗас базгысөны
миҗан гижөдҗасө. Горнитны ескө ва-комі кывҗөн, закладыс, оз гур
миҗан-пөвсыс. Унҗыкыс том-гижыҗас торҗалөмаөг, кантсельарскеј
уж-вылын пукалөны, велөдчөны карса школаҗасын-да. Карҗасад ва-
комі кывҗыд „жаргонө“ пөрөма, сиҗ-жө і торҗал м том гижыҗаслөн.
Оз ков һекор вунодны: **комі кывҗыд озыр**. Уна өө во сар властыд
пөдтис да һекыҗ ез вермы җикөҗ пөдтыны, сөмын гижөдтөгыд тор-
ја ју-воҗҗасын һеуна гөгөрвоанаыс веҗласис. Гурөсыс кызыс быд
вожын өткод гөгөрвоана, сөмын кыв-јывҗасыс да миҗажык кывҗа-
сыс торҗалөмаөг. Миҗанлы зильны колө быд воҗыс миҗа кывҗассө
сујны гижөдө, сиҗөн пагкөдны, миҗмөдны комі кывсө, весавны роч-
кывҗассө, код-вөст комі кывҗыс јөз-костас кылө-на интернатсіо-
нальней кывҗас-кынҗи.

Ме думајта, миҗан гижыҗас-воҗын мед-колан ужсө колө гө-
гөрвоны, вежөртны кывҗас пагкөдөм, миҗмөдөм-јылыс. Кітырја кыв-
жаслөн вөдҗигчигөн вермам везиг јөз-костса горнысө шыкөдны.

Ј. Шаков.

Иль. Ш. 4

Редколлегия: { Ильчуков, Ф. Н. Попов, Н. П.
Минин, М. П. Жакова, А. Г. Редактор: В. А. Савин.
Надеев, А. Н.

Облит № 355 Т. Устььсьольск. Тип. Коми Издательства. Тираж 850

Суздөј быд-төлыгынын-петан журнал

Ордьм

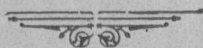
(Леэб ВКП (б)-лөн Обком).

Гижоны сетчө коміон:

Сөвет-власт да Ставсоюзса коммунист-партия ужалом-
жылыг, сиктса олөм-жылыг, крестана олөмсө да овмөссө
бурмөдөм-лөгөдөм-жылыг, коперативжас-жылыг, коміон гиж-
өм-жылыг да бур-мича гижөдјас (сгикјас, вистјас) да уна
мукөдтор.

Быд номерын: 50—60 ыстбок-сајас, емөг
серпасјас.

доньс: гражданагы 30 урөн төлыг.
учрежденьежаслы да организатсияжаслы
—60 урөн төлыг.

**Журнал суздөдан
адрес:**

Сыктывдин-кар, Вадорвыв-
улыч, 41 № керка,—
Комі ыга лезан-ин.

30717

НЖ Коми
1-1

Торја-номерён ньбысјаслы - 50 ур.

МАНУФАКТУРА

№ 7 (22) — Юль — 1928 год.

Устьсольск, Набережная, 41.

Крестьянский журнал на коми языке. Орган Коми Обнома ВКП (б).

№ 7 (22) — Юль — 1928 год.

Устьсольск, Набережная, 41.